מעריב

סופשבוע

כ"ח בתשרי, תשמ"ז 31.10.1986

טוחנים צדק.
העסקות שמאחורי הגלימות

50 שנות אחריות

לכרמל הטוב ביותר בעולם - קינג דיויד ירושלים

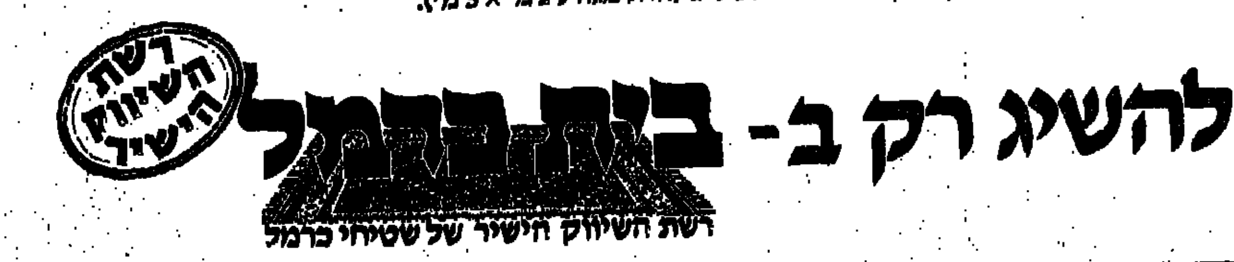
איכות בינלאומית חדשה נולדה בשטיחי כרמל, קינג דיויד ירושלים.
קינג דיויד ירושלים הינו שטיח קלאסי, הארוג מ-100% צמר ניוזילנדי טהור וסרוק.
יתרונו של הקינג דיויד ירושלים טמון בחוט הצמר העבה (ב-25% יותר) ממנו הוא עשוי.
החוט העבה מעניק לו צפיפות מירבית מראה עשיר ומרקם עדין.
האיכות הבלתי רגילה של קינג דיויד ירושלים מבטיחה לך שטיח יפהפה בצבעים עמידים וגימור מושלם גם בעוד עשרות שנים.
כרמל מוכנה להתחייב בפניך על כך.
לכן, היא מעניקה לך, עם השטיח, תעודת אחריות ל-50 שנה.
בוא ותבחר את שטיח האיכות שלך מבין 10 הדוגמאות הקלאסיות של השטיח החדש.

מתנה - סיכת זהב 14 קראט

כאשר תבחר בשטיח היוקרתי שלך, קינג דיויד ירושלים, תקבל בנוסף לשטיח האיכותי גם מתנה: סיכת זהב 14 קראט יפהפיה בדוגמת כינור דוד.

סוף שבוע זוגי חינם במלון קינג דיויד ירושלים למאה הקונים הראשונים.

הזדרז והיה בין 100 הקונים הראשונים ותזכה גם בסוף שבוע זוגי חינם במלון היוקרה קינג דיויד בירושלים (החל מגודל 2 מ' × 3 מ').

★ רמת גן, בני ברק: רח' מודיעין 13
★ רמת גן: קניון אילון, דרך אבא הלל
★ רמת גן, בני ברק: "ביתילי" מול אצטדיון ר"ג
תל-אביב: גרוזנברג 28
תל-אביב: ברוכים, דרך יפו 13
★ ירושלים: רח' המלך דוד 14
★ נתניה: רח' שמואל הנציב 5 (בפסגי)
★ ראשון-לציון: המשך רח' הרצל כביש בית דגון
★ רחובות: רח' הרצל 183
יפו: רח' יהודה הימית 36
★ חיפה: צומת הציק פוסט (מול ההיפר שי)
★ באר-שבע: בית האשל 26
★ עפולה: הנשיא 1
★ כפר סבא: רח' הרצל 63 (פינת המייסדים)
★ רעננה: אחוזה 184
דלית אל-כרמל: מרכז מסחרי

אנו מכבדים כרטיסי אשראי
VISA
ישראכרט

בחנויות: ארמון השטיחים, חברון חירש 28 • חולון: עמרם שמחה, כיכר ויצמן 7 • ירושלים: סומך, יפו 44 • אשדוד: בית קרגל, אזור התעשיה הקלה.
חיפה: שית, הרצל 48, חזי שקלים, הרצליה 12 • נהריה: חן, תחנת אגד • תל-אביב: ציון, דרך יפו 62, שלמה שקלים, הרצל 99 (פינת סלמה),

סופשבוע

כ"ח בתשרי, תשמ"ז 31.10.1986

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטין
עיצוב ועריכה גרפית: יורם נאמן
גרפיקה: נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

קוראים יקרים,

חורים מחופשה בעולם הפוך. ממריאים מלוד בגשם סותף בסוף הקייץ ונוחתים בלונדון בשמש קייצית בראשית החורף. בשער נמל בן-גוריון מג"בניק חשדן ותטטן. בשער היתרו טוק כבד זקוף תותח ותיילי קומנדו דרוכים בעמדות. בטלוויזיה מציגים את "עמוד האש" באנגלית, ואת "כן אדוני ראש הממשלה", בשידור חוזר. סיפור הרימונים המתפוצצים ליד הכותל בירושלים נמהל באקורדים האחרונים של משפט המחבל, מטמין מזוודת הנפץ במטוס "אל-על" בתיק חברתו ההרה ללדת את בתו, המתקיים ב"אולד ביילי" של לונדון. נהג המוות על גשר צ'לסי מתפלל שהבן-כלבה הזה לא יצא בעונש קל. כשנוחתים בלוד, בריטניה וישראל לגמרי בסירה אחת. לשתיהן אין יחסים דיפלומטיים עם סוריה. האם עזבנו בכלל את הארץ?

שבים לעבודה. העסקות שמאחורי הגלימות אותן מתארת מיכל קפרא בפתח המוסף אינן נוגעות חשיפה אלא מעשה של שיגרה בבתי המשפט בארץ וברוב חלקי העולם בכלל, ובכל זאת פרשת "עסקות הטיעון" היא תופעה שראוי להתבונן מאחורי הקלעים שלה ולראות איך היא מתבצעת, מי מרוויח ממנה ומי מפסיד. האם התשוקה לעשיית צדק באה על סיפוקה? שופט שלום לשעבר אומר לקפרא: אין דבר כזה, צדק אבסולוטי. השופט רק פוסק בין הצדדים. הוא מדמה את בית המשפט לסיר מטבח, ועסקות הטיעון מזרזות את הבישול. במקרה או שלא במקרה, הזמן והצדק הם מושגים יחסיים.

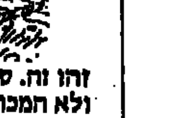
בראש השנה נפטר, בן 44, תא"ל אשר שניר, "אס" שהפיל יותר מטוסי אויב מכל טייס אחר בחיל האוויר הישראלי. גיבור כמעט אלמוני עד יום מותו. לקראת יום השלושים אנו מפרסמים מפרי עטו סיפור של קרב אויר אחד בשמי רמת הגולן, סיפור הפלתו של מיג סורי. "רקוויאם ליריב" הוא קרא לו, עם יותר משמץ של הצדעה לגבורתו, שאחרי הפלתו לא היתה שמחה בלב אלא עייפות. זהו פרולוג של ספר העומד להתפרסם בקרוב, של פרקים מההיסטוריה המבצעית של חיל האוויר.

בילי מוסקונה-לרמן מתארחת אצל פרופ' דוד סמואל, נכדו של הנציב העליון הראשון, ובנו של מי שהיה המנהלו הראשון של הרדיו הארצישראלי. יורש תואר האצולה הבריטי המשפחתי שהוענק לסבו – "הרוזן של הר הכרמל" – וחבר בית הלורדים. בלונדון פגשתי פעם אציל מצטנע מסוגו של פרופ' סמואל וסיפרתי לו על סיסמת הפרסומת "סע כמו לורד, טוס כמו נגיד". הוא הרהר רגע ואמר: „אני מכיר כמה בעלי רולס רויס שהיו מוכנים להחליף אותו כמו לורד תמורת תואר צנוע יותר, אפילו סתם 'סר'".

הערה לסיום: הסדרה הראשונה של "טיול סופשבוע" נסתיימה בשבוע שעבר. המדור יצא לחופשה קצרה וישוב בעוד מספר שבועות, כנראה במתכונת חדשה. בינתיים טיילו לפי אותם התדריכים שפורסמו באותם מסלולים שלא יצא לכם, או חיזרו על טיול מענין פעמיים. יש לנו ארץ מקסימה, וגם לא צריכים לשלם מס נסיעות.

צ. לביא

צוחק מי שצוחק ראשון

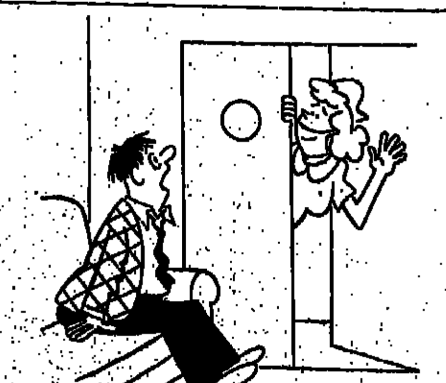
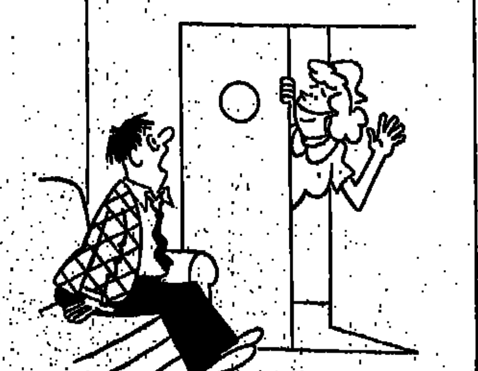

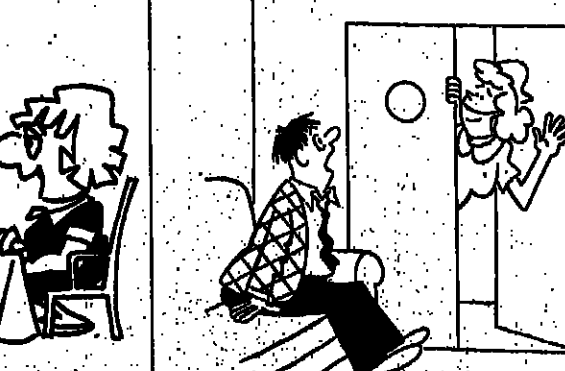
מה קרה? יותר מדי פפריקה בגולש?

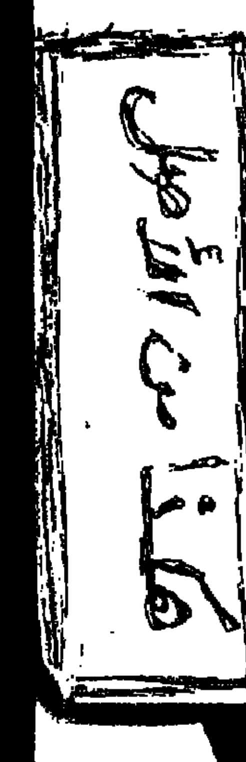
זהו זה. סוף-סוף התברר לי שלא הסירה שלנו ולא המכונית שלנו יכולות לצוף...

ביום כל-כך יפה, כדאי שלפחות לא תעשה כלום בגינה, על הדשא...

אבי, אבא אומר שאתה והתיאבון שלך כבר לא אורחים רצויים בבית הזה.

תעשי לי טובה ותגידי שאת מתכוונת ל-5 ק"ג!

אולי זו לא הארוחה הכי טעימה, אבל תודה ש-7 תפוחים זה לפחות מקורי מאוד...

טוחנים צדק

עסקות מאחורי הגלימות

מאת מיכל קפרא

בעגה המקצועית הם מדברים על "סחר סוסים", "מסחר בסיכונים וסיכויים", או על "פח זבל לתיקים ישנים". ואלו רק חלק מכינויי החיבה בעגה המקצועית של המשפטנים לתופעה של "עסקות הטיעון" הנערכות בין תובעים לסניגורים, לסיום מהיר של משפטים בתוך כמה דקות במקום סחבת לאורך שנים. תופעה חיונית והכרחית לדעת כל הצדדים. לא תמיד לדעת הנאשמים. „הציבור לא אוהב אותה ולא בצדק", אומר השופט לשעבר חיים שפירא, „זה מעורר בו תחושה של מסחר לא סימפטי. מצפים לצדק אבסולוטי שלא קיים בבית המשפט". יש גם עשבים שוטים. מי מרוויח? מי מפסיד?

לפני שלוש שנים נרצח סוחר סמים בדירה קטנה ברחוב וולפסון בתל־אביב. רצח על רקע רומנטי. העדה היחידה היתה חוה קטלן. היא סיפרה במשטרה כי ראתה את הרוצח שולף סכין מכיס מעילו ודוקר את הנרצח שלוש פעמים. החשוד, שנעצר על סמך העדות, טען בחקירה כי דקר את הקרבן במהלך קטטה, וכמעשה של הגנה עצמית. הסכין, כך אמר, היה מונח על מכשיר הטלוויזיה בחדר. כשהועמד לדין ידע שההבדל בין שתי הגירסאות הוא בין מאסר עולם לפסק דין זכאי.

אולם חוה קטלן לא הגיעה לבית המשפט. שבועיים לאחר שנחקרה במשטרה היא נמצאה מתה כתוצאה משימוש יתר בסמים. לתביעה ולהגנה היתה בעיה קשה. בתנאים מסויימים אמנם קיימת אפשרות להגיש הודעה של עד שנפטר. אבל במקרה זה לא היה ברור אם בית המשפט אכן יקבל את עדות המנוחה, על־פיה עלול הנאשם להיות מורשע ברצח. גם התובע וגם הסניגור ידעו שהם עומדים להמר על כל הקופה. אף צד לא היה מוכן לקחת את הסיכון. לפיכך עשו מה שנקרא בלשון המשפטנים "עיסקת טיעון". כתב־האישום יתוקן. האשמה תהיה הריגה ולא רצח. הנאשם יודה באשמה, שהיא פחותה בחומרתה. בתמורה תקבל התביעה את טענתו שהוא לא הביא עמו את הסכין לזירת הקטטה, ובכך לא תיוחס לו כוונה תחילה. בית המשפט קיבל את עיסקת הטיעון וגזר על הנאשם חמש שנות מאסר.

קשה לענות על השאלה מה היה קורה לו נמשך המשפט בלעדי העיסקה. אלא שהשאלה הרלוונטית יותר היא היכן מתברג הצדק בעסקות הטיעון הללו, שהפכו לשגרה בבתי המשפט בארץ ובעולם. עיסקת טיעון – המוגדרת כהסדר בין תובע ונאשם בה יודה הנאשם על סעיפי אישום מוסכמים ובתמורה יוותר התובע על סעיפי אישום, או יוסכם על הקלה בעונש – לא, מסתדרת בדיוק עם מושג הצדק האבסלוטי. ביטויים כמו "סחר סוסים", "סחר בסיכויים וסיכונים", "פח זבל לתיקים ישנים", הם רק חלק מכינויי החיבה בעגה המקצועית לעסקות הללו. אולם בית המשפט העליון קבע בשפה נמלצת יותר כי „יתרונותיהם של ההסכמים הללו. מן הבחינה המעשית, שקולים כנגד מגרעותיהם מן הבחינה הפילוסופית".

„הציבור הרחב", אומר שופט השלום לשעבר חיים שפירא, „לא אוהב את עסקות הטיעון ולא בצדק. זה מעורר בו תחושה של מסחר לא סימפטי, כיוון שרובו מצפה מהשופט לצדק אבסולוטי. צדק זה לא קיים בבית המשפט. התבשיל (הצדק) אינו אלא תוצאת של חומרים שהכניסו לסיר. עיסקת הטיעון מורות את הבישול".

„לכאורה אולי נוח לפרקליט להיות בעל הנפש הסולדת מכל אלה, לא להתפשר ולעמוד כך שהדין יתברר עד תומו", אומרת עדנה ארבל פרקליטת מחוז המרכז, „אך למציאות וצרכי השעה דרישות משלהם". גם בית המשפט העליון קבע שלמרות ההכרה כי „המפסיד הוא עניין הצדק", הרי גם הוא מכשיר את העסקות כ„הכרח בל יגונה".

„התופעה של עסקות טיעון לא היתה מתפתחת ומתפשטת", אומר המשפטן קנת מן מהפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל־אביב, „אלמלא מצאו בה תועלת כל הגורמים המעורבים בהליכים פליליים: הנאשם, הסניגור, התובע, והשופט". הנאשם בעזרת סניגור זוכה להקלה בעונשו. התובע, שלא תמיד בטוח בביסוס ראיותיו, אמנם מוותר על עונש חמור יותר, אבל זוכה בהרשעה בטוחה של הנאשם. זמנו של בית המשפט נחסך. דיון בתיק נגמר בעשר דקות במקום שנה־שנתיים. בעומס המוטל על בתי המשפט, יש הרואים בקיצור הדרך גורם נכבד בעשיית הצדק. בית המשפט, אגב, אינו מעורב בעיסקת הטיעון ואינו מחוייב לקבלה. אולם בפועל וכדרך־כלל לא נוטים השופטים להחמיר מעבר לבקשת התביעה, מתוך הכרה שהיא מייצגת את אינטרס הציבור.

באחד ממשפטי האונס, התברר לתביעה משיחה עם הנאנסת ומחוות הדעת של חוקרת נוער, שיגרם לנאנסת נזק נפשי רב אם תתבקש להעיד בבית המשפט. סניגור הנאשם הציע עיסקה לפיה יסכים שולחו להודות אם יואשם במעשה מגונה ולא באונס וימותנו העוברות. התביעה הסכימה, מפני שבדרך זו נחסכה עדות הנאנסת והנאשם לא יצא פטור מעונש. פרקליטי הנאשמים נוטים לנצל את הנזק הנפשי הזה אשר עלול להיגרם לעדי מפתח, בעיקר במשפטי אונס. לא מעט עסקות נולדות כתוצאה מכך, והרבה אנסים נפטרים בעונשים קלים מהמגיע להם.

לא תמיד נעתרת התביעה לעסקת הטיעון מתוך מניעים אנושיים או מאי בטחון בביסוס הראיות. לעתים ניתן להשיג מידע חשוב מפי הנאשם בתמורה להקלה בעונשו. הבעיה מתעוררת כאשר השיקול איננו ענייני אלא מתבסס רק על חסכון זמנו של בית המשפט. כך קרה למשל, עם הכנופיה שנתפסה תוך כדי הדפסת דולרים מזוייפים (מכונת ההדפסה, אגב, המשיכה לייצר דולרים גם לאחר המעצר כיוון שהשוטרים לא ידעו כיצד להפסיק את פעולתה). בבית

המשפטן קנת מן: יש תובעים המנצלים את חוסר מיומנותם או עירנותם של סניגורים ובעיסקת טיעון מוותרים על אישומים שבמילא לא משמעותיים לגבי חומרת העונש. ויתורים אלה יוצרים עסקות מדומות, המטעות את הסניגורים ומקפחות את הנאשמים.

הדפוס נמצאו שנים־עשר מיליון דולר (!). חומר הראיות נגדם היה עצום. אולם לתביעה היה ברור שהדיון בתיק יימשך זמן רב. לאחר משא־ומתן עם הסניגורים הוחלט לעשות עיסקת טיעון על־פיה יודו הנאשמים בסעיפים מסויימים ובתמורה תבקש התביעה הקלה בעונשם.

מדוע ויתרה התביעה? האם העומס בבית המשפט מצדיק אי מיצוי הדין עם הזייפנים? בפועל נוצר מצב שבמקום לשפר את מערכת המשפט, מצדיקים עסקות טיעון שמזרזות הליכים. בהנחיות שהוציא בסוף שנות ה־60' כתב היועץ המשפטי דאז מאיר שמגר: „במקרה ראוי אמנם אין להתעלם משיקולי יעילות. אולם אין זו אמת המידה היחידה לפעולת הפרקליטות. אם ניתן להוכיח את העובדות כהוויתן, אין להצדיק ויתור על־אישום".

„צריך להבין", אומרת פרקליטת המחוז עדנה ארבל, „שלתביעה חשוב לזרז את המשפט, לא רק בגלל חסכון בזמן. ככל שזמן המשפט מתרחק מביצוע העבירה, ולעתים מגיע לשנתיים־שלוש, העונש בסופו של דבר לא מייצג את העבירה. לא יתכן לפסוק לאדם לאחר שלוש שנים של עינוי דין, עונש שהיה מקבל לו המשפט היה נערך קרוב לביצוע העבירה".

המסתייגים מעסקות הטיעון, שדעותיהם מובאות בספרם של אליהו הרנון וקנת מן "עסקות טיעון בישראל", סבורים כי שיטה זו מאפשרת לנאשמים להשתמש ביסודות המשפט כבאמצעי מיקוח. אין זה ראוי שהמערכת המשפטית תאפשר לנאשם לסחור בזכויות היסוד כתגרן בשוק. המתנגדים החריפים מזהירים כי אמון הציבור במערכת המשפט עלול להתערער אם מתפתחת הגישה שניתן "לקנות" את הצדק, וכי צריך רק לדעת כיצד לעשות את "המניפולציות הדרושות".

כדי לעקוף סכנות אלו, הוחלט על שני כלמים: הראשון, שכל עיסקת טיעון חייבת אישור פרקליט המחוז. והשני: העונש הנקוב או ההמלצה עליו בעיסקת הטיעון איננה מחייבת את השופט. לדוגמה, שני שוטרים שעבדו בבית המעצר באבו־כביר ונעצרו כחשודים בעשיית מעשים מגונים בשני עצירים קטינים. המעשים המגונים נעשו ללא הפעלת כוח

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

פיזי אלא תוך ניצול מעמדם של השוטרים. הצעירים לא התנגדו מחשש להתנכלות. שני השוטרים הועמדו לדין. במהלך המשפט נעדרו המתלוננים מהארץ והתביעה התקשתה להביאם אל דוכן העדים. לכן, הסכימה לעיסקת טיעון שתפטור את הנאשמים במאסר על תנאי וקנס כספי. המשפט טרם הסתיים כשהקוקסינלים חזרו ארצה. אולם התביעה לא חזרה בה מהעיסקה. כאן התערב השופט אורי שטרוזמן שרחה את העיסקה, וכך כתב בפסק הדין: „סבורני שישנו מימד של חומרה במעשיהם של הנאשמים שאיננו ניתן לכיפור בתשלום של קנס בלבד ובמאסר על תנאי. כאשר איש מנצל את השררה שבידו כדי להפיק הנאה ממי שנתון תחת מרותו, עליו להיענש במאסר. על כן אני דן את הנאשמים לשלושה חודשי מאסר".

תובעת עו"ד עדנה ארבל: „לתביעה חשוב לרוץ את המשפט, לא רק בגלל חסכון בזמן.

שופט לשעבר חיים שפירא: „השופט לא אמור להשליט את הצדק על העולם אלא לפסוק בין הצדדים".

סניגורית עו"ד נירה לידסקי: „משפט זה כמו טשולנט. שמים הכל בסיר ולא תמיד יודעים מה יצא".

היום נאסר על התביעה להמליץ על עונש בעקבות עיסקת טיעון, לאחר פסק־דין של בית המשפט העליון שניתן לפני שנתיים במשפט סמים שהסתיים בעיסקה והנאשם עירער על חומרת העונש. האיסור מקשה על הסניגורים. הנאשמים לא תמיד מוכנים להסכים לעיסקת טיעון אם אינם יודעים את עונשם. לפי עו"ד דוד יפתח, התמעטו עסקות הטיעון מאז פסק הדין ההוא. אולם משיחה עם עורכי דין אחרים מתברר שניתן לעקוף את המכשול הזה. אחת הדרכים היא בציטוט תקדימים מפסקי דין התואמים את העונש הרצוי בעיסקה. פרט לכך התפתחת כעין צופן בין התביעה לשופטים: למשל, "עונש לפי נסיבות" הוא רמז לעונש קל. "עונש מרתיע" הוא מאסר על תנאי. "עונש ממשי" הוא עונש כבד.

גם אם ברור וודאי שהנאשמים הם המרוויחים העיקריים מעסקות הטיעון, לא תמיד קל לפרקליטים לשכנע את מרשיהם לקבלן. המשפט "אתה מוכר אותי" מצלצל בתכיפות רבה באוזניהם של סניגורים הבאים בהצעה לעיסקה. לעתים הם ממשיכים בניהול המשפט רק בגלל התעקשות הנאשמים. אבל לפי הגדרתה של עו"ד נירה לידסקי, משפט זה כמו טשולנט. שמים הכל בסיר ולא תמיד יודעים מה יצא. לפני מספר שנים קרה לה המקרה הבא: בתחנה המרכזית בתל־אביב פרצה קטטה. אחד המתקוטטים נדקר בסכין ואחר נעצר באשמת תקיפה חבלנית. עשרים וארבעה עדים טענו כי הוא זה שדקר, ולאחר מכן נמלט מהמקום עם הסכין. עו"ד לידסקי הבינה שאין מנוס מהוראה במסגרת עיסקת טיעון. הבחור התעקש וטען שהוא חף מפשע. בטח חף מפשע, אמרה לו, כולם חפים מפשע, אבל לך יש עשרים וארבעה עדי תביעה. החשוד לא ויתר. לידסקי היתה בטוחה שזה מהלך אבוד. היא החתימה אותו על מסמך בו נכתב שהיא ממליצה לסיים את המשפט בעיסקה, והוא אחראי לתוצאה. המשפט נמשך עד שהעד השלישי נשבר והודה כי שיקר. מתוך עדותו התברר שבתחנה המרכזית היה סכסוך בין נהגי מוניות לבעלי בסטות. הנאשם היה מקורב לבעלי הבסטות והעדויות נגדו היו נקמה של נהגי המוניות. הנאשם יצא זכאי.

אבל רוב המקרים הם הפוכים. אמנון שחינה, עוכר בורסת היהלומים, הואשם בקבלת יהלומים גנובים. התביעה הציעה עיסקת טיעון לסניגורו, עו"ד דוד יפתח: הודאה תמורת מאסר על תנאי. הנאשם סרב. לאחר שהורשע נגזרו עליו תשעה חודשי מאסר בפועל. הפסיד.

תופעת עסקות הטיעון היתה יכולה להתנהג בצורה מרשימה מפני מקטרגיה, לולא ניצלו אותה פה ושם לרעה: „אם הקטגוריה באמת מעוניינת בעיסקה", אומר עורך־דין המתמחה בפלילים, „ויש חשש שבית המשפט לא יקבל אותה בגלל חומרת העבירות, משפצים את העובדות כך שלא יהיה חשש שבית המשפט יחמיר מעבר לעיסקה". פעולת הטיוח מונעת כמובן מהשופט להוות בלם בפני מה שהוא רואה כאי־צדק. ומוסיף עורך דין אחר: „לא פעם מוגש כתב אישום כמו הצהרת פתיחה לקראת משא־ומתן. לפעמים מכניסים סעיפים כדי לוותר עליהם בעיסקת הטיעון". גם המשפטן קנת מן מאשר שתופעה זו אכן קיימת. קל וחומר: לדבריו יש תובעים המנצלים את חוסר מיומנותם או עירנותם של סניגורים ובעיסקת טיעון מוותרים על אישומים שבמילא לא משמעותיים לגבי חומרת העונש. ויתורים אלה יוצרים עסקות מדומות, המטעות את הסניגורים ומקפחות את הנאשמים.

אומר קנת מן: „בתיקים קשים ומורכבים מאוד יתכן מצב בו התובעים יגידו שהם מבקשים עיסקת טיעון בשל קשיים בהוכחות, בעוד שהסיבה העיקרית היא חוסר יכולתם להתמודד עם הוכחות מסויימות, לא אחת כתוצאה מכשלונות ואוזלת ידה של המשטרה". עורכי דין יודעים לספר על תובע זה או אחר שאיננו ידוע כחרוץ באופן מיוחד, ומשום כך פתוח יותר מחבריו לעיסקת טיעון. מקרים אלה הופכים לקוריוז את עיקרון חשמירה על טובת

(המשך בעמוד 41)

פתאום פגעה יריה בג'יפ

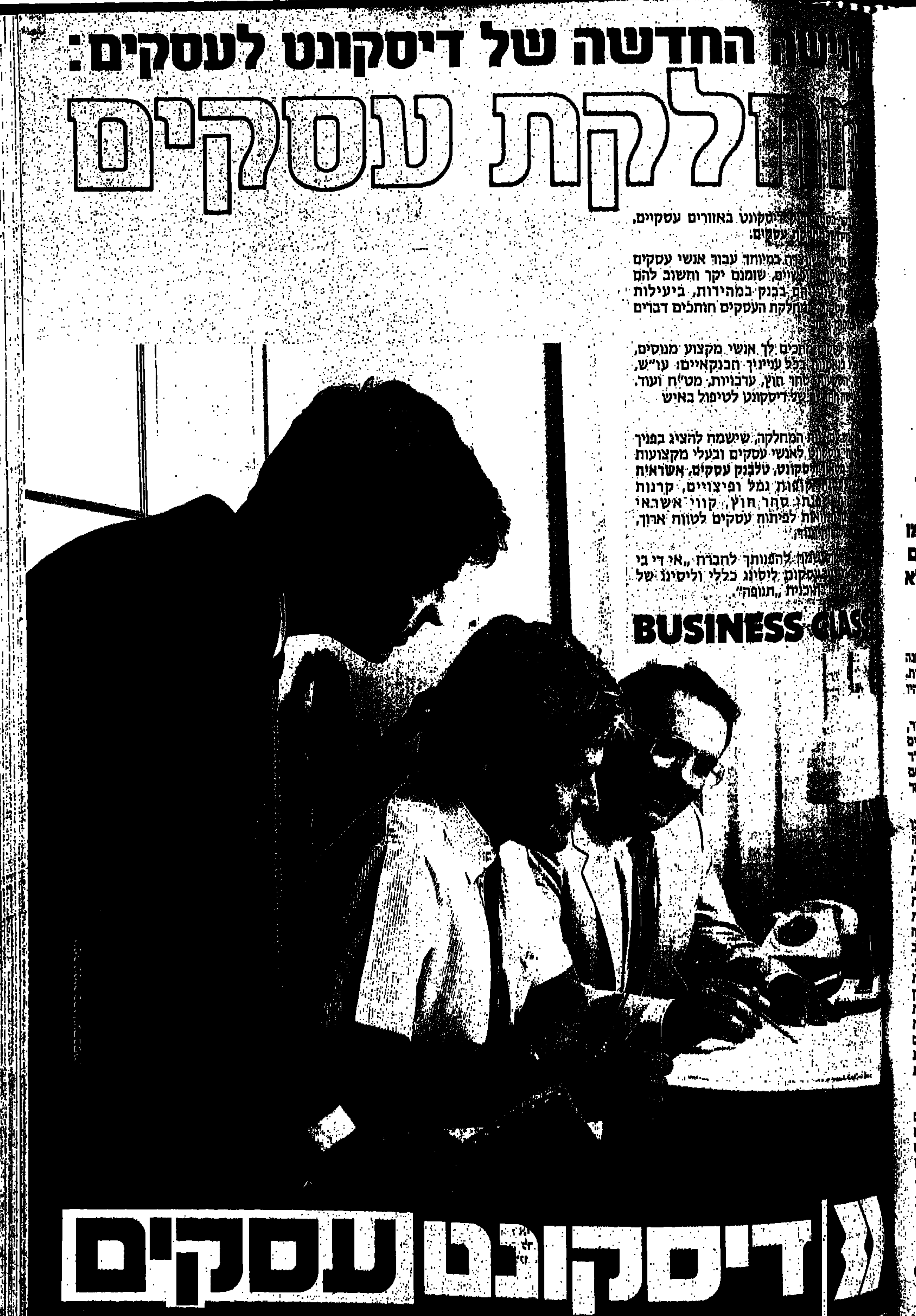
לצבא הגיע ר. כחייל בודד. ר. (שמו שמור במערכת), הוא צעיר שגדל במוסדות קעד. צה"ל סידר לו משפחה מאמצת. זהו סיפורו של אב המשפחה: ר. הוא בחור רציני. למה בצבא חשמלאות והצטיין בקורס. כשהשתחרר סידר לו צה"ל דירה בקרית ארבע. כיוון שלא מצא שם עבודה במקצועו, החל לעבוד כשומר בשכר. הוא הרוויח מעט מאוד וחי בקושי. האחראי על השמירות התייחס אליו רע, והאשים אותו שנרדם על משמרתו למרות שזה לא היה נכון. הם התווכחו ובסוף הויכוח בשעלת האחראי על הג'יפ שלו ונסע. פגעה יריה בג'יפ.

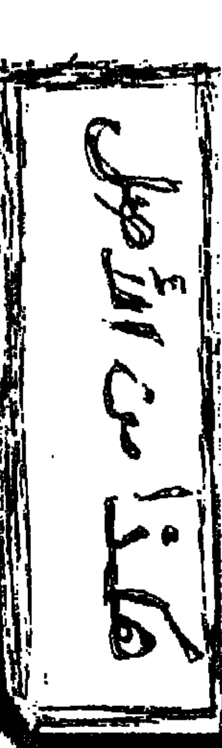
אותו אחראי טוען שהבחור ניסה לרוצחו. ואילו ר. טוען שנפלטה לו יריה. הוא הועמד לדין. ומכיוון שאין לו כסף, מינתה לו המדינה סניגור. אחרי חקירה נגדית, והסלחה לו גם חסר בעירון ממשי, הוא הוצע התביעה לעשות עיסקת טיעון. הוא היתה מוכנה להודות את האשמה מקלה. צריך להבלה המלחה שהעונש עליה מגיע עד עשרים שנות מאסר. במהלך הדיון ראיתי ביצד השופט לוחץ על עיסקת טיעון.

תלחץ על הנער היה להודות שהוא דרך את הנשק, ובכך יש כוונה תחילה. התביעה הסכימה למנות לו קצין מבחן עד המשפט, ועדות חרשה ועדות אופי יהיה סיכוי להוציא אותו במאסר על תנאי. הבחור נכנע. אני מאוד כעסתי כאשר שמעתי את זה. הבחור מדאוהמים עם עולם מצומצם מאוד, הוא מפחד פחד מות ממאסר בפועל. אני בטוח שהוא חשב כי זה הדבר הכי טוב לעשות. אני לא בטוח שהוא מבין שהמלצת התביעה למאסר על תנאי אינה מחייבת את השופט.

אם הסניגור שלו היה סניגור שלא ממונה על ידי המדינה, הוא בוודאי היה מתאמץ להוכיח שהנער לא יכול היה לראות אם ר. דרך את הנשק או לא. כאן פשוט הנער לגמור עם העניין מהר.

פסק הדין טרם ניתן.

שלמה גליקשטיין, מספר 2

נקודת

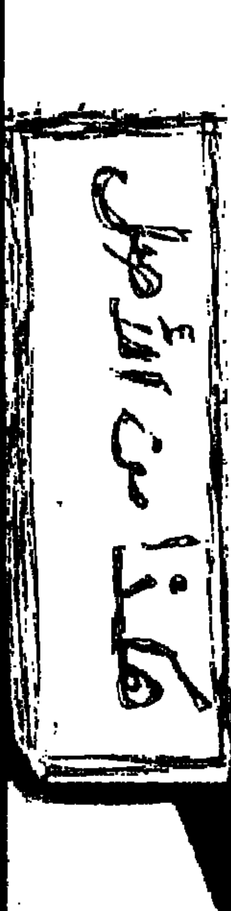
מכונת טניס סולידית, בקרוב בן 29, ביישן מאד, מופנם, כאילו צף על פני מים שלווים. מרגיש זקן ליד הדור הצעיר שירש את התואר. הספורט הלבן עדיין במרכז, אבל הפוקוס התעמעם לטובת האשה והבת. נעלם הרצון הבלתי מתפשר לנצח.

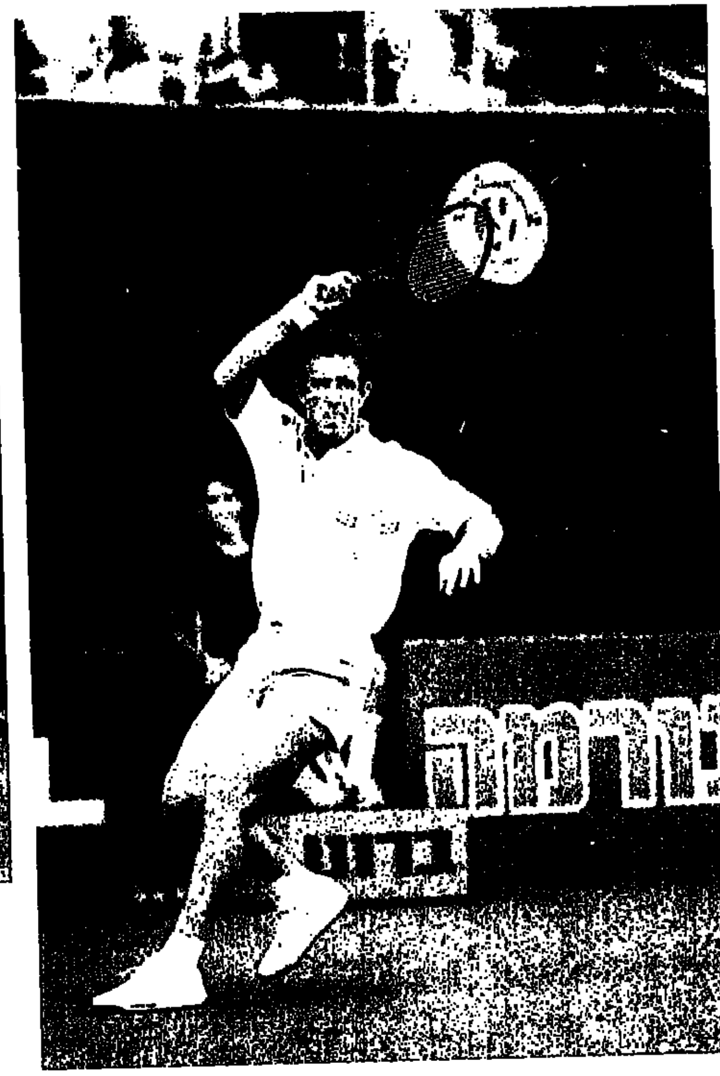
מאת אבי מורגנשטרן
צילומים: ראובן קסטרו ועדי אבישי

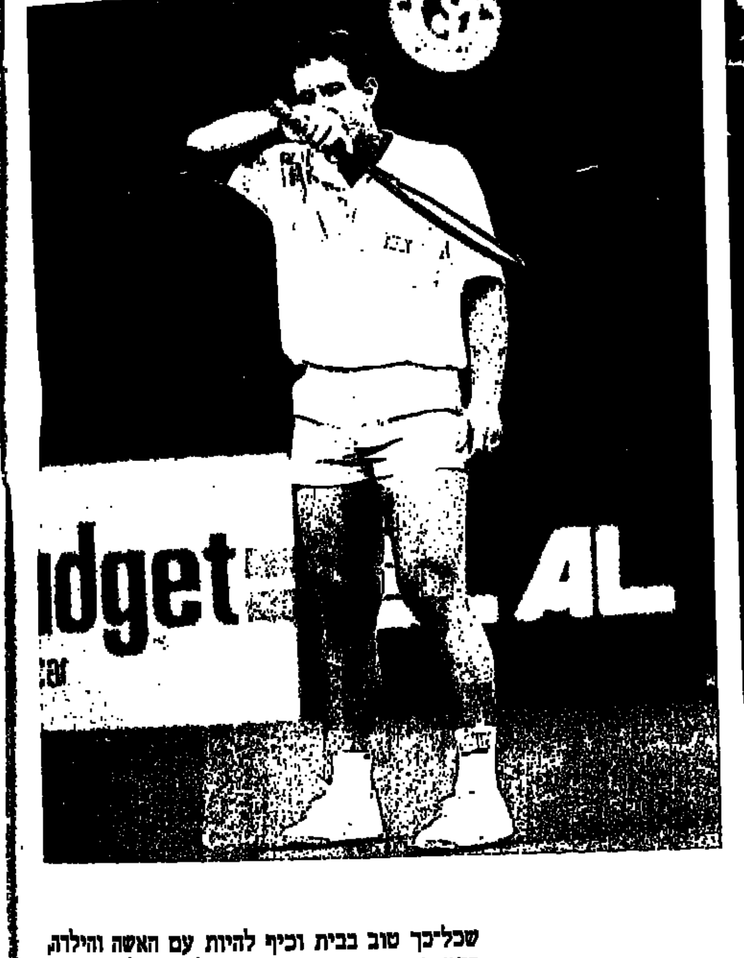
כשהיה שלמה גליקשטיין ילד, נהג אביו, משה, ללוות אותו כמה פעמים בשבוע מאשקלון לתל־אביב כדי שהכשרון הצעיר יקבל את ההדרכה הראויה בצעדיו הראשונים בטניס. האב היה עוזב את מקום עבודתו מוקדם, ממתין בסבלנות בשולי המגרש במשך שעות ואחר־כך מחזיר את בנו הביתה לאשקלון. תקוותו הגדולה היתה ששלמה יהפך יום אחד לכוכב טניס, אלוף ישראל. על שילובו ברשימה בינלאומית של מקצוענים אפילו לא העז לחלום.

כשהיה שלמה בן 20, נפטר אביו. אז, הוא אומר, החליט לחתור לקריירה של מקצוען ולהשלים את החלום הבלתי־גמור של אביו, מעין הגשמת צוואתו. „הייתי עדיין בצבא", הוא מספר, „ואז אף אחד לא חשב על מקצוענות. הדבר היחידי שטניסאי ישראלי היה יכול לשאוף לו היה להשתתף בתחרויות שנערכו בארץ, בעיקר כתגים ובתופש הגדול. באותה שנה הגיע לישראל קרולוביק, טניסאי יהודי מצויין, והוא – יחד עם המאמן שלו – היו מי שעוררו בי את ההכרה שאוכל להיות טניסאי מקצועי. אבי נפטר בדיוק באותו זמן. הוא חלם בשבילי על הצלחה גדולה בטניס והקדיש לכך שעות רבות. עודד אותי להמשיך,

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

להתאמץ, להתקדם, להצליח. מותו היה מעין צוואה שהייתי חייב להגשים. רציתי לעשות זאת בשבילו ובשביל המשפחה, מי שעזרו לי בדרך הארוכה".

אבין לא הספיק לראות את שלמה מדלג – בשנת 1982 – למקום מכובד: 22 בדירוג העולמי. זה היה הצעד הראשון בדרך לפיסגה, אך מאז לא היתה לשלמה הצלחה דומה. היום הוא נמצא רחוק מהמיקום הריאלי שלו. עוכר קשה כדי לחזור לצמרת. משימה לא קלה שגם הגיל משחק בה תפקיד. שלמה מתקרב במהירות ל־29. קצת שבע מהטניס. הרבה תשומת־לב מוקדשת למשפחה, האשה, לינה, וטלי – תינוקת בת שנה. הטניס עדיין במרכז אבל הפוקוס התעמעם מעט.

בשיחה כמו במיגרש, שלמה גליקשטיין מקרין מעין אפאטיה, אולי אפילו שעמום. כשבודקים יותר מקרוב מתגלה הקרינה הזו כעטיפת־מגן. טיפוס סולידי, ביישן מאוד. מופנם. לא מרים את קולו, כמעט לא מתרגש. כאילו צף כל העת על פני מים שלווים. לינה, האשה שלצידו לאורך כל הדרך, מבקשת, כתמיד, להישאר מאחור. לא רוצה פרסומת. את המגרש היא משאירה לשלמה.

היו לו שנתיים קשות. עד '84 הכיר את הסולם רק בכיוון העולה למעלה. עכשיו הוא מגלה גם את הצד השני, זה שיוררים ממנו, הדורש התמודדות אינסופית כדי לשמור על המיקום, שלא יזרוק אותו לפינה צדדית. הוא גם מנסה לשמור על האיזון העדין שבין בית לבין קריירה. גם זה לא קל. „כשטלי נולדה קשה היה לי להיעדר מהבית לתקופות ארוכות. גם לפני שהיא נולדה היה לי קשה להיפרד מלינה, אבל עם הזמן היא החלה להצטרף אלי להרבה מהמשחקים בחו"ל, וזה עזר. כשטלי נולדה, באופן טבעי הקשרים אל הבית התהדקו. כשאני נמצא רחוק, בתחרות בחו"ל, אני משתדל לא לחשוב על הבית. שהגעגועים לא יפגעו בי. גם עכשיו אני משתדל לצרף אותן אלי לנסיעות, אבל עד בה זה היה מסובך. כשטלי תיגדל קצת אני מקווה שיהיה יותר קל. בכל מקרה, כשיש משפחה יש גם בעיות. מבחינה מקצועית טהורה, בהחלט אפשר לומר שזה מפריע. אבל אני לא מתלונן. זה מה שרציתי כל הזמן. אני שלם עם עצמי וטוב לי בתא המשפחתי שלי. לפעמים זה מסיט את מרכז־הכובד של החיים מהמשחק, והראש לא תמיד כולו בטניס ובתחרויות. אבל אני מקבל את זה כמובן מאליו. תכננתי את המהלכים האלה מראש, צריך לנסות ולשלב את המשפחה גם בעידן המקצוענות".

יש למצב הזה קשר לירידה ביכולת שלך בשנתיים האחרונות?

„לא חושב שזה בגלל המשפחה. הירידה ביכולת נבעה מחוסר אתגרים ומנפילה מסויימת במוטיבציה האישית שלי. אולי באופן עקיף כן, אולי בגלל שכל־כך טוב בבית וכיף להיות עם האשה והילדה, בתת־מודע אתה פחות מעוניין לנסוע ולתחר, פחות בוער לך. מה גם שהגיל עושה את שלו. אחרי שמונה שנים רצופות של נסיעות ותחרויות, יש שובע מסויים. זה קשה מאוד, במיוחד כשאני פחות מצליח. אילו היו יותר נצחונות, ברור שגם המוטיבציה היתה חזקה יותר. אבל כל הדברים האלה אסור שישמעו כתירוצים. היכולת הלא טובה שלי בתחרויות היא רק באשמתי. שובע, חוסר מוטיבציה ומשפחה, אסור להם להשפיע על היכולת שלי במגרש. זה חלק מהחיים".

גליקשטיין, נדמה, הוא אנטי־תיזה לדמות הספורטאי המקומי שלנו. לא תשמעו אותו מקטר, מתלונן, מאשים אחרים. את הכשלונות הוא תולה רק בעצמו. את ההצלחה, לעומת־זאת, הוא אוהב לפזר בין בני המשפחה, החברים ואנשי איגוד הטניס. אולי זו אחת הסיבות העיקריות לכך שעל־אף העליות והירידות בקריירה הוא עדיין אחד מהמובילים בניגוד לספורטאים אחרים, מסוג הפטפטנים המקומיים שיושבים על כותרות בעיתונים אבל ההישגים

„לא נעים, לא נורא"

בעת כתיבת הראיון שלמה גליקשטיין עדיין היה אלוף ישראל בטניס. עבר שבוע, והוא עלה לירושלים כדי לנסות ולזכות באליפות בפעם העשירית ברציפות. אבל הגלישה שלו בדירוג העולמי נמשכה, מתברר, גם בישראל, וגליקשטיין נפרד מהתואר. לא נעים. בעשור האחרון היתה אליפות ישראל בטניס מעין פוליסת ביטוח שלו. מלבד גלעד בלום אף טניסאי ישראלי לא ניצח אותו בשום תחרות.

לאליפות ישראל הגיע שלמה מאוץ. למרות זאת נתן לעמוס מנסדורף הצעיר „ניצחון" גדול, אך לבסוף נכנע. שלמה סוגר תקופה. מנסדורף, ששייך לדור הצעיר בטניס המקומי – פותח תקופה חדשה עם אלופים חדשים.

גליקשטיין לא יוצא מכליו, כמו תמיד. [illegible]

כל־כך הרבה צעדים מסיום הקריירה. „אני די מרוצה מהיכולת שלי. בסך הכל היה ברור שיום אחד זה יקרה, והנה זה קרה. נכון שהעובדה ששיחקתי [illegible] אבל יחד עם זאת אין לי כל [illegible] לתרץ את ההפסד. כל הכבוד לעמוס".

זהו הפסד בעל משמעות מיוחדת אחרי תשע שנים רצופות כאלוף ישראל?

גליקשטיין: „לא. נכון, זה לא נעים להפסיד ועוד באליפות ישראל, אבל צריך לזכור שמדובר באליפות [illegible]

[illegible] שלהם מגיעים מקסימום עד נמל־התעופה [illegible].

שלמה גליקשטיין קרוי על שם דודו שנהרג במלחמת סיני. היה ילד מחונן. על כיתה א' ויתרו לו, [illegible] ישר לכיתה ב'. „מצד אחד זה מראה על ידע והתקדמות מעבר לאלה של האחרים, אבל מצד שני זה קשה בעיקר בגלל בעיות גיל. עם הזמן הכל הסתדר לטובה".

טניס התחיל לשחק בגיל עשר. הספורט הלבן עדיין לא היה נפוץ בישראל כפי שהוא היום, אבל ליד הבית היה מגרש טניס. אלוף הנוער של ישראל דאז, משה ליאון, אימן את הילדים. זה היה צירוף המקרים שהביא את שלמה למגרש. אז החלו ההצלחות. בתחילה [illegible] מקומי. לפני 18 שנים הספורט הישראלי עדיין לא חלם לנסות ולהשתלב בעולם. שלמה אסף די מהר את כל התארים שנקרו בדרכו. בגיל 15 החל להתאמן בתל־אביב. הכשרון נחשף גם לעיני אחרים.

„זה היה קשה, ובא על חשבון בית־הספר. זה פגע בלימודים, בחברים ובתחביבים אחרים. הייתי נוסע לאימונים עם אבא, בשעות הצהריים, והעידוד שלו שיפר לי את המוטיבציה. גם בני משפחה אחרים וחברים קרובים עודדו לאורך כל הדרך. הבעייה היתה שאז הספורט בארץ לא חשב גדול, נסיעות לחו"ל נחשבו רק כבונוס – כפרס – ולא לשם התחרות עצמה או ההתקדמות המקצועית שהיא יכולה להעניק. היה כשרון והיתה מוטיבציה אבל כולם חשבו בקטן. כל אחד רצה להוכיח את עצמו כדי לנסוע לתחרות בארה"ב או באנגליה. זה לא היה מקצועני".

היום הטניס נהפך לסופר־מקצועני, בעולם ובארץ. גם בישראל יש „יחידות עילית" של נוער שמתאמן בפיקוח הדוק, לפי מודלים אירופים ואמריקנים. פרסים של אלפי ועשרות־אלפי דולרים מדליקים את דמיונם של ילדים. היום יש המתחילים לשחק כמקצוענים כבר בגיל 12. לא כמו שלמה, שלקח את העניינים ברצינות רק כשעזב את הצבא. השינויים ה„כמעט־היסטוריים" בטניס הישראלי מקשים עליו מעט, התהליכים המהירים משאירים אותו קצת מאחור. הוא נשמע עצוב כשהוא מדבר על המציאות. אוהב להזכר בתחילת הדרך. מעין עולם הולך ונעלם.

„היום הטניס הרבה יותר צעיר. ילדים עוזבים את ביה"ס ומשחקים טניס. הם מגיעים לגיל 21 ומרגישים שהם כבר שרופים, ולמעשה עברו כבר הכל. קשה להם לחזור ללימודים כי הם אף פעם לא השלימו דברים יסודיים. אולי הם יגיעו להישגים טובים בספורט, אבל הם נשארים עם הבעיה מה יעשו אחר־כך, כשהספורט ייגמר להם".

„אני סיימתי תיכון והלכתי לצבא. עשיתי מסלול רגיל, ונדמה לי שהדור שלנו הרבה יותר אינטליגנטי. פעם היתה גם חברות בין השחקנים. היום אדם לאדם זאב במלוא מובן המשפט הזה. בעבר זה לא היה כל־כך קיצוני. הדור שלי הלך יותר לאט, צבר ניסיון והשכלה בדרך המקובלת. לא רץ בצורה היסטרית. לי למשל, היה בצבא הרבה זמן לשפר דברים כמו כושר גופני. הצבא ביגר אותי, נפשית וגופנית, קיבלתי ניסיון ובטחון. הצבא אולי לקח ממני שלוש שנים של טניס מקצועני, אבל מצד שני היחס המצויין שקיבלתי שם בנה אותי".

„היום כמעט בלתי־אפשרי לעשות את הדרך שעשיתי אז. עכשיו מתחיל המירוץ אל התהילה בגיל צעיר מאוד. אבל אילו היתה לי האפשרות להתחיל הכל מבראשית, הייתי הולך באותה דרך. לסיים לימודים, לסיים לשרת בצבא ואז לצאת לעולם ולשחק".

גליקשטיין שייך היום ל„דור הוותיקים" של הטניס הישראלי. הרבה חברים נעלמו, בא דור אחר. לעתים הוא נשמע כמו המוהיקני האחרון. „היום כולם רצים קדימה, בגלל האפשרויות הגדולות והכסף העצום. פותרים שהכסף ייעלם. לצעירים יש רק טניס בראש, חיים, אוכלים וישנים טניס. שמים ווקמן על האוזניים ומשחקים. העולם לא מעניין אותם. לא מעורים במה שמתרחש על כדור־הארץ. לא קוראים עיתונים, לא שומעים רדיו. כלום".

„אצלנו היה אחרת, ומלבד הטניס היו לנו עוד דברים בראש. אני לא בא להטיף ולא לבשר לאומה מה טוב ומה לא טוב, אבל במובן מסויים נדמה לי שאם אתה בן־אדם, חשוב שתתעניין בדברים נוספים מלבד הטניס. לנו הבוגרים קל יותר להניח את המחבט ולעסוק בתחומים אחרים. חברים אמריקנים שלי שסיימו לשחק טניס מצאו את מקומם בחברה גם כשפשטו את המדים הלבנים. לא נראה לי שזה מה שיקרה לצעירים שעולם ההתעניינות והמושגים שלהם מוגבל, מצומצם. אפילו השפה שלהם מוגבלת. זה אולי לא מפריע לטניס, אבל בחיים שמחוץ למגרש – זה יפריע".

הגעגועים מחזירים אותו לתקופה יפה יותר. הילדים של היום לא בדיוק משתלבים בחיי החברה שהיו לו לפני כמה שנים. לידם הוא מרגיש בוגר, אפילו "זקן", וכשמדובר בספורט זו תחושה לא כל־כך נעימה.

סיפור קטן: שלמה גליקשטיין ועמוס מנסדורף היו אמורים לשכור ביחד מכונית. מנסדורף הגיע ראשון ואסף את המפתחות. כשהגיע שלמה, אמרו לו: „הילד שלך כבר לקח את המפתחות...". לא נעים.

„עם השחקנים של היום אין לי קשרים של ממש. יש פער גדול מדי בתחומי ההתעניינות וצורת המחשבה. הגיל עושה את שלו. פעם היו לי חברים קרובים בהרבה מדינות, כולם שחקני טניס אבל חברה שאפשר היה לצאת איתם ולדבר על כל נושא בעולם. בעיקר שחקנים אמריקנים כמו שניידר, מייסטר ופרום. אצל הצעירים המצב שונה. בני ה־18 רואים בי זקן. אני משתדל להתייחס לזה אובייקטיבית, אבל לפעמים זה קשה. הרבה חברים שלי כבר פרשו בכלל".

כמה מבני הדור הצעיר של הטניס הישראלי

(המשך בעמוד 23)

בימים הקרובים תגיע אלינו הגירסה ההוליוודית המתבקשת של רב־המכר "שבט רב המערות", שיצא בעברית בהוצאת "מעריב". דאריל האנה היפהפיה מגלמת את דמותה של עיילה, הילדה שניצלה מרעידת האדמה, נאספה על־ידי בני שבט ניאנדרטאלי זר וגדלה להיות אשה־ציידת המתאהבת ביונדלר, בן שבט הזולנדוני. הפופולריות של סיפור תלאותיה של ילדת המערות הפתיעה גם את ג'ין מ. אואל, הסופרת השוקדת בימים אלה על שלושת ההמשכים הבאים בסדרה המרתקת.

מאת עירית שמגר

ראשית הכל ברעידת אדמה, וילדה בת חמש ניצלת ממנה. קטנה ופצועה נשארה עיילה בשממת יערות, קרחונים נעים ואינספור עדרי חיות־בר וטורפים המשוטטים על פני האדמה. בני־אדם מעטים, חלשים ומפוחדים, נודדים שם בערבות הפראיות. נאספת אל בני שבט זר לה, שונה ממנה, יוצרת עיילה מיפגש בין אנשים ותרבויות שהוא כרעידת אדמה. סופו של עולם קדמון וראשית מלכותם של האחרים על פני האדמה. זקופי־קומה, בהירים, אינטליגנטים. ציידים עובדי האם הגדולה, הם יורשי הארץ.

ככל שזה נשמע מוזר מצא סיפור זה, על ילדה פרה־היסטורית, הד אצל רבבות קוראים במאה העשרים. הצלתה הפלאית של עיילה כחולת־העיניים בידי שבט ניאנדרטלי עוין, חניכותה כאשת־מרפא והפיכתה לאשה־ציידת היחידה של השבט, הוא מיתוס הרפתקאות שזוכה בהענות מיידית. עולם פראי נעלם ומרתק צמח כאן לחיים תוססים של מציאות שכהישג מגע יד. זהו עולמו של שבט רב המערות, קלאן ניאנדרטלי של נוודים שעירים, ציידים שליטשו חיציהם מאבן ולא ידעו עדיין לביית בעלי־חיים. אילמים למחצה, מבוהלים אך עקשנים, בני־אדם רחוקים ככל שיכולים להיות.

מעבר לסיפור הרפתקאות ורומן אהבה לוהט (בחלק ב' ששמו "עמק הסוסים") מדובר כאן בסיפור דרך־חניכות. הגיבורה חוצה מרחקים, מתנסה בתלאות ועומדת במבחנים מרובים. כמו בת־מלכים קדומה היא צריכה לעבור התנסויות קשות כדי להוכיח שהיא ראויה להלך על פני האדמה ולמשול בה. האריה והסוס הם מבחניה, אך את רוחה תחשל בהתבודדות ובכוחה תזכה על ידי מגע־המרפא.

למסעה של עיילה יש טעם אמין משום שאנחנו נענים לו. יחד עימה אנו חיים את קשיי היקלטותה בשבט שמינהגיו זרים, שגברים שולטים בו. עימה אנו

(המשך בעמוד הבא)

"הילדה העירומה יצאה מסבכת־העורות ורצה אל החוף המסולע שבעיקול הנהר הקטן. היא זינקה אל תוך הנהר, ורגליה החליקו על החול והאבנים במדרון התלול של קרקעיתו. היא צללה במים הקרים, הגיחה מתנשפת מעל המים, והחלה לשחות בתנועות בטוחות. לפתע הביטה בתדהמה באבן המתגלגלת מאליה, רק אז הבחינה כי גם בה אחז רעד. הנהר הקטן החל לגעוש, המים נעכרו בבוץ, שיחי הגדת רעדו ועצי המחט התמירים נטו על צידם וריח עז של רקב ורטיבות פרץ מסדק שנפער באדמה. הילדה הביטה כמהופנטת בהיסדק קליפתו המתקררת של כדור הארץ המותך".

("שבט רב המערות", ג'ין מ. אואל, הוצאת "מועדון קוראי מעריב").

עיילה (דאריל האנה) היתומה האחרת שגדלה להיות אשה־ציידת ... המבחן הוא בהתבודדות

שבט דב המערות: מפגש של תרבויות

(המשך מהעמוד הקודם)

יוצאים, מגורשים כמותה, מחצי האי קרים לעבר הערבות השוממות של אוקראיינה. עלילת מסע־החניכות שנוצרת כאן אינה מציאותית, אך היא פועלת נכון בקור ההסתברות שלה. עיילה, האשה ציידת היחידה בין נשות שבט דב־המערות המדוכאות, מוגנת בטוטם ארי המערות, צרה ציד לאכול, מוצאת צמחי מרפא וגם מערה לחיות בה. היא רוכבת על האריה ומבייתת את הסוס – עד לפגישה הגורלית ביותר: עם גבר. יונדלר בן שבט הזלנדוני, אדם כרו־מניוני כמותה. זקוף קומה ובהיר – גם חייו שלו התגלגלו כהוייה מעורפלת עד לפגישה עימה. הרי אמרנו: רומן רומנטי של הרפתקאות.

כמו כל הסיפורים הטובים המגיעים אלינו מהוליווד־אמריקה, גם הפעם מסתתר סיפור מאחורי הסיפור, ומאחורי האשה־הציידת עיילה מתחבאה האשה־הסופרת ג'ין מ. אואל. גם היא חצתה נהרות והעפילה לפסגות במסע מרתק ליד שולחן הכתיבה.

הכל התחיל ערב אחד, מזמן, בעיירה נידחת באורגון. לאחר שסיימה את עבודות הבית והשכיבה את חמשת ילדיה הקטנים במיטותיהם התיישבה לה עקרת־הבית העייפה ליד שולחן המטבח וביקשה לכתוב משהו קצר. עם ההדפסה של המהדורה העשרים של יצירתה ידעה ודאי ג'ין מ. אואל שהיא נהפכה לאירוע היסטורי בתולדות המו"לות האמריקנית. עקרת־הבית העייפה היא היום מיליונרית החיה בארמון פאר על שפת האוקיינוס, ומחברת את סיפוריה על מעבד־תמלילים משוכלל. תולדות חייה של עיילה היפהפיה הצליחו להלהיב את דימיונם של מיליוני בני נעורים מכל הגילים. עכשיו יוצא בעברית הפרק השלישי ("ציידי הממותה", אחרי "שבט דב המערות" ו"עמק הסוסים"), וג'ין מ. אואל מתכננת עוד שלושה המשכים.

אך אם הציידת עיילה עונה על ציפיותינו כנסיכה משוחררת, קשה מאוד למקם את הסופרת אואל בסולם כלשהו של סופר־סטארים. ממושקפת, שמנמנה ומתומצנת־שיער היא אולי הפרסומת לכך ש"כל אשה יכולה". לסיפור הצלחה הוליוודי יש כאן חומרים מתאימים: אשה שנישאה בגיל 19, היתה אם לחמישה בגיל עשרים וחמש, עקרת־בית קשת־יום שלמדה בלילות וקראה הרבה בספריות ציבוריות. כמו בכל הסיפורים האלה שום מו"ל לא רצה לקרוא את כתב־ידה האלמוני, עד שלבסוף זינק סיפרה הראשון אל ראש רשימת רבי־המכר של ה"ניו־יורק טיימס" ושהה בה במשך 54 שבועות. הספר השני כיכב שם כבר 67 שבועות, וההזמנות לחלק השלישי זרמו ארבעה חודשים לפני שהספר יצא לאור. ג'ין מ. אואל, זה ברור, עשתה זאת בגדול: בגיל חמישים היא הצליחה להכיס אפילו את ג'יימס מיצ'נר.

היות שאין מדובר כאן בספרות גבוהה, נותן התחקיר האנתרופולוגי את המימד הרציני ליצירתה של אואל. היא סיירה בחצי האי קרים ובאוקראינה, קראה כל מה שניתן לקרוא על חיי האדם הקדמון, ביקרה בווינה ובמזרח התיכון ובכל מערה נידחת שנמצאו בה שרידים כלשהם של חיים קדומים. היום היא נחשבת לבת־סמכא בנושא ומרצה במכוני מחקר ובאוניברסיטאות. "קראתי 800 ספרים על התקופה. שום צמח או בעל חיים המוזכר בספרי אינו המצאה דימיונית". היא יודעת הכל על המערות בצרפת ובצ'כוסלובקיה, אך בעיקר היא יודעת את מלאכת כישוף הקורא ופיתויו.

אואל מקבלת מדי יום מאות מכתבים של המבקשים לדעת מה עוד יקרה לעיילה היפה, ליונדלר אהובה ולבנה בן־התערובת דורק, אותו נאלצה להשאיר אצל אביו, ברוד, המנהיג הצעיר והאכזר של שבט דב המערות.

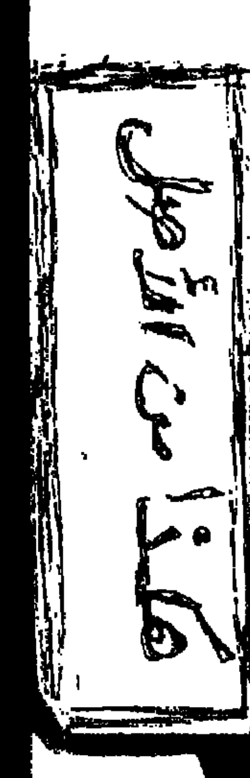
"בנעורי לא התעניינתי בתרבויות קדומות. אהבתי מדע בידיוני ומתימטיקה. אך זה לא עזר לי הרבה. באותם ימים ציפו שאתחתן ואלד ילדים, ואת זאת עשיתי". כך אואל, כשהיתה כבר סלבריטי. סיפרה של בטי פרידן The Feminine Mystic שינה את חייה. "הבנתי שמה שעומד במרכז הקיום האנושי אינם דחפים ביולוגיים, אלא הצורך להתפתח ולגדול, למצות את הפוטנציאל. אני התחלתי להקשיב לסיפורים שהתרוצצו בקרבי. התחקיר קירב אותי מאוד לאנשי תקופת האבן. מה אנו יודעים עליהם? כלום. אולי כמה קלישאות. גיליתי שנמצאו קברים ניאנדרטליים עם שרידי פרחי־מרפא מיובשים, נמצא שלד של אדם שהיה נכה ורגלו נקטעה בניתוח, ואחר, בעל יד שבורה שנקבעה במקומה – הם היו צריכים להיות מפותחים מאוד כדי לבצע טיפולים רפואיים כאלה, ובוודאי שחיי אדם היו חשובים להם מאוד מאוד. כך הדמויות צמחו מתוך התחקיר. חשתי את סיפורי עולה ותופח בי כמו בצק שמרים".

מהצלחה כזו אפשר לעבור רק להצלחה גדולה יותר, וזכויות סיפרה של אואל נרכשו על־ידי חברת הפקה. הסרט יוצא השבוע אל מסכנו. אואל לא אהבה את התוצאה. הסרט אינו מעביר כראוי את כוונותיה, ובעיקר לא את ההיבט הפמיניסטי שהיה מרכזי כל־כך בסיפרה. בין הסופרת למפיקים יש חילוקי־דעות על שליטה ועל כסף.

לא נעסוק כאן בסקירה ביקורתית של הסרט. כמו כל העברה, שונה הסרט שביים מייקל צ'פמן מן הספר ולא רק מן ההבט הפמיניסטי שעליו התרעמה המחברת ג'ין מ. אואל. אם סיפרה נשען על תבנית סיפורי הרפתקאות וחניכות של בני נעורים, וגעגועים למגע עם תרבויות קדומות והתחברות לשורשים עתיקים, הרי שהסרט שנעשה בעקבות הספר משיק למקורות נוספים: הבידיון (לוקאס־שפילברג) שהקפיץ אותנו לעולמות עתידניים, אך נגע גם באמונות קמאיות ויערות קדומים, ובעיקר החזיר את ההרפתקה אל הקולנוע. מצד שני נוגעים כאן בסרטי טבע־אנתרופולוגיה ובסרטים כמו "אגדה", "ניצוץ האש" ואפילו "טרזן" (בעיקר "גרייסטוק", האחרון). בדיקת האנושי לעומת החייתי, האדם לצד הקוף – באופן טבעי נטתה הבדיקה לעבר אותה תקופה גבולית יותר, כביכול, כאשר האדם חי קרוב לאדמה.

הסרט צולם בצפון־מערב קנדה, באיזור המתקרב ביותר לתחושה שהיו יכולות להעניק ערבות־השלג הקדומות. השחקנים למדו לצוד בחץ וקשת, לירות אבני קלע, ללקט צמחים, לדוג בידיהם ולהבעיר אש ללא גפרורים. הם קיבלו הדרכה מיוחדת בתנועות גוף שאמורות להיות ניאנדרטליות, וזכו לאיפור כבד ששינה את פניהם למעין אנשים־קופים. שבועות עברו עליהם בחיק הטבע, שוחים במי נהרות קפואים, חיים בחוץ ולובשים עורות של בעלי־חיים בלבד. כל עינויי היצירה האלה נועדו להעביר לנו תחושת אותנטיות מירבית. קשה כמובן לשפוט את מידת ההצלחה, כי מי יודע איך באמת חיו הניאנדרטלים? את המגע בין הסרט לדימיונו האישי יעשה כל צופה בעצמו. ■

עיילה ובנה: נדע מה קורה לו בהמשך הסידרה.

תא"ל אשר שניר

רקוויאם לידיב

סיפורו של קרב אויר מעל רמת הגולן והפלתו של מיג סורי במלחמת ההתשה, פרי עטו של ה"אס" שהפיל יותר מטוסי אויב מכל טייס אחר בחיל האויר. פרסום ראשון לקראת יום השלושים למותו של תת־אלוף אשר שניר ז"ל, ראש מטה החיל עד שלקה במחלה ממארת והלך לעולמו בראש השנה, בן 44. הסיפור הוא פרולוג של ספר חדש – "ללא חניית ביניים", דפים מספר הטיסות של חיל האויר – של אהרון לפידות ומירב הלפרין, שיצא לאור בשבועות הקרובים בהוצאת משרד הבטחון.

יום העצמאות 1970. סיבות טובות מאוד לשמוח, לא רק לכלל חיל־האויר, שעליונותו המוחלטת פרשה השנה כנפיים על כל המזרח התיכון, אלא גם לי אישית. היתה לי שנה טובה.

כמוצאי יום העצמאות היה נהוג פעם שכל צוותות־האויר נפגשים באחד הבסיסים, רואים את התוכניות האמנותיות המצוינות בדרך־כלל, שהוכנו על־ידי הכנפות השונות, ואחר־כך לסירוגין, הורה במאות אנשים, ויסקי כמה שאפשר עד שכולם רטובים, מתודלקים עד העצם ועולים טמפרטורה למה שבדרך כלל מפרק חלבונים חיים. ב־1970 זה עוד היה ככה, ומי שחושב שזה לא יפה, כשזה פעם בשנה ועם סיבה טובה – יש לו הרבה ללמוד, ואני מודה באשמה של שתיה כרת, וגם בזה שנרטבו לי המדים לגמרי מהזיעה שלי ושל שכני במעגל שאין לו סוף, ומודה שנהגתי בלי הכרה מחצור לתל־נוף, ומודה שאינני זוכר איך הגעתי למיטה שלי מתישהו לפנות בוקר.

לא נורא שאני ככה. מחר יהיה יום קל. נרד רק בצהרים לטייסת, ונראה מה קורה, נשאיר זוג בכוננות וניסע לחוף פלמחים לשכשך במים. לאוירונים לא נתקרב בכלל כי כולם "על הצד", מהתערובת הנפיצה של אתמול כלילה וככה לא טסים – בטיחות מעל לכל.

בא מחר בבוקר, כלומר היום בצהרים, ואני מתעורר לאט לאט, נכנס מתוך הרגל לאוורור ולנעליים הגבוהות, לוקח בגדיים ומגבת ויורד לטייסת, לראות שהכל בסדר, לנהל את מה שצריך ולנסוע לים. כוחותינו מתקבצים לאט, יושבים הרבה ומתארגנים בחוסר יעילות מופלא ובעיניים חצי עצומות לנסיעה. ישארו בכוננות עמוס עמיר, מפקד הטייסת, ויצחק ניר. עמוס הכי זקן ומעמדו כבר לא מאפשר לו לשחק בבוץ וליצחק ניר, שבא לנו מעמק יזרעאל, יש כנראה טראומות קשות מהג'ורה של מרחביה.

עוד כולם גוררים רגליים לאיטם והנה מייללת הסירנה. הסלואו העייף הזה נהיה כשניה אחת לרומבה: עמוס וניר קופצים לג'יפ ועפים לעמדת הירוט. מהמבצעים מודיעים ברמקול שזאת הזנקה ממש ושרוצים מיד עוד זוג. בגרייהים והמגבות עפים לכל עבר וכולם רוצים להידחף לזוג השני, אבל אני רץ הכי מהר, נמצא ראשון עם הג'י־סוט והכובע בטנדר ודוהר חצי לבוש לאוירונים. יודעים שבצפון "חם" מהבוקר, ובכלל, כבר שנים שיש לי פרינציפ מנחה: צריך להידחף לכל הזדמנות ופעם יבוא לזה גמול.

עוד בטנדר הנוסע אני רואה שעמוס מונע בסדר, אבל לניר יש בעיות. יותר מדי מכונאים עסוקים מסביב למיראז' שלו וגם חסר שובל האדים השקוף והמתערבל מהמנוע. עוד רגע יחליט ניר להחליף אוירון, אבל אם אזדרז, אתפוס לפניו את ה"ספאר" וכמו שלימד אותי רן פקר בזמנו: במלחמה אין סנטימנטים. והוא ידע על מלחמה באוירונים הכי טוב מכולם.

רץ בג'ייסוט לא רכוס ומתנפנף למיראז' מספר 19, שאני אוהב אותו יותר מכל האחרים. מטפס בסולם וקופץ לתא ברגליים שלוחות. המכונאים של העמדה כבר על האוירון ועוד לא נפלתי לגמרי לכסא, והם מתנפלים עלי לקשור אותי ולחבר לי את הקשר והצינורות. בוחרים אותים לעמדת היירוט גם לפי הוריזות וחמרץ, אבל גם לפי זה, שאם היו חיים לפני 200 שנה היו שודדים, וגם לפי כמה בצל חי הם יכולים לאכול. תהליך הקשירה מלווה לפיכך חבלות קלות. גם אותם לימדו שאין סנטימנטים...

תוך דקה אני קשור, מחובר, מונע ויוצא למסלול היכן שעמוס ממתין לי, שנצא בזוג.

מבערים, המראה, פנייה חדה וצפונה לרמת הגולן.

עוד בדרך אומר לנו הבקר שצריך להודרז, וש"חם" ברמה: יש הפגזות, היו תקיפות מטוסים שלהם בצפון ובחרמון ויש עוד מבנים שלנו שבאים לשטח. הרמה מלאה עשנים קטנים – אות שאינו מוטל בספק שפה יש מלחמה. מפטרלים צפונה ודרומה ומוציאים את העיניים כדי לחפש אותם. המכ"ם הקטן שבאף שלנו עוד לא מצא אף מיג – אין גם לקוות שימצא, והוא זוכה בהונחה שהוא ראוי לה: פתאום אומר עמוס מהר ובשקט, שאף אחד לא ישמע: "בוא איתי" וצונח למטה כאבן. בדרך נושרים ממנו שני נתיקי הכנפיים הגדולים בענני דלק ואני משליך מיד אחריו בלי לדעת על מה בדיוק הוא מתנפל. אני כן יודע שאנחנו צוללים אל החרמון המערבי, שיש הרבה עשנים בסביבה ומבין שעמוס ראה כנראה מטוסי אויב תוקפים.

החרמון צומח מימיננו ומתגבה הרחק מעלינו ואנו כבר מיושרים על אחת הבקעות שבמערבו, כאשר אני מצליח לראות סוף סוף במה מדובר: מיג־17 בודד נוסע צפונה, בורח לבדו הביתה לתוך איזור הגבול שבין סוריה ולבנון. הוא לא רואה אותנו. אני קצת עצוב. עמוס, שנמצא כ־1,000 מטרים לפני, יפיל אותו צ'יק־צ'ק, ובכלל "לא כוחות" ומצבו קשה: המיג לבדו, כבר מלפנים, לא רואה אותנו ולא יודע שהוא הולך להתמודד עם ממקד טייסת וסגנו שכבר "סגרו" ביניהם טייסת מיגים ומעלה. לא, זה לא כוחות. גם טס במיג־17 שנחות מהמיראז' שלנו, אם כי "נחות" הוא מלכודת לפתאים, כי יש תחומים שעל פנייה ומהירויות בינוניות ונמוכות, שבהם דווקא עדיף המיג־17 על המיראז', ומי שיעז לחתפתות לשם, ידפק באבי־אביו.

עמוס סוגר על המיג במהירות, אבל לקראת טווח הירי שובר המיג בחריפות למעלה והצידה, ללמדך שראה בזמן. שבירה טובה עשה המיג: בזמן ובמקום. שבירה מצויינת. עמוס עולה למעלה ואני נכנס ליעף ורואה את המיג מנמיך בפנייה חדה אל וואדי שנטש בשבירה, מציג לרוחב מגן הרוח שלי את כל גבו – את הכנפיים הגדולות והמשוכות אחורה, את האף הקצר ואת הזנב המרחף מאחורי הגוף העגול. מארגן את הכוונות. שפט לטווח הירי. לקראת הטווח ממש מתפתל המיג ביתר כוח ומנמיך עוד.

נאו דפק לי את היעף, האיש הזה, ואני יוצא ועמוס נכנס. ביני לבינו ניצל האיש שבמיג את השניות כדי לגמור את ההנמכה לקרקע הבקעה, להתיישר צפונה ולאסוף מעט מהירות שיצטרך להמשך. לא רע האיש שבמיג.

עולה למעלה ומתהפך כדי לבדוק אם יש לי עוד הזדמנות, או שעמוס מפיל אותו הרגע. רואה שוב את המיג שובר בזמן, ממש על הרצפה, ומסכל את היעף של עמוס בסדר גמור. אני עכשיו בדרך פנימה.

העמק הולך וצר ככל שאנו מרחיקים צפונה, נושא קירות הר משני הצדדים ומבנה השטח הקשה הולך ותופס את מקומו כמשתתף הפעיל הרביעי בקרב הזה ואוי ואבוי למי שישכח אותו.

שוב שובר הסורי במקום ובזמן ואני עולה ומתנשא מעליו, חוק ומהיר ממנו, אבל רחוק מלהיות יכול לירות בו ירידה טובה. גם טס, האיש הזה, נמוך מכל אשר ראיתי, יודע לאיפה להסתכל ומתי, רואה מצויין, יודע למצוא גם את הריכוז וגם את תשומת הלב, לטוס ממש על האדמה, לחשוב נכון, לשפוט נכון מתי לעשות מה ולא לעשות שום שגיאה. טס טוב מאוד האיש הזה ולא רק בקנה המידה של חילות־האויר הערביים, אלא בכל קנה מידה, ואני מבין שמצאנו יריב אמיתי, לא פחות טוב מכל אחד שאנחנו מכירים, והקרב הזה יהיה כנראה אחר לגמרי.

קרוב לוודאי שבזמן הזה בערך חלפה מחשבה דומה גם במוחו של הסורי, משהו כמו "נתקלתי, יודעים לטוס, שני אלה, ואם לא אהיה מאה אחוז, זה יגמר רע ואני צריך לטוס כמו שעוד לא טסתי אף פעם, וכמו שאני מקווה שלא אצטרך לטוס יותר אף פעם ותיכף נראה". כמעט אפשר היה לראות איך הסורי מעיף מהחלון החוצה את כל ספרי הנוהלים ונשאר לבדו עם המכונה שלו בלי הוראות קבע, בלי מותר ואסור, ובלי כל מה שאמרו לו עד היום, והיה מקוים אלי לאנשים פחות טובים ממנו ולמצבים פחות קשים מזה. לבדו, איש ומכונה.

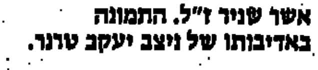
תערובת משונה של התייחסויות יש לי אל עצמי כפי שמצאתי אותי בוואדי אחד בחרמון באביב 1970. הסורי העביר אותי לפסים אישיים ואני נסחפתי. הוא "חימם" אותי ואני התחממתי עד רתיחה. הסורי נלחם כנו בלי כללים, ואני בו אותו דבר. הסורי לקח סיכונים משלם אחר ואנו אחריו. הסורי הטיס בלי מגבלות – ואני איתו. לא כך צריך להילחם. לא כך לימדתי. אסור לטוס כרמה כזו של המכונות, שרק ההצלחה מפרידה בינה לבין הפקרות, אבל משהו אמר לי טוראות, שהיום ועם האיש הזה, ככה צריך, ולא בא בחשבון שיחזור הביתה ויספר במועדון שנתקל בשני מיראז'ים ויצא מזה בשלום, כי טס בגובה שהיה נמוך מדי בשביל היהודים והם פחדו להכנס.

עד היום אני לא יודע אם כך היה נכון לעשות וגם אין מי שיגיד לי. שמונה וחצי דקות נמשך הקרב. את הנופים אינני זוכר אלא כמכשולים והזדמנויות. כל ה"מסביב" זכור לי כמנהרת אכספרס בת שמונה וחצי דקות ובה רצף של כניסות ויציאות, שלושה צרורות שהחטיאו ומאמץ קשה מאוד. דווקא החלק במוח שהיה צריך לעשות את התכנון, ההחלטות והשיפוט היה בסדר גמור, וידע להבדיל בין משהו מסוכן אבל נכון ובין מה שהוא שגיאה. למרות הפראות שבו, הוא היה נקי משגיאות – גם מצידנו וגם מצד הסורי.

אני זוכר אותו לפחות פעם אחת יושב בחלק התחתון של הכוונת שלי, שאני אינני יכול להוריד אותה אליו אפילו עוד מילימטר, כי אנחנו בין העצים והוא ירד כבר כמה טרסות חקלאיות ואני עוד לא. זוכר את עצמי בודק דלק לעיתים מזומנות, ושלא נטפל אלי מישהו מאחור, מקפיד על מהירויות נכונות, זורק את נתיק תגחון בדיוק כשנגמר בו הדלק וזוכר כמה תאומי רדיו וניקויי

(המשך בעמוד הבא)

זה היה ממש רחוק. אולי 700 מטרים ממני, אולי בגלל זה נראים לי הנצחון ומותו של הסורי משניים לחווית הקרב, וסיום מאכזב במשהו למאבק איתו ואינני זוכר שמחה, לא ברגע ההפלה ולא בדרך הארוכה הביתה – רק עייפות אמיתית וזיעה מתייבשת.

אשר שניר ז"ל. התמונה באדיבותו של ניצב יעקב טרנר.

(המשך מהעמוד הקודם)

זנב עם עמוס, שנדמה לי שהתחמם גם הוא באופן דומה. זוכר את הסורי מרים איתי את האף כאחת היציאות ושנינו עולים יחד מהעמק בחימה שפוכה וצוננת. אני זוכר את עמוס, שרואה ושומר, אומר לי: „שים לב, הוא עולה איתך", ואת עצמי, חי וער כמו אף פעם, יודע בדיוק כמה מהירות יש לאיש שבמיג על השעון, ושהוא מבלף. זוכר את נשימותי הכבדות עם עצמי ואת הזיעה הניגרת וזוכר את ה־19 הנהדר שלי הולך איתי ביחד בכל כוחו ובכל מאורו חלק וחזק ושש לקרב.

וכך הולכים ומרחיקים צפונה, שלושה פסיכים, מחותנים בחתונה קתולית, ולא יודעים מי יצא מכאן ומי לא.

ה

טיל שבקצה הכנף, סיידווינדר־בי מאמריקה, מזמזם לי מפעם לפעם ואומר בזה, שהוא „רואה" את המיג, אבל אני מכיר טילים מאוד לעומק, ועל זה בכלל עשיתי את ניסויי הבוהלה ויודע בדיוק את עקמת הטיסה שלו ואיך נוצר שיווי המשקל בין ההיגוי ובין כוח הכובד. אני יודע שאסור לי לשגר בגובה הזה, כי הטיל פשוט ייכנס לאדמה, ישר לפני, אם לא אסדר לו מספיק מקום לשקוע לפני שיתחיל לביית ולעלות.

לזמן די ארוך אני מתעלם ממנו ובצדק, עד שפעם באחת העליות לגובה, אני רואה שהמיג עומד לחצות עמק די רחב, שניצב בזווית ישרה לכיוון הטיסה שלו. האיש שבמיג לא יכול לדעת את זה, כי הוא רואה רק את הרכס שלפני העמק, ועמוס כבר כמעט בטווח ידי, והוא שוב עסוק ושובר נכון ויפה בין העצים. ובכן, זו ההזדמנות, ושם בעמק יתאפשר לטיל לשקוע ואני צריך לשפוט שאת הקטע הנמוך במעופו יעשה בעמק ושיספיק לעלות ולפגוע במיג לפני שיחצה הסורי את הרכס הרחוק. מחליט שהתוכנית טובה ואפשרית ושצריך להזדרז.

לא יורד שוב אל המיג, אלא נשאר בגובה וסוגר את הטווח ל־800 מטרים – לב ליבה של מעטפת הטיסה של הטיל, ורואה את צלליות המיג הכסופה, דמויית הדג המעופף, חומקת שוב מהמיראז' של עמוס ומתפתלת צפונה. הביתה. רץ המיג ממש על הסלעים מתפתל בעמק שהפך לערוץ ואדי, ועולה איתו אל הרכס.

עכשיו!

כוונת על צינור הפליטה הרחוק, מקבל מיד את צריחת הקרב של הטיל ועוד לפני שמזהה הסורי שהקרקע עומדת לנשור מתחתיו בעמק, אני משגר. „ויש" תר מקצה הכנף והטיל ברורך. עף, מתפתל (כל הטילים ככה, עניין של חוקי ההיגוי) ורץ אל ראש הרכס הקרוב, וצינור הפליטה השחור המחליק מעליו. תיכף נראה אם יצליח לעבור את הרכס או שישאר על אחד הסלעים.

ראשון עבר המיג את הרכס. מה חשב הסורי כשראה שהקרקע המגוננת נשמטת ולא תחזור אלא בצד השני של העמק? אולי לא חשב בכלל, ואולי חשב משהו כמו: „מיראז' אחד כרגע יצא ואינו מאיים, השני נסוב מאחור ורחוק וגם הוא לא מאיים. עד ששני אלה יגיעו שוב למגע ממשי ייגמר גם העמק והקרקע תחזור. וחוץ מזה, הם נטפלים אלי מזה שמונה דקות, ועוד רגע ייגמר הדלק והם יסתלקו, ואולי גם תגיע עזרה. לא נורא, מצבי טוב"

שתי שניות אחריו עבר גם הטיל את הרכס ובוודאי רשם לעצמו שיא עולמי בטיסה נמוכה לטילים. עבר בשלום והמשיך לשקוע עוד קצת, אל העמק, ואחר־כך התחיל לעלות, מביית מצויין ויציב, מתקדם מהר ועומד לפגוע פגיעה ישירה.

מ

שהו גרם לסורי לעשות את הדבר האחרון בחייו – אולי ראה פתאום את חלקו הרחוק של עשן הטיל, אולי הרגיש לא נוח, אולי חש בחשד מתגבר – איש לא ידע לעולם, אבל כשהיה הטיל 50 מטרים מאחוריו, התחיל האיש שבירה ימינה, ועדיין בתוך העמק. קרוב מדי ומאוחר מדי, והטיל לקח את זה בקלות, דרך דריכה אחרונה את ראש הקרב בן עשרת הקילוגרמים שלו ונעלם מתחת לכנף הימנית היורדת.

אחר־כך בא הכל ביחד אבל לא לגמרי – והשניה האחרונה של האיש האמיץ והמוכשר הזה עדיין איתי: הטיל עם נוצת העשן הדקיקה מתחבא מתחת לכנף, הניצוץ הגדול והכתום, שהיה קרוב לוודאי פגיעה ישירה, היקרעות הכנף הימנית משורשה, הגלגול המהיר והבלתי נשלט אל הכנף החסרה, הסיבוב המקרטע של הגוף הגידם. ואחר־כך, באופן כלתי נמנע, באה פגישת הפיצוץ בין המיג השבור ובין הקיר הרחוק והתלול של העמק, ומתוכה הפטריה השחורה שצמחה, מכוערת, מהנוף הירוק.

זה היה ממש רחוק. אולי 700 מטרים ממני, אולי בגלל זה נראים לי הנצחון ומותו של הסורי משניים לחווית הקרב, וסיום מאכזב במשהו למאבק איתו ואינני זוכר שמחה, לא ברגע ההפלה ולא בדרך הארוכה הביתה – רק עייפות אמיתית וזיעה מתייבשת.

עושה את גלגול הנצחון מעל הטייסת כמעט מצוות אנשים מלומדה, ואחר־כך בקפדנות ובריכוז של טירון נוחת ומסייע לחניה. מכבה את המנוע, סוגר את המפסקים, מתיר את עצמי וקם לרדת אל הקהל הקטן והשמח של מכונאים, פקידות וטייסים, לפני שאני נוכח שאני צריך את כל כוחותי בכדי לעמוד בתא הטייס ושמתחת לג׳י־סוט הרטוב שלי יש רגליים שאינני מכיר.

היו תחקירים וראינו את הסרט והיו קצת רעשים כשהופיעו העצים בשוויון גובה על המסך ואינני זוכר מתם הרבה. אחר־כך אמרו שיודעים מי היה האיש ההוא: סגן אלוף ידוע, טייס מצויין, האיש שנבחר ותקע את הבום העל־קולי על חיפה. אמרו שעשו לו לוויה ממלכתית בדמשק ושהועלה לאחר מותו לדרגת אלוף־משנה וידעתי, כמו שיודעים את הדברים החשובים באמת, שהוא היה ראוי לשתיהן. אחר־כך אמרו שאולי לא ושאולי נפל האיש ההוא מידיו של בכן באותו בוקר, ושהאיש שפגשתי בחרמון היה מישהו אחר, אלמוני. היום כבר יודעים שלא ידעו וזה גם לא חשוב.

גיבור מפורסם, או אלמוני בראשית פריחתו, היה האיש. והיה ראוי לעוד דבר אחד, ואני מקווה עד היום שהדבר הזה ניתן לו, ושהוא נהרג בפיצוץ הטיל עצמו ולא חי את השניה עד ההתרסקות ולא ידע לכן, לעולם, שהפסיד את הקרב. ■

כולנו גששים

(אשר שניר. אין חייל שאין לו תחליף. אין חבר שיש לו)

מאת קובי ריכטר

עץ הצפצפה נוטה בקשת לרוחבו של החלון. החלון הצפוני בחצרו של מפקד חיל האויר. ברוחות הסתיו הצפוניות הוא מורה בקשתו על עוצמת הרוח. חלונות חדר הדיונים שלנו אצל ראש המטה פונים דרומה. הפיקוס הזקן והמגודל הנשקף בהם מתמתח ברוחות החורף, סערות דרומיות.

„עשרים" היה אומר לי במהלכו של דיון מתמשך בחדרו של מפקד חיל האויר, כשהצטלבו מבטינו על עץ הצפצפה הנוטה ברוח. עשרים קשר רוח, יום סתיו בהיר ואנחנו תקועים בדיון המתיש, יכולנו ברגע זה לאחוז בידנו מפרש של גלשן, דואים על הגלים. שייט של טייסים. מלה אחת "עשרים" וחיוך, והכל קל יותר. הנה, יש עוד אדם שאינו מציג חשיבות עצמית ורצינות תהומית של הנושא. מותר לצחוק גם על עצמנו. כולנו גששים.

מחלונות חדרו של הרמטכ"ל לא נשקפים עצים. רק הצלצול המונוטוני של כבלי הקשר המידלדלים מאנטנות גבוהות מזכיר את פיתויי העולם שבחוץ, שוב רוח.

זו היתה תקופה מיוחדת עבורי. ההבנה הזו, שלא הצריכה יותר ממלה או העווית פנים, אינה זכורה לי ממפגשים אחרים. עם אשר שניר הגעתי להבנה כזאת.

לא שנים רבות הכרתיו. היינו במעגל אחד, חיילים באותו החיל עשרים שנה מתוכן הכרתי את אשר שנתיים. שנתיים שיאירו לי את זכרון תקופת שרותי בחיל האויר באור בהיר יותר.

בשנים קודמות לא שערתי שאגיע לקשר כזה של הבנה שבה היינו מסיימים זה את משפטיו של זה ולעתים לא נזקקים אף לסיום.

פגשתיו בתחקירים רבים על קרבות אויר בסוריה או במצרים. בתחקיר מדברים יחסי ציבור. בתחקיר מסדרים את ההיסטוריה. לא מעוותים אבל מקשטים.

את כל האמת, כך הסכמנו לאחר שנים, יש לחפש אצל הטייס היושב עדיין בתאו בלב הולם ובברכיים פקות ממאמץ וממתח. ברכיים שלא ישאוהו לפעמים לקום מתאו דקות ארוכות לאחר שדמם המנוע. הקצין המלוטש והחבוש על במת התחקיר הוא אדם אחר, אדם שכלא זה מכבד את פחדיו ודחק את החוויות הקשות יותר לפינה שממנה, כך אנו מקווים, לא ישובו. הוא שולט באירועים ושוזרם במוצא פיו, מבליל אירועים להסטוריה קרה וסדורה.

פגשתי אותו לראשונה בבית הספר לטיסה, בוחן משמעת קשוחה על פקידת מבצעים שלא הצדיעה עם כניסתו בבוקר למשרד. עוד חייל, עוד שם, עוד סגנון. שום סימן לקשר אנושי אפשרי בעתיד.

מ., ראש לשכתו של אשר ראש המטה, נכנס שוב לחדר כפי שעשה מספר פעמים בשעה האחרונה. נכנס ונוזף בנו על שלא פתחנו אפילו את תיקי החומר שהכנו לפגישת העבודה. תיקים שצובים שכנע אותו לארגן פגישה דחופה זו. הוא מקשיב בחצי אוזן תופס את חוט השיחה ומנחש שהמצב אבוד. מהנושא הזה הוא לא יוציא אותנו. הוא עוזב את החדר לסגור מספר נושאים דחופים. מדינה הנאבקת על קיומה יוצרת לעצמה צבא שמשרתיו רואים בו צורך ולא קריירה, ויחד עם זאת המקצועו מלחמה.

שק מלא ניגודים וסתירות. שנים אתה טס ומתאמן איך להערים על יריבך בקרב האויר ולהפילו. ההזדמנות מתממשת והוכחת את עצמך. אתה מלא סיפוק, ובכל זאת לפני שניות מספר, ראית דרך הכוונת את בבואתך הסורית או המצרית עולה בלהבות.

סיפור ההפלה הוא נקודה ליוקרתך המקצועית בעיני חבריך, אך קשירת מסורי המטוסים המופלים כזר עלי דפנה, זר של חיי אנשים, זה לא להתקשט בקרקפות. צבא משונה אנחנו, צבא העם, עם של שוחרי שלום הנאבקים בעל כורחם. משחהלו המהלכים לחמריא, לא לצאת במבנה הראשון אי אפשר לך, אך גם לשגר טיל או להטיל פצצה מבלי לשאול אם זה היה באמת הכרחי או אפשרי.

ויותר מכך לעולם לא תפסיק לשאול את עצמך אם אתה אמיתי וכן האם פניך לפנים, בינך לבין עצמך, אתה אכן משוחרר מהתנאות, ממחיאות הכפיים. האם אתה באמת לא מפיק הנאה מהמלחמה הזו ומקיכוייך להתבטא בה. האם כגיבור כבשמא צרך זה, או המשכת להזין בגאוות עטורת ההפלות, ועוד תוספת עמוה מקצועית לקינות. ההצלחה בתוכך היא בנבכי מחשבותיך ולעולם לא תוכל לה. מעולם לא הצלחנו לסיים שיחה זו. נדמה שאין לה סוף.

„מ." צריך פגישה דחופה נוספת למחר", הוא יגיד. שוב לא עברנו על החומר כולו. האם נצליח מחר?

דיון הקציב, נושא עקרוני וחשוב, ושוב לא עמדתי בפיתוי. משהו הרגיז אותו והציוף של השמצה מוסווה במשפט מבודח קפץ על לשוני, מבט קצר ושתיקה [illegible]

(המשך בעמ' [illegible])

נקודת שבירה

(המשך מעמוד 13)

מתייחסים אליו כאל מורה, מדריך. מתייעצים בו, נשמעים לדבריו. הוא אוטוריטה. במסעות של הנבחרת גליקשטיין דווקא מצליח להשתלב גם מבחינה חברתית, למרות פער הגילים. יש לו דברים טובים לומר על דור העתיד המקומי. "הישראלים הם המיוחדים בגלל שהם ישראלים. הם חונכו אחרת. ישראלים בני 20 בוגרים מחבריהם האירופים מבחינה נפשית בכמה שנים. הם גם יותר מעורים במה שקורה [illegible]".

את לינה אשתו הכיר שלמה לפני שבע וחצי שנים, כשהיה לקראת סיום השירות הצבאי. אחרי השתחררה מצה"ל היא עבדה כמזכירה של שרי [illegible]־אוליך, הורוביץ, ארידור. לפני ארבע שנים עברו מירושלים לת"א. היא סיימה תואר ראשון בספרות עברית ותעודת הוראה. יחד עם שלמה עשתה דרך ארוכה כשהיא תמיד מקפידה להישאר בצל. אבל כשמגיע שלב הקרדיטים שלמה לא שוכח לציין את [illegible] שהעניקה לו: "כל החיים שלי לפני הנישואים סבבו סביב הטניס. לינה ידעה בדיוק מה זה ונכנסה והשתלבה בצורה נהדרת. תקופות ארוכות היתה בארץ לבד, כשהייתי בנסיעות. בגלל הטניס ויתרה על המון דברים, דברים פרטיים, חלומות קטנים. היא עוזרת לי, עוזרת ותעזור לי על הצד הטוב ביותר". [illegible] מניסיון.

מבחינה כלכלית לא צריך לדאוג לו. היום שלמה גליקשטיין מסודר טוב. שמונה שנים של ריצה על מגרש הביאו רווחים נאים, וגם פרסומת למוצרים שונים הזרימה אליו כספים. היום הם מתגוררים ברמת [illegible]. דירה מרווחת עם אווירה צעירה, שתי אצבעות לשכן הטניס".

חברים ועסקנים יאמרו עליו רק דברים טובים, אבל המלים שחוזר על עצמו הרבה במיוחד הוא "[illegible]". הוא בנאדם שאוהב לעזור לאנשים, אפילו קצת נאיבי. אחד מפרשני הטניס בארץ [illegible] שחסר היום לגליקשטיין זה מעט בטחון עצמי. הוא כבר שכח איך לנצח במשחקים חשובים. [illegible] שבזמן האחרון הוא לא מנצח מכניסה אותו ללחץ, הוא חושש. מעין מעגל קסמים. אם ינצח מול שחקנים טובים, יעלה על דרך המלך".

גליקשטיין: "אני עובד קשה. מרגיש שהכושר הפיסי שלי מצוין, יודע שאני משחק טוב ומשקיע אבל יודע גם שמשהו חסר. חסרה המוטיבציה הבלתי־נגמרת שהיתה לי בעבר. הרצון הבלתי־מתפשר לנצח".

הוא ממשיך לעבוד על עצמו, חזק, למרות שהפופולריות ירדה מעט וגם אמצעי־התקשורת מתעניינים בו פחות מבעבר. זה לא מדאיג אותו במיוחד. "כל ספורטאי אוהב להיות מפורסם, הפרסום [illegible], וכל שחקן אוהב שכותבים עליו דברים טובים. אבל אני למדתי לקבל גם ביקורות קטלניות ומאמרים בנוסח 'הוא סיים את הקריירה'. הביקורות הן חלק בלתי־נפרד מהמשחק. יש ספורטאים שאינם מסוגלים לקבל ביקורת, אבל מי שיודע לקבלה נכון יודע גם לנצל אותה לטובתו. בסופו־של־דבר זה יעזור לו להצליח. לא הופתעתי מכך שעיתונות הספורט התעלמה ממני בשנתיים האחרונות. זה היה צפוי. לשמחתי היו לי חברים טובים שצצו דווקא בימים הקשים ועזרו. הם לא נתנו לי להגיע למחשבות של 'נמאס מטניס'".

על המגרש הוא נחשב לשחקן קר־מזג. מאופק. [illegible] של אופי. גם מבנה גופו הרחוק מלהיות מודל קלאסי לטניסאי לא שובר את העדינות שבמשחקו. [illegible] אותו מומחה לטניס: "באופן טבעי, בגלל מבנה הגוף הקטן והרחב, גליקשטיין היה צריך להיות שחקן [illegible], עם הרבה כוח ועוצמה. אבל במציאות קורה ההפך. הוא משחק עם הרבה מחשבה ואינטליגנציה. יש לו ראש על הכתפיים. משחק בצורה רכה. עד כה אחד היתרונות שלו בכך שהוא מסוגל לנתח מצבים לפני התרחשותם ולפעול בהתאם. הראש שלו המציא הרבה תנועות חדשות שהפתיעו את יריביו. הבעיה שלו עכשיו היא שהיריבים למדו להכיר את דרך המשחק שלו, וכבר קשה לו להפתיע. גם האינטליגנציה כבר לא מספיקה. היום הוא מנסה לשנות ולחפש דרכים חדשות".

לא מכבר העלו גליקשטיין וחבריו לנבחרת את ישראל לבית העליון בגביע דייויס לנבחרות. משהו כמו הגביע העולמי בכדורגל. בכל הראיונות ש"אחרי" הוא הדגיש את שיתוף הפעולה של כולם שתרם להצלחה. אי־אפשר לתפוס אותו מתהדר, דוחף את עצמו לכותרות. מקצוען אמיתי.

"אחת הבעיות של הספורט הישראלי", הוא אומר, "נובעת מכך שהספורטאים – בעיקר בכדורגל ובכדורסל – חושבים יותר מדי על עצמם. חושבים שהם הכי גדולים. לוקחים את כל הקרדיט לעצמם. זו טעות. אף אחד לא מצליח לבד. תמיד יש מסביב אנשים שעוזרים, כאלה שנשארים בצל, העיתונות לא מתעניינת בהם והם אינם זוכים לשום קרדיט, אבל אני חייב לומר שבלעדי האנשים שסביבי לא הייתי מצליח. בשבילם ובשביל המדינה שאני מייצג אני נלחם על המגרש. אולי זו הסיבה שאני משחק טוב יותר בתחרויות כמו גביע דייויס. שם אני משחק גם למען הסמל של המדינה. יכול להיות שזה נשמע נאיבי וירחמיאלי, אבל כך חונכתי. אני עדיין נלחם לנצח למען איגוד הטניס, הצבא, המדינה. בכך אתה כאילו מחזיר להם מעט ממה שהעניקו לך. לצערי לא הרבה עדיין מתנהגים כך בספורט הישראלי. הרי זה לא התפקיד של הספורטאי להגיד כמה הוא טוב. התוצאות מדברות בעד עצמן. התפקיד שלו זה לתת את מה שיש לו ולדעת לחשוב גם בקנה־מידה בינלאומי. אני מעולם לא עברתי על יחסי ציבור. יחסי ציבור בנויים רק על קבלות במגרש. הדבר הכי גרוע זה כשספורטאי נותן לעצמו ציונים. אני טיפוס מופנם שלא אוהב לצאת בהצהרות. כנראה שזה עניין של אופי".

"הספורט שלנו מתחיל להיראות כמו אותם אנשים שיודעים לחשוב רק בקטן, להתעמק רק בעצמם. כאלה שמחפשים את הכותרות המקומיות ומסתפקים בהן, מאמינים להן וחושבים שהם הכי גדולים. אבל בעצם הם משקרים לעצמם, כי כשאתה נמצא במרכז השלולית המקומית הקטנה, אין לך מושג מה היכולת האמיתית שלך בענף ביחס למה שנעשה בעולם. לצערי, להרבה אנשים חשוב רק לזכות באליפות מקומית. גם העיתונות שלנו עוזרת להם בניפוח האגו. מישהו מנצח כאן באיזה משחק וחושב שזהו, שכבש את העולם. אנחנו צריכים לשאוף להצטיין בקנה־מידה בינלאומי, להגיע להיות אלופי עולם, גם בכדורגל ובכדורסל, וגם אם זה נשמע דימיוני. זה היתרון של הטניס על ענפי ספורט אחרים. כאן עובדים בצורה מקצוענית".

בשנה האחרונה גליקשטיין קצת האט את הקצב. הוא מחלק את זמנו בין הארץ לחו"ל כמעט שווה בשווה. על קשר עם חברים לא קל לשמור כשאתה בתדירות נסיעות שמזכירה את זו של דיילת אוויר. קצת קשה לו עם העניין הזה: "חוץ מטניס לא נשאר הרבה. אני משתדל להיות כמה שיותר בארץ. לצערי איבדתי כך הרבה חברים. כשאני שבוע בארץ ושבועיים בחו"ל, זה לא תורם לקיום קשר רציף וקבוע. גם היום סובב רוב זמני סביב הטניס. הרבה אימונים. אני מנסה להקדיש יותר מאמץ כדי לחזור למקום הריאלי שלי, ואני חייב להמשיך להשתתף בתחרויות קטנות בגלל המיקום. בשלב הזה אין שום דבר מעבר לטניס, ולמשפחה. אני עדיין רוצה להצליח".

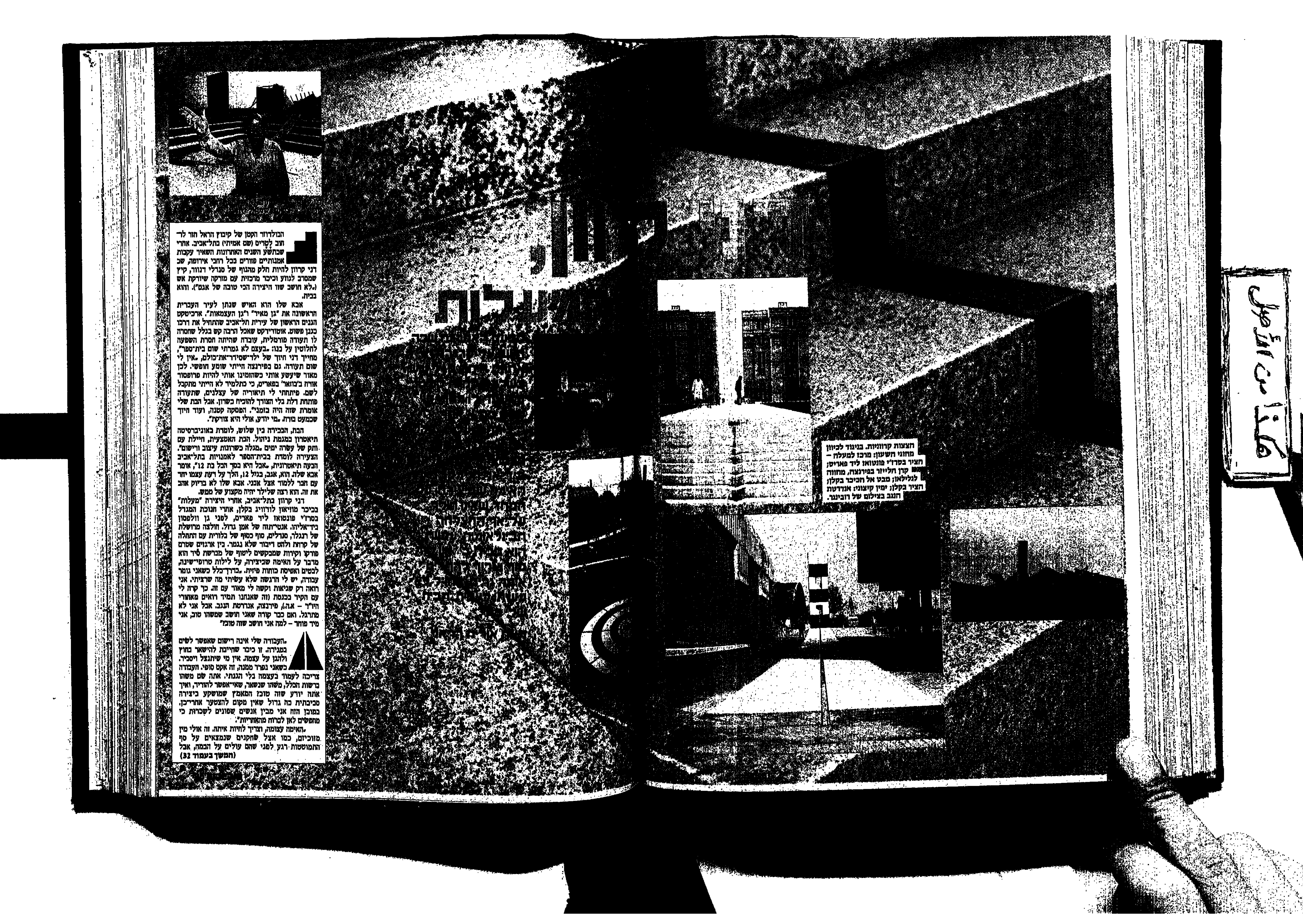
במהלך הנסיעות הרבות יצר גליקשטיין קשרים עם יהודים ממדינות שונות שאירחו אותו בבתיהם. כמעט בצנעה, ללא פרסומים, גם הצליח לגייס תרומות למרכזי הטניס בארץ. לא מכבר תרם אדם כזה סכום רציני וביקש שבמקום יתנוסס שלט שנושא את שמה של... טלי גליקשטיין. "בארה"ב, בעיקר, הכרתי הרבה יהודים חמים שנתנו לי תחושה נפלאה. אנשים טובים, אוהבי ישראל. לעתים תכופות הרגשתי שאני שגריר של ישראל בגולה. אבל בפוליטיקה אני לא מתערב. הרבה מהאנשים שהכרתי נקשרו לארץ דרך הטניס, תרמו הרבה כספים למרכזי טניס ולקידום הנוער. אלה אנשים נהדרים שנתנו ונותנים מכל הלב".

שלמה גליקשטיין מגדיר עצמו פטריוט בלי מרכאות. לא מתבייש בכך. בכל מסע לחו"ל הוא לוקח עמו את סמל המדינה. לא במזוודה. בלב.

עכשיו הוא נותן לעצמו עוד שנתיים לחזור למרכז העניינים. אחרי־כן יצטרך לעשות חושבים ולהחליט על המשך דרכו. אם לא כשחקן, יוכל להעניק מהניסיון והידע העשיר שלו לדור הבא של הטניסאים, זה ש"מסתובב עם ווקמנים על האוזניים" ועוזב את בית־הספר בגלל הטניס. "אם לא תחול תזוזה בשנתיים הקרובות, אעשה הערכה מחדש. אז כבר אעבור את גיל 30 ויהיה יותר קשה להמשיך בדרך הנוכחית. אבל בכל מקרה אמשיך להיות קשור לטניס בצורה זו או אחרת. צברתי הרבה ניסיון וידע שארצה להעביר הלאה. במקביל הייתי מאוד רוצה להמשיך בלימודים. בתיכון הייתי קרוב למתמטיקה אבל אני כמעט בטוח שאוכל ללמוד כל דבר שארצה. בלי לחץ. פשוט ליהנות מהלימודים, עד הסוף".

"...י לקבל גם ביקורות קטלניות ומאמרים בנוסח 'הוא סיים את הקריירה'. הביקורות הן חלק בלתי־נפרד מהמשחק".

אבי מורגנשטרן

הבולדוזר הקטן של קיבוץ הראל חזר לר־חוב לֶטְריס (שם אמיתי) בתל־אביב. אחרי שבתשע השנים האחרונות השאיר עקבות אמנותיים פזורים בכל רחבי אירופה, שב דני קרוון להיות חלק מהנוף של סנדלי דנוור, קיץ שמסרב לגווע וכיכר מרכזית עם מזרקה שיורקת אש („לא חושב שזו היצירה הכי טובה של אגם"). והוא בבית.

אבא שלו הוא האיש שנתן לעיר העברית הראשונה את "גן מאיר" ו"גן העצמאות". ארכיטקט הגנים הראשון של עיריית תל־אביב שהתחיל את דרכו כגנן פשוט. אוטודידקט שאכל הרבה קש בגלל שחסרה לו תעודה פורמלית, עובדה שהיתה חסרת השפעה לחלוטין על בנו: „בעצם לא גמרתי שום בית־ספר", מחייך דני חיוך של ילד־שסידר־את־כולם, „אין לי שום תעודה. גם בפירנצה הייתי שומע חופשי. לכן מאוד שיעשע אותי כשהזמינו אותי להיות פרופסור אורח ב'בוזאר' בפאריס, כי כתלמיד לא הייתי מתקבל לשם. פיתחתי לי תיאוריה של עצלנים, שתעודה פותחת דלת בלי הצורך להוכיח כשרון. אבל הבת שלי אומרת שזה היה בזמני". הפסקה קטנה, ועוד חיוך שכמעט טורח. „מי יודע, אולי היא צודקת".

הבת, הבכירה בין שלוש, לומדת באוניברסיטה תיאטרון במגמת ניהול. הבת האמצעית, חיילת עם ותק של עשרה ימים „מגלה כשרונות עיצוב ורישום". הצעירה לומדת בבית־הספר לאמנויות בתל־אביב הבעה תיאטרונית, „אבל היא בסך הכל בת 12", אומר אבא שלה. הוא, אגב, בגיל 12, הלך על דעת עצמו יחד עם חבר ללמוד אצל אבני. אבא שלו לא בדיוק אהב את זה. הוא רצה שלילד יהיה מקצוע של ממש.

דני קרוון בתל־אביב, אחרי היצירה "מעלות" בכיכר מוזיאון לודוויג בקלן, אחרי חנוכת המגדל בסרז'י פונטואז ליד פאריס, לפני גן וולפסון בית־אליהו. אנטי־תזה של אמן גדול. חולצה מרושלת של רנגלר, סנדלים, סוף כסוף של בלורית עם התחלה של קרחת ולהט דיבור שלא נגמר. בין ארגזים שטרם פורקו וקירות שמבקשים ליטוף של מברשת סיד הוא מדבר על האימה שביצירה, על לילות טרופי־שינה, לבטים ואפיסת כוחות פיזית. „בדרך־כלל כשאני גומר עבודה, יש לי הרגשה שלא עשיתי מה שרציתי. אני רואה רק שגיאות וקשה לי מאוד עם זה. כך קרה לי עם הקיר בכנסת (זה שאנחנו תמיד רואים מאחורי היו"ר – א.ה.), פירנצה, אנדרטת הנגב. אבל אני לא מתרגל. ואם כבר קורה שאני חושב שמשהו טוב, אני מיד פוחד – למה אני חושב שזה טוב?"

„העבודה שלי אינה רישום שאפשר לשים במגירה. זו כיכר שחייבת להישאר בחוץ ולהגן על עצמה. אין מי שיתנצל ויסביר. כשאני נפרד ממנה, זה אקט סופי. העבודה צריכה לעמוד בעצמה בלי הגנתי. אתה שם משהו ברשות הכלל, משהו שנשאר, שאי־אפשר להוריד, ואיך אתה יודע שזה טוב? המאמץ שמושקע ביצירה סביבתית כה גדול שאין מקום להצטער אחר־כך. במובן הזה אני מבין אנשים שפונים לשכרות כי מחפשים לאן לברוח מהאחריות".

„האימה עצומה, וצריך לחיות איתה. זה אולי מין מזוכיזם, כמו אצל שחקנים שנמצאים על סף התמוטטות רגע לפני שהם עולים על הבמה, אבל

(המשך בעמוד 32)

חצצות קרוניות. בניגוד לכיוון מחוגי השעון: מרכז למעלה – הציר בסרז'י פונטואז ליד פאריס; קרן הלייזר בפירנצה, מחווה לגלילאו; מבט אל הכיכר בקלן הציר בקלן; ימין קיצוני: אנדרטת הנגב בצילום של רובינגר.

הפצועים בדרום לבנון לא שיערו שהרופא הצבאי של צה"ל שטיפל בהם הוא כומר גרמני לשעבר, שוויתר על הכהונה הקתולית לטובת הרפואה והחיים בישראל. ד"ר נורברט שווקה, חי בנצרת, נשוי לערביה בת הגליל, מדבר על גורל מוזר, דו־קיום, הבנה וגשר בין עמים. הוא לא עושה כאן כפרות על שום דבר.

מאת גידי מרון

גרמניה היתה קטנה עלי

ינואר '65, העיר מינסטר, גרמניה. מחזור נוסף של פרחי כמורה מסיים לימודיו. צלמי הכנסיה המקומית מנציחים את האירוע. התוצאה הממוסגרת, יש להניח, תלוייה כיום על אחד מקירות הכנסיה. שני משמאל, בגלימת כמרים שחורה וארשת רצינית, עומד האב נורברט שווקה.

ינואר '83, מרג' עיון, לבנון. התאג"ד בשטח נערך לקליטת פצועים לבנונים שרכבם עלה על מוקש. קצין רפואה של צה"ל, ד"ר נורברט שווקה, מאיץ בחייליו למהר. הזמן דוחק.

המרחק בין מינסטר שבגרמניה למרג' עיון שבלבנון הוא, במקרה שלפנינו, בלתי־אפשרי כמעט כהבדל בין גוון מדי הזית הצה"ליים לבין שחור מדי הכמורה, בלתי־אפשרי כמעט כמו הנוף הנשקף ממרפסת ביתו של ד"ר שווקה. גם הסיפור של ד"ר שווקה נשמע בלתי־אפשרי.

בשיחת טלפון, יום לפני הפגישה בינינו, מסביר לי ד"ר שווקה כיצד להגיע לביתו השוכן בשטח בית־החולים האיטלקי בנצרת, שם הוא משמש כראש המחלקה הגריאטרית. „זה בדיוק בתפר שבין שני חלקי העיר, בין נצרת עילית לנצרת הערבית", הוא אומר. אחרי הפגישה אני תופס עד כמה מתאים לו המיקום הגיאוגרפי המתוחם. נדמה שהוא תמיד נמצא בין לבין.

האוטובוס מתל־אביב עוצר בתחילת דרך צידית המובילה לבית־החולים. בכניסה מקדם את הבאים פסלה של הבתולה מריה, ומתחתיו שלט: "ביה"ח – משפחה קדושה". שביל עפר מוביל לבניין הישן שמשני צידיו גפנים ועצי איזדרכת. טרקטור נהוג בידי נזיר עוצר ומסיעני בכבודת הדרך שנותרה עד לביה"ח. אחות מוליכה אותי למחלקה הגריאטרית, ממלכתו של ד"ר שווקה. כשהוא מסיר את החלוק הלבן הוא נראה כמו מנהל בנק סולידי בעיר גרמנית, מינכן אולי. חסר לו רק "דר שפיגל" מתחת לבית שחיו.

בדרך לביתו אני מקבל הרצאה היסטורית קצרה על המקום, מה שנקרא שורשים. ליד הכנסיה בית־קברות לחיילים גרמנים שנפלו במלחמת העולם הראשונה. „לא יאמן", הוא אומר, „מה זה גורל. חיילים גרמנים שבאו ליפול בארץ ישראל". „לא יאמן", אני אומר, „איך שהגורל גלגל אותך הנה".

ממרפסת ביתו נשקפת כל נצרת: הרובע הנוצרי, המוסלמי, נצרת היהודית. הוא מצביע על מקומות, מסביר, מדבר על דו־קיום, הבנה, גשר בין עמים, הכל בעברית רהוטה במבטא ייקי.

אם האדם הוא אכן תבנית נוף הולדתו, זה, ודאי, לא הנוף של ד"ר נורברט שווקה. הנוף שלו הוא נהר הריין, הרבה ירוק, פרות רועות באחו. נופי המרי, עיר גרמנית על גבול הולנד, שם נולד ב־1939, תחילת מלחמת העולם השניה. הבית בו גדל נהרס עד היסוד באחת מהתקפות האוויר של בנות־הברית. אבא שווקה, רופא־שיניים, מחלץ את בני המשפחה מתוך ההריסות. נורברט הקטן מציל חלק של קרון רכבת חשמלית, „המתנה היפה ביותר שקבלתי בחיי".

המשפחה עוברת לכפר קטן ליד מינסטר, כפר סבו. „אבא", הוא מדגיש, „היה מבוגר, ולכן לא גייסו אותו לצבא. דודו, אחי אביו, היה נזיר שדיבר יותר מדי. בתגובה סגרו הנאצים את המנזר והפכו אותו לבית־יולדות לנשים לא־נשואות. את הדוד שלחו לדכאו".

„דכאו, בשבילי, היתה מקום מוחשי, חלק מההוויה של חיי. אחרי־כן הגיע השחרור, באו צבאות בנות־הברית. לדעתי אנשים חיכו לזה. אינני חושב שבגרמניה הייתה אי פעם עוינות של ממש כנגד האמריקנים, הבריטים והצרפתים".

המלחמה מסתיימת. גרמניה נהפכת לרפובליקה הפדראלית, ואת השלטון תופסת מפלגה נוצרית. בקרב הצעירים הגרמנים יש התעוררות דתית. נורברט מקבל חינוך דתי „אבל לא פנאטי. אבא שלי תמיד היה ביקורתי במיוחד דווקא כלפי אנשי כמורה. קאתולי ארוק, מבוגר, לא ילדותי".

אנטישמיות היתה?

„הסביבה שגדלתי בה היתה ריקה מיהודים, פרט לתלמידה יהודיה אחת בבית־ספר סמוך. נדמה לי שראו בה 'קוריוז'. במקום שבו לא היו יהודים לא היתה אנטישמיות".

ד"ר נורברט שווקה ואשתו, ד"ר דליה שווקה (צילום: שמואל רחמני)

גימנסיה פתחו קורס לשפת הקודש, ונורברט – שהחל לפתח שגעון לשפות (והוא דובר גרמנית, עברית, ערבית, אנגלית, פולנית, פורטוגלית, צרפתית וספרדית), מצטרף. המורה היה כהן־דת שביקר בדכאו עם דודו. „בתחילה, מה שמשך אותי לעברית היה העובדה שכתבו אותה הפוך, והאפשרות להשוויץ בכך". להעמקת השליטה בשפה התחיל כנער, אז בן 16, להקשיב לתחנת "קול ציון לגולה". נהיה ל„גרופי" של התחנה, ואף כתב מכתב למנהל התחנה בירושלים. כתשובה קיבל חוברת סוכנות היהודית ליהודי התפוצות.

תחילתו של חשבון־נפש?

ד"ר שווקה מהורהר, שותק לרגע. בן 49 שנראה צעיר מגילו, משקפי קרן מעל עיניים תכולות, חולצה לבנה, שמור טוב. אחרי השתיקה בא מעין „אני מצטער, אבל לפני־כן הוא נותן בטלפון, בערבית שוטפת, הוראות טיפול בפציינטית שלו.

חוזרים לעברית: „נאמר זאת כך: לי תמיד היה ברור היכן אני עומד. מעולם לא חשבתי שעלי לערוך חשבון־נפש עם עצמי. לא הייתי נאצי ומשפחתי לא הייתה נאצית. העם שלי – כן. לכן החשבון תמיד נשאר פתוח, והוא כל־כך גדול עד שכמעט בלתי־אפשרי לעכל את משמעותו. מאז שנהפכתי מודע לעצמי ידעתי שאי־אפשר לכפר, ולכן לא שווה לעשות את המאמץ לנסות ולעכל זאת. הכתם ענקי, ולאדם הבודד לא נותר הרבה לעשות. תמיד חייתי בצל העתיד, וחשתי שהתפקיד שלי הוא להיות שונה. בגרמניה קיימות קבוצות של אנשים שחבריהן באים מעת לעת לישראל לעבוד בקיבוצים כחלק מתהליך של 'כפרה'. אני מכבד אותם, אבל זה בלתי־אפשרי, ומי אני שאעשה כפרה. אני חי כאן בארץ בצורה אחרת. איני רואה עצמי כגרמני המנסה לכפר על משהו כלפי היהודים, כי זו סוגיה חסרת תועלת. את האתגרים שלי אני רואה כנוצרי, וככזה אני מתגורר במדינה היהודית. נוצרי שלא מחפש את הצדקת הקיום שלו לא שווה לו להיות נוצרי. אני לא ניטראלי. מחפש את הדברים המשותפים. נוצרי יכול להיות אוהד היהדות, ויהודי יכול להיות אוהד הנצרות. אדם מגלה אצל אחרים מה שהוא דוגל בו בעצמו. אבל אני לא כל־כך מעניין. אני מעדיף לדבר על בית־החולים הזה כמפגש בין כל הדתות, על בעיות חברתיות במדינה, דברים כואבים".

נורברט סיים את לימודי התיכון ופנה ללמוד תיאולוגיה כחלק מלימודי הכמורה. בין היתר למד עברית מרובדת וערבית, אז גם החל פרח הכמורה הצעיר להתעניין בשאלה האם אפשר להיות כהן דת בישראל.

מה משך אותך לכאן?

„התופעה הבלתי־שגרתית של מדינה חדשה. גרמניה היתה קטנה עלי. היו שם אלפים כמוני. ישראל מעניינת. אין לה דוגמה בעולם. באותה תקופה נסעתי למרוקו, נכנסתי לרובע היהודי, ראיתי את היהודים חיים במציאות המרוקנית, משהו בהם משך אותי".

ב־1961 כותב שווקה להגמון בנצרת ושאל אם יוכל להציע לו עבודה. תשובה הגיעה דווקא מהפטריארך בירושלים שהזמין אותו לבוא ולסיים את לימודיו תחת חסותו. הוא הגיע לבית־ג'אלה ובמשך שלוש שנים למד בסמינר של הפטריארכיה. בחופשות נהג לעבור לישראל דרך מעבר מנדלבאום, ולשפר את העברית שלו בקורסים שונים.

וזה נמשך עד?

„עד שהיה לי 'תקל' עם הירדנים. מצאו אצלי כסף ישראלי וחשדו שאני עובד בשביל הישראלים (מה שלא היה נכון)". הפטריארך רצה „שקט תעשייתי", ובעצתו חזר שווקה לגרמניה, שם סיים את הלימודים והוסמך לכמורה. „אני מעדיף", הוא אומר, „שתכתוב כהן־דת ולא כומר. הקונוטציה של המילה כומר במובן המקורי שלה היא 'עובד אלילים'. כוהן דת זה מושג יותר מרוייק".

בשנת '65 עובר כוהן הדת שווקה לרומא, שם הוא לומד לתואר שני בתיאולוגיה ובלמודי מקרא, מה שמקנה לו זכות ללמד בבית־ספר של כוהני דת. באותה תקופה קשר קשרים חברתיים עם מספר אנשים במושבה הישראלית ברומא, וב־'69 עשה את ליל הסדר בביתו של דיפלומט ישראלי.

בתקופה ההיא מתפתחת אצלך זיקה מיוחדת לישראל?

„ההשקעה שאתה עושה, כמו לימוד השפה, דורשת מאמץ, ואתה רוצה לקטוף את הפירות. הלימודים הללו העלו אותי על מסילה שממנה כבר לא היתה לי דרך חזרה".

ב־'69, שנתיים אחרי מלחמת ששת הימים, חזר נורברט לישראל. הפעם כבר לא נזקק לגשר מנדלבאום.

איך היתה התחושה לחזור לישראל שהשתנתה?

„אני קצת חושש לנסות ולהגדיר זאת, אחר־כך יוצא משהו לא נכון". ד"ר שווקה זהיר מאוד. חי בין כמה עולמות. אשתו הרופאה היא ערביה נוצריה מגוש־חלב, יש לו חברים יהודים וחברים ערבים. והוא כואב את בעיית המיעוט הנוצרי בארץ שאותה הוא מגדיר „בעייה דמוגראפית". היה רוצה לראות יותר שילוב של הנוצרים בחברה היהודית ולא „הסתגרות בגטאות", כפי שהוא מכנה זאת. לאורך השיחה הוא מרגיש: „אני נמצא כאן מרצוני. לא נולדתי כאן".

שליחות?

„אפשר לומר כך, בתנאי שאין מתרגמים זאת למיסיון".

האם משנה לך תחת איזה שלטון אתה מתגורר?

„השלטון הדמוקרטי היחידי שמתפקד במזרח־התיכון הוא השלטון הישראלי. אני לא מתאר לעצמי שיש הרבה נוצרים שבתוך־תוכם יעדיפו שלטון אחר".

בשובו לישראל נרשם לאוניברסיטה העברית בירושלים ללימודי דוקטורט, ובמקביל שימש כמורה־דת בבית־ספר קאתולי במזרח־ירושלים. חי בין שני עולמות, בתקופה שבה מתחילה בגדה התארגנות של מחבלים ומתחילים הפיגועים הראשונים.

„במובן מסויים היה חשוב לי, באותה תקופה, להיות מסוגל לשמש ידיד גם לאלה וגם לאלה".

לא היתה לך דילמה? היכן מיקמת את עצמך בין שני המחנות?

שאלה לא נוחה. הד"ר שותק. „עוד קפה?", „עוד עוגות?", „עוד מעט תבוא דליה ותכין צהרים". לבסוף: „העמדה שלי די ברורה אם תתבונן במעשי. הדיבור על זה אינו מעניין".

לחדר מתפרצים שני זאטוטים בלונדיניים, מיכאל (6) ודניאל (4). התינוק גבריאל נמצא בזרועותיה של דליה. עכשיו כולם מדברים ערבית. מהמטבח עולים ניחוחות, הילדים עורכים את השולחן ואנחנו מנצלים את ההפוגה כדי להמשיך בשיחה. בשלב מסויים, הוא מספר, נמאס לו ללמד. הרגיש ריקנות, ואז החליט שפרט למזון רוחני הוא יכול לעזור גם בתחום הרפואה. חזר לגרמניה, לעיר שבה התגוררו הוריו, והחל בלמודי רפואה. בחופשות היה שב ארצה (ביטוי שלו: „חוזר ארצה").

למה?

„בגרמניה חשתי עצמי זר. ישראל כבר נהפכה לארצי. הייתי מעורב".

את הסטג' עשה בהר הצופים, שם גם הכיר את דליה, אז סטודנטית לרפואה. ערביה נוצריה מרונית מגוש־חלב שבגליל. השניים מחליטים להתחתן. בשם האהבה הוא מתיר את הקשר עם הכנסיה. שורף עוד גשר. על זה הוא לא מוכן לדבר. הכנות לחתונה. המשפחה באה מגרמניה.

שווקה הולך להשכיב את התינוק. את דליה קשה לדובב. היא מתנגדת לפרסום, אך לבסוף מסכימה לספר שלבעלה היה חלום, להיות רופא משפחה בגוש־חלב. לשם כך עזב התמחות באורטופדיה ועבר לעבוד בקופת־חולים. רצה להעביר את ה"מודל" הרפואי שזכר מהכפר שלו בגרמניה לכפר הערבי. זה לא הלך: הרבה ביורוקרטיה, „הרבה 'נשמות טובות'".

איך מסתדרת מנטליות של "ייקה" עם גישת „החיפזון מהשטן" של הכפר הערבי?

„אני לא נופל לתוך זה, לא מתרגז. חוץ מזה, בקשר לייקים (קצת מתרגז) – הרי בלעדיהם המדינה היתה נראית הרבה יותר גרוע".

אחרי־כן הלך לצבא. „לא עשיתי דבר שהיה יכול להפריע לי מצפונית. עזרתי לאנשים. אמנם תחילה היה לי קצת מוזר להתבונן במראה – כלומר, בהתחשב בהיסטוריה שלי, זה בהחלט היה צעד לא שגרתי. אבל בסך הכל נדמה לי שזה הגיוני: ייצגתי את המדינה ככל אזרח אחר. לא הלכתי עם צלב תלוי על הצוואר. מי שלא שאל, לא ידע".

איך התייחסו אליך החיילים שלך?

„מאה אחוז, נהדר. אם מישהו בצה"ל היה חושב שאני סיכון בטחוני, לא הייתי מתפלא, על רקע העבר שלי".

ובכל זאת, דוקטור, בכל זאת אני לא מבין מה בעצם אתה עושה כאן?

הוא מחייך. „תראה את בית־החולים. איזה אתגר. עובדים פה בני כל הדתות, זה לא מרגש? אותי זה מרגש. מנהל ערבי, רופאים יהודים, אחות שהיא עולה חדשה מרומניה, פועלות נקיון יהודיות. שוב, אני לא ישראלי שבמקרה נולד כאן. יש לי ברירה".

והילדים, מה יהיה עליהם? יגדלו כמיעוט?

„אני מקווה שהם ימשיכו להגשים את מה שאנו מנסים להתחיל, שיהיו אנשים יותר מעורבים, שיצאו מהגטו. עכשיו, משני הצדדים אין רצון להתמזג, וזה חבל. נוצר כאן מעין אפרטהייד מקומי. בזה אני רוצה להילחם".

מי אתה, דוקטור שווקה? ישראלי, גרמני?

„יש לי אזרחות ישראלית, ובנמל התעופה של פרנקפורט אני מרגיש זר". ■

שטח פרטי

אלי ישראלי

עורך ומגיש תוכניות בגל"צ

אלי ישראלי. עורך ומגיש תוכניות בגלי צה"ל. נולד ב־1948 בכפר מל"ל, גדל בתל־אביב, חי מספר שנים בברזיל, שם שהו הורין (שניהם מורים) בשליחות. למד שנה רפואה בווינה, למד להיות יינן בדרום אפריקה. נשוי, אב לשתי בנות, גר בדירת־גג ברחוב סוקולוב, ת"א.

ג'ואיבה, בשבילי, זה הפרי הכי נוסטלגי. יותר מהדרים או אבטיח. אני אוהב גואיבות ועכשיו גיליתי שזה גם בריא: יותר ויטמין סי מאשר בהדרים, חיסון נהדר לקראת החורף. ריח הגואיבות הראשונות מבריז באופן חד־משמעי שהוזרקנו בשנה, שעכשיו סתיו, חגים, ומכאן – החורף. ואני אוהב את החורף, את החיים בפנים, בבית. הבית, בשבילי, זה הכל, המסגרת, הנבחרת. כלב תוחם את מרחב המחייה שלו בהשתנה, ציפור – בבניית קן. אנחנו – בקירות. במידה מסויימת אני מבין את האנגלי שביתו הוא מבצרו. אני לא בעניין של מבצר. אני בעניין של נווה. אצלי ביתי הוא הכיף שלי.

נתן יונתן אמר בראיון שנוסטלגיה זה געגועים הביתה. אני גר בסוקולוב, באמצע העיר, גם מפני שכתיה ואני גדלנו בת"א ורצינו לתת לבנות חלק מחוויות הילדות שעברנו. זו לא בדיוק אותה ת"א, אבל בכל זאת. זה מזכיר לי את שנותי כנער, את הטיולים עם אבא לפני ארוחת ערב, עד "שניידרמן" וחזרה לכיכר. קרבות שכונה ותחרויות, הטיפוסים שהסתובבו בעיר והליכה יחד לימוות והצגות.

מספר שנים גרנו בנווה־אביבים, ולא אהבתי את האווירה התחרותית־בורגנית נוסח פרבר אמריקני: למי מהילדים יש "נייקי" יקר יותר וכ"ו. פה זה עדיין אחרת. אולי גם מפני שהבנות לומדות בא.ד. גורדון ופעילות בתנועת נוער. זה חלק נכון יותר של עיר גדולה, ולי נורא חשוב הריתמוס של ת"א. להיות בפנים, לא לנסוע לחנות ספרים או לקפה עם קרואסון על הבוקר. ואת הרצון לחיות בכפר, בשקט ושלווה וירק עם בעלי חיים, הבאתי לעיר. אני מטפל בעציצים, אחראי על שני הכלבים, החתולה והציפורים, זה התפקיד שלי בבית.

אני משתדל להתחלק עם אשתי פיפטי־פיפטי. לא תמיד מצליח, אבל הרצון ישנו. אני, למשל, אמון על שואב האבק. דברים לבית אנחנו מחפשים יחד. לא אוהב ריהוט מודרני אולי מפני שניכור זה אחד הדברים שאני מתעב, בכל התחומים. לא אוהב חפצים קרים, למרות שאני איש של חורף: לקור החורף יש האש שלו. אני אוהב רהיט שיש לו כבר חיים משלו, עבר, הוא גם יותר נוח, מכובד, רציני, יפה ועשוי יותר טוב. לא פרטץ' מניקל וכרום. אני מדבר מנסיון, היו לנו כבר כאלה. אני אוהב ריהוט שנותן לבית איזה אופי, חמימות, אווירה שכיף לחיות בה. יש משהו

אלי ישראלי: „אני לא בעניין של בית כמבצר. אני בעניין של נווה. אצלי הבית הוא הכיף".

מרגיע בריהוט הכבד, הישן. יותר כיף לשבת ולקרוא ספר בכורסה כזו או לנסות לכתוב משהו ליד שולחן כתיבה ישן. ואני עוד מקווה שהשטתום ישתחרר ביום מן הימים ואוכל ממש לכתוב.

שולחן הכתיבה שלי פה, בחדר העבודה. פה אנו יושבים כשאין אורחים. כאן התקליטים, הטייפ, שני הפטיפונים והפטיפון החדש, קומפקט־דיסק פלייר, ויש רמקולים בכל הבית. לא תמצאי אותי בבית בלי מוסיקה. שומע הכל, לא רק מוסיקה ברזילית ופופ. למעשה, בבית אני שומע מעט מאוד פופ. שומע דברים מיוחדים במוסיקה קלה. אם אני בעניין של עבודה, אני שומע דברים חדשים. אם אני בעניין של להירגע – מוסיקה קלאסית. יש מלחינים שאני אוהב במיוחד יצירות מסויימות שלהם, למשל הסטאבאט מאטר של רוסיני או כרמינה בורנה של אורף, את הרקוויאם של ורדי והקונצ'רטו לפסנתר של צ'ייקובסקי, הרבה באך ומוצרט – כמעט כל מה שאני נופל עליו, אבל בעדיפות ראשונה הרקוויאם שלו, שמפיל אותי כל פעם מחדש על הקרשים. מוצרט זה אחד הדברים הקבועים. כמו הביטלס וג'ון כלושי והפועל ת"א. כמעט שלא הולך לקונצרטים, אלה לא המים שלי. מרגיש קצת לא נוח, לא אוהב את העניין הזה של מיטב המחלצות. אני לא אוהב לדבר על מוסיקה קלאסית כי יש לי איזו תדמית של הקנרול ופופ וזה נראה כאילו אני מנסה להתיפיף. זה אופייני אולי לילידי 48, להיות שבוי בתדמית שכאילו יש לי אצל אנשים.

מה מביך אותך? חוסר רגישות, מצבים של „קוק אוף דם שיך".

מה מעצבן אותך? לנהוג בעיר, העניין של כל דאלים גבר, חוסר סובלנות וסבלנות.

מה מפחיד אותך? אנשים שמדכאים את הרגש, חוסר תקשורת בין אדם אחד לשני, היעדרות, היחשפות פתאומית גדולה מדי.

מה אתה נעלב? כשמשקרים אותי, ומעצמי – כשאני מתאכזב מאנשים.

מה אתה מתעב? קיצוניות, גאוותנות, כהנא וחסידים שוטים.

מה אתה שונא? להתעורר בבוקר. לנהוג בעיר.

מה משעמם אותך? חוסר עשייה, הרב יצחק פרץ, פטפוטי פוליטיקאים.

מה מביש אותך? הלבנת פני חבר ברבים, חוסר התחשבות. חוסר נאמנות לרעיון, לעצמך, לחבר.

מה קושר אותך לאנשים? חום, כנות והתייחסות.

מה התכונה המציינת אותך? קומוניקציה.

מה החולשות שלך? חוסר נקיטת עמדה. סלחנות, שזה גם חולשה וגם יתרון. שאני לא מספיק עומד על שלי, שאני נותן אמון כמעט בכל אדם עד שאני מתאכזב, וגם אז, נותן הזדמנות נוספת.

מה ישראלי בעיניך? אריק איינשטיין, חוסר האמצעיות שבקשר בין חברים, הפירות שיש לנו, שלום חנוך, הקיבוץ וגרין־קארד.

במי אתה מקנא? באנשים שחייהם מלאים בתוכן ולא יודעים מה זה ריקנות. באנשים שיש להם שתי ידיים ימניות, באנשים שיודעים לעשות דברים בידיים, לבנות בית או לנצח על תזמורת.

על מי אתה מרחם? על צרי־מוחין ועל אנשים שנדמה להם שהם יודעים הכל.

היית רוצה להיות בכדור פורח? לא, אבל הייתי רוצה שיהיו לי כנפיים ואוכל להיות היום בבראזיל, מחר בבאלי, מחרתיים בבאהייה.

מה היית רוצה לעשות שניתן? להיוולד מחדש עם הראש של היום.

איך שונאים? בטוח. לא את כולם אני מכיר. בהלצה אפשר לומר שחלק גדול מהם אוהדי מכבי ת"א. לעומת זאת, כמה מחברי הטובים ביותר הם אוהדי מכבי ת"א.

באיזה ספורט אתה עוסק? צלילה, גלשני רוח וספורט הדיבור; מדבר הרבה על ספורט.

מה המאכל האהוב עליך? גפילטעפיש של אמא שלי, פלפל ממולא של חמתי, סלט קצוץ של בנותי. אוכל סיני, הודי, ברזילי.

אילו נשים מוצאות חן בעיניך? חמות, נבונות, בלי תסביכים של שוביניזם. אשה נטו.

אילו שחקניות קולנוע יפות בעיניך? מריל סטריפ, ג'סיקה לאנג, סוניה ברגה וגם בריג'יט ברדו ואורסולה אנדרס.

ממי היית רוצה להחטיף סטירה? לכהנא.

איזו אישיות הסטורית אתה מעריך במיוחד? שלמה המלך.

את מי היית רוצה לפגוש? את ג'ון לנון, מהאטמה גאנדי, סוקרטס – לא הכדורגלן – את הכדורגלן פלה, את ז'ורז' אמאדו ואת נירון, כשהוא תחת משמר ואני עם משמר של מכבי ת"א.

מי היו גיבורי ילדותך? גיבורי התנ"ך, תום סוייר והקלברי פין, ילדי חסמבה והילדים מביכר שלושת הצלבים.

מה רצית להיות בילדותך? צלם של בעלי חיים בג'ונגלים, ל"לייף" מגזין.

מי האנשים החביבים עליך? אנשים שעשו משהו ועמדו מאחורי מה שהם מייצגים והאמינו בזה עד הסוף.

מה עוד היית רוצה ללמוד? כמעט כל תחום, כולל חכמה יהודית, אבל בלי כל הפולחן הדתי, בלי לעשות חזרה בתשובה.

אילו יכולת, מה היית משנה בעצמך? מגביר את כושר הזכרון שלי.

מה אתה רוצה להיות כשתגדל? סבא צעיר.

מעט מאוד טלוויזיה. חדשות יש לי [illegible] אוהב תוכניות ספורט וסדרות [illegible] "ציטוט" ואהבתי את "כתוב [illegible]" לתוכניות בידור אני לא רוצה [illegible] הגעתי. נהנה יותר מקריאת [illegible] לעצמי את הסדר שלי ואני [illegible] לעצמי.

יש לי הרבה זמן לקריאה [illegible] מחיום־יומית, מכונתי [illegible] מסע. יש בו תקר מקומות [illegible] פגישות עם אנשים [illegible] [illegible]

שוב ושוב. קורא הרבה ספרות דרום־אמריקנית, וגאס, בורחס, נהנה מצורת הכתיבה של ז'ורז' אמאדו, מרגיש שהוא מדבר אלי כסופר אינטליגנטי שמדבר אל בני אדם ולא כסופר שאומר בסוגריים – גם לי מגיע פרס נובל. היתה תקופה שהייתי הרוס על בשביס זינגר. פתאום הוא הלך וקיבל נובל, אז אי־אפשר לדבר עליו כי זה כאילו אתה רוצה להיות "אין". אוהב את הספרות הרוסית. קורא הרבה על מלחמת העולם השניה ועל השואה, וכמה שאני קורא, אני לא מצליח להבין. אני חסיד של בלשים כמו שרלוק הולמס, פרי מייסון, ריימונד צ'נדלר. זה כיף, זו קריאה מהירה. אני מאוד בעד תרגומים חדשים; עכשיו קראתי את "לוליטה", יוצא מהכלל. כשקראתי את זה בפעם הראשונה זה היה בשבילי יותר ספר מין. קורא עכשיו במקביל את "נינוצ'קה" של דוסטוייבסקי, "תעתועים" של ריצ'רד באך, "ערבסקות" של אנטון שמאס וספר של עמירם סיוון על האיסלאם. אחד הכיפים זה ללכת לקנות ספרים, תמיד, לא רק בשבוע הספר. כשאני ב"דאון" או נסער ממשהו, אני יודע שאכנס לחנות ספרים וארגע.

„איני אוהב ריהוט מודרני אולי מפני שניכור זה אחד הדברים שאני מתעב, בכל התחומים. לא אוהב חפצים קרים, למרות שאני איש של חורף: לקור החורף יש האש שלו. אני אוהב רהיט שיש לו כבר חיים משלו, עבר. הוא גם יותר נוח, מכובד, רציני, יפה ועשוי יותר טוב. לא פרטץ' מניקל וכרום"

גם צלילה מרגיעה אותי. צלילה זה דבר שקשה להסביר במלים. זה כמו סם, משכך מאנים ותיסכולים ואולי מושך גם בגלל הסכנה והמתח שמתחת למים. זה נשמע באנאלי, אבל בשאתה צולל 10־20 מטר מתחת למים, יש לך עולם ומלואו, צבעים שהקשת נראית חיוורת לעומתם, והשקט [illegible] שם. אני עוסק גם בגלישה [illegible] להיות יינן, אבל זה כבר סיפור אחר.

בילוים [illegible] זה לשבת בבית עם חברים [illegible] אנשים שיש לי איתם שפה משותפת ואני יכול להיות מה שאני, לא צריך לשים שום מסכה, לא [illegible] שום דבר. אין אצלי ניתוק בין הבית לעבודה [illegible] בגל"צ למעלה מעשר שנים ואין לי שם חדר [illegible] התקליטים, הספרים, הניירות – אצלי [illegible] לא מצטמצמת בשעות העבודה [illegible] שמונה שעות במקום [illegible] עם משהו שאני אוהב זה לוקסוס. אני גם [illegible] עשיה. אין דבר כזה שאני לא שוכר [illegible] אישית. כל דבר מתורגם ל"איך אני יכול [illegible] אותו בעבודה", לשפת הרדיו, איך אני יכול [illegible] את המאזינים בחוויה. אלוהים ישמור אם לא [illegible]

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: שמואל רחמני

שיפודים

סיפור בינלאומי

הבנים שלי לומדים בבית־ספר שיש בו בני לאומים שונים. איטלקים, אנגלים, צרפתים, גרמנים, ניגרים, סורים, שוודים, לובים, מצרים, עיראקים, סינים, קוריאנים, פולנים, איראנים, צ'ילנים, וימבבואים וכל מה שיעלה בדעתכם.

כמות המפגשים היהודיים־ערביים בכיתה אחת בבית־הספר הזה הוא דבר שירנין את לב שר־חינוכנו.

יום אחד פנה סיני־עממי אחד אל בני האמצעי ביותר ואמר לו משהו באיטלקית מהירה. משהו שנשמע כמו גידוף רטוב ביותר, ואחר־כך הוסיף באנגלית: „הבנת מה אמרתי לך?"

הסנדוויץ' ענה לו באיטלקית „כן", הוסיף בעברית „בן זונה", ושאל באנגלית „הבנת מה אמרתי לך?"

זה היה משפט רב־לשוני לא חינוכי ביותר, מה שמראה שחינוך אנטי־גזעני יכול להוליד גם התבטאויות לא־מתוכננות. אבל לאור הנסיבות החשודות לא היתה לבני דרך אחרת, ואני מתייצב מאחריו בעניין זה.

הסיני הארום, שעכשיו היה תורו להגיב, פתח את פיו וענה במשפט בן שפה אחת בלבד, השפה העברית: „כן, מפגר. מטומטמת".

אתם שמעתם את זה? הסיני קרא לבן שלי „מטומטמת".

לאחר התדהמה העצומה הראשונה בורר העניין עד סופו. שלושת בני נוכחו לדעת שבבית־הספר הרב־לאומי צריך להזהר כשמדברים עברית, כי כולם מבינים כמה מלים בסיסיות.

שלא תטעו. אף אחד מהם לא יהודי ולא בן לאם יהודיה. הסיני הוא סיני, והאוסטרלי הוא אוסטרלי, אלא שכולם למדו ממעט הישראלים שם את הביטויים החשובים העיקריים: „מפגר", „בנזונה", „קוקסינל". ושלא תגידו לי ש„קוקסינל" זה לא בעברית. רק אצלנו מקללים ככה.

חוץ מזה הם למדו עוד מלה חשובה אחת: „תשתוק".

„תשתוק" היא מלה בינלאומית מאוד שתפרוץ מרומא לכל העולם ברגע שתלמידי בתי־הספר הלאומיים יסיימו את לימודיהם ויחזרו לארצותיהם.

כרגע, תמונה רגילה היא לראות ילד איטלקי עומד וצועק על קבוצת ילדים מהודו ועד כוש: „תשתקו!"

בעצם יהיה מוזר אם הוא יצעק עליהם את זה באנגלית או באיטלקית. או אז הם ישתתקו בתדהמה ויסתכלו עליו בפליאה כדי להבין מה הוא אומר.

מאיר עוזיאל

יום הכיפורים הזה

יש ליהודים יום קדוש, שבו הם הולכים לבית הכנסת בכל מקום בעולם. אפילו בערי הגולה. שאם רואים המון חנויות סגורות, ומבינים כמה הם היהודים באותה עיר.

כשמגיע החג הם מתלבשים יפה, והולכים בקבוצות קטנות, בלי כיפה, בזהירות, כדי לא למשוך תשומת לב, לכיוון בית הכנסת.

כבר מרחוק הם יכולים לזהות את בית הכנסת. הרי זה בגלל המנורות הכחולות המהבהבות של מכוניות המשטרה. האור הכחול מהבהב ומרגיע, וכאשר מתקרבים רואים עוזי־ביגים שוטרים בשכפ"צים, תלבושת עממית מסורתית לחגים ולמועדים.

יש גם שריוניות וכלי נשק רבים, מה שמאיר את זכרון החג תמיד בלבבות הילדים הקטנים, השמחים לבוא לבית־הכנסת. „יום כיפורים הגיע, יש מלא נשק", הם קוראים. פה ושם תראה אדם מדבר בלחש אל תוך מכשיר־קשר. לא, אותו אדם איננו מבקש מבוראו למחול ולכפר לו על חטאיו. עוד לא הגענו.

מגיעים. עוברים שורה של מחסומי משטרה, שבהם שוטרים מזהים אותנו, כמובן, ואנו חולפים על פני שורות של גברים חדי מבט הסוקרים את הנכנסים. פשוט נפלא לראות כמה הרבה מתנדבים אפשר לגייס בקהילה יהודית לא גדולה בגולה. זה מה שיפה ביהדות, שנחלצים לעזרת הכלל.

נכנסים ומתפללים. לא כולם באו השנה. מאימת הטרור. ככה הם אמרו בגלוי, גם לי. בכל אופן, באו די הרבה.

אחרי התפילה יוצאים. ללא בבת אחת. יש מי שעוצר את האנשים בפתח בית הכנסת ומשחרר אותם רק קבוצות קבוצות. ובחוץ, כשהם נעצרים לשוחח אחד עם השני, דואגים לגעור בהם „מה איתכם?!", ולגרש אותם מן המקום, לאמור „מי שאין לו מה לעשות כאן, שיתפזר".

תודעה בטחונית אלף־אלף, אין מה לדבר.

אלה מינהגים המיוחדים רק ליהודים. מוסלמים או נוצרים פשוט הולכים לבית־תפילתם שדלתותיו הרחבות פתוחות לרווחה, ומתפללים.

יום הכיפורים מיועד לסליחות, כמדומני. אתם יכולים לסלוח לכל מי שאתם רוצים. אני לא רוצה.

...ואי הנסתרות

כתב לי עמיקם מירושלים: „לא יכולתי שלא להתפעל מעומק מחשבתו של כותב תוכניה זו, שנכנס למוחו של פראנסיס פורד קופולה, שחזה, ללא ידיעתו, את הבוץ בלבנון".

למכתבו הוא צירף את התוכניה של הסינמטק „בית אגרון", והקטע הנ"ל מסומן בתוכה:

> אפוקליפסה עכשיו APOCALYPSE NOW 21.30
> בימוי: פרנסיס פורד קופולה
> משחק: מרלון ברנדו רוברט דובל
> מלחמת וייטנאם (לבנון?) בעיצומה, קצין חוקר יוצא לחפש קצין אחר בג'ונגלים, ומגלה את אופיה האנושי של המלחמה. ניוון יאוש וסמים.
> חבורת הלוחמים THE WARRIORS 24.00
> ראשון 19.10 SUN.

אני, אגב, חושב ש„אפוקליפסה עכשיו" הוא סרט הרבה יותר טוב מאשר סתם סרט אנטי־מלחמתי פרימיטיווי, וכי המסר הכי חזק שלו הוא דווקא בזכות הלוחמים האמיתיים, המבינים את המלחמה ואת חשיבות הנצחון, ולא בעד העייפים, התבוסתנים והמטומטמים שמכשילים אותם. אבל לא לי לשפוט את כוונות קופולה בנושא מלחמת וייטנאם, ולא למישהו אחר לחבר אותן ללבנון.

אני מת, בעצם, שפראנסיס פורד קופולה יבוא פעם לארץ ויגיד בראיון למראיין נבוך שמלחמת לבנון היתה דווקא מאוד צודקת והכרחית, ודי מוצלחת.

כמו שאמרה ברברה טוכמן, מחברת „מצעד האיוולת", ועשתה לי כיף קטן ומרושע.

...רוש סיסמאות

הסיסמה הזו, שנשמעת בכל מקום: „אל תהיה צודק, תהיה חכם", האם היא נגד רודפי אנשי השלום?

...אתם, הדורשים מיצוי הדין ומה שמעבר לו עוד ועוד עד זוב דם. די, די, רשעים, די.

קיראו מה שכתוב בכל מקום לפני העינים של מי שפוקח אותן: „אל תהיה צודק, תהיה חכם".

וזה הכי קשה למי שמאמין שהוא כבר חכם דיו.

דני קרוון, שיר המעלות

(המשך מעמוד 25)

כשהם עליה – הם פורחים. כמו כל משחקי ההתגרות, הסיכון, כמו אנשים שהולכים על חבל. לפעמים אני מרגיש כמו מי שהולך על חבל, ושואל בשביל מהז. אבל זה חלק מהמבנה הפסיכולוגי של אנשים. אצלי יש מין עידון, כי המשחק שלי הוא משחק אינטלקטואלי".

"הפחד מלווה אותי לאורך כל הדרך, ומה שמדהים הוא שאינו חולף. עם כל הנסיון, ההצלחה, היחס החיובי והאמון שנותנים בי, הוא אפילו גדל. ללא ספק ישנו גם המרכיב של פחד מכשלון, מלקחת כיוון לא נכון, שבקלות אפשר לקחת, ואז להשאיר יצירה שהיא טעות".

אפשר היה בוודאי לומר משהו על גורל קבוע מראש של אדם שכל־כך מתחבט ומתייסר ביצירה ובכל זאת, מגיל צעיר, האמנות היא ציר מרכזי בחייו. בעצם, הפעם האחרונה שבה ממש חשב על קריירה אחרת היתה בגיל שש, כשרצה להיות קפיטן. אבל זה עבר לו מהר. בבית־הספר היסודי כתב והלחין שירים ונודע כצייר של הכיתה. את המוסיקה זנח מהר, בעיקר מחוסר עידוד של אבא, ואם יש משהו שהוא מצטער עליו זה על שאינו מוסיקאי. רק כשגילה בגיל מבוגר יותר שהאמנות גם היא מסוגלת לרגש ברומה למוסיקה, התנחם משהו על האבידה.

עם חברו דן קידר הלך ללמוד בסטודיו של שטרייכמן וסטימצקי ואחר־כך גם של ינקו, ומאוחר יותר אצל ארדון, והתמחה בעשיית קישוטים ותפאורות בשומר הצעיר. דני החייל היה מצייר את עיתון הנח"ל, עושה תפאורות ללהקת הנח"ל ומעביר קורסים לקישוט. כשגמר להיות חייל הלך, כמו כל נח"לאי טוב, לקיבוץ, שם עשה תערוכות במסגרת עבודות חוץ. פרק שנחתם. "יש לי נוסטלגיה לקיבוץ, לקשר לחברים, לנוף, לוריחות. אבל זו נוסטלגיה, זה משהו שלא יכול לחזור".

אבל הביתה אפשר לחזור. ומשפחת קרוון חוזרת לשנת הלימודים ולגיוס של הבת כי "אין לזה סוף, כל שנה באות עבודות חדשות, וצריך להחליט איפה גרים. בחו"ל לא עשיתי לי בית, הבית שלי פה". בעצם, הוא אף פעם לא נסע בכוונה לעזוב. עם האשה, חוה, והבנות תמי, יעל ונועה, נסע לפני תשע שנים לשנה אחת, לעשות תערוכה בפירנצה. דבר גרר דבר, דני קיבל עבודה בשוויץ, הזמנה לגרמניה, פירוק התערוכה התארך – והשנה המקורית נהפכה לשלוש. ואז, כשהתכוונו לחזור, הגיע מכתב מוזר בכתב־יד שכלל מרשמים והיה חתום על־ידי אחד בלתי מזוהה בשם דָאוּאָן, שהזכיר עיר חדשה בצרפת בשם סרז'י פונטואז, שם נתבקש דני לתכנן ציר מרכזי באורך שלושה קילומטר. דני לא התייחס למכתב ולאיש, אבל זה התעקש ומצא אותו כשדני בא לפאריס. במקום לדבר הרבה לקח אותו לשטח. "מצאתי קרקע בתולה והייתי המום מהנוף", נזכר דני, ומשהו מהפליאה הראשונית עוד עובר למאזין גם אחרי שש שנים.

בתוך תקופה קצרה קיבל דני הזמנה רשמית ונחתם החוזה. במקום לנסוע לתל־אביב לקחה המשפחה את החפצים ועברה לפאריס. לשנה. "אבל נכנסתי למלכודת עכברים שבה תולים לאמן פיתוי וסוגרים אותו בפנים. נכנסתי למערבולת – החלפת ממשלה, מנהלים, אורבניסטים – וככה נשארנו". בינואר השנה נחנך השלב הראשון ובו כיכר עגולה ומגדל נטוי שממנו יוצאת בלילה קרן לייזר לאורך הציר המרכזי של העיר. בעתיד, כשהפרוייקט יושלם, הקרן הזו תיעלם בתוך מיסעף פיסולי.

בין שני קצוות אלה תיכנן דני גן שמשמר עצי תפוח עתיקים שהיו במקום כשבא לשם בפעם הראשונה, בימת עפר, שבר קרקע עם אמפיתיאטרון שבימתו על מי נהר הלואז, גשר לאי מלאכותי ואגם מלאכותי. "אני רוצה לשים על המים פירמידה שהכניסה אליה תהיה רק בסירות שאני מעצב, ובתוכה יהיה חזיון אור־קולי טבעי של רוח, שמש, מים. בסירות האלה אפשר יהיה להגיע לצד השני, למיסעף שם תיעלם הקרן שנשלחת מהמגדל".

אבל בכל שסרז'י פונטואז נשמע גדול ומרשים דני לא רואה בכך את שיא יצירתו. בכלל, הוא לא שונא ולא אוהב אף יצירה שלו ממרחק זמן. מרגע שהציב אותה – היא כבר לא שלו. לא מזמן לקח עיתונאי צרפתי שכותב עליו ספר לראות את הקיר בכנסת. "זה לא מעורר סנטימנטים. יש נתק. זה נהפך לרשות הציבור. זה בערך כמו יחסים עם אהובה או אמא – כשנפרדים, זה סופי. כמובן שאם מישהו מתקיף את היצירה אצא להגן עליה, וכמו ילד חלש, אם היא קצת צולעת, ודאי שאגן עליה עוד יותר", הוא אומר.

גם הכיכר בקלן, זו שראשי המוזיאון קראו לה "כיכר היינריך בל" והוא קרא ליצירה כולה "מעלות", אינה מוציאה אותו ממסגרת ההתייחסות השווה לעבודותיו. וזו אינה סתם יצירה סביבתית, אפילו לא עוד יצירה סביבתית קבועה ומכובדת, זו היצירה הסביבתית הראשונה בעולם שמקוטלגת וממוספרת על־ידי מוזיאון. משלבת גרניט וברזל יצוק, לבנים שרופות ודשא, מגדל ופסי רכבת, עצים ופתחי ניקוז. "זו פעם ראשונה שמוזיאון מציג כיכר שלמה כיצירה, שלא יחשבו שרק מה שעל הרצפה הוא יצירה, גם הרצפה עצמה היא חלק ממנה. כך המוזיאון גם אחראי לשימור היצירה כולה, אסור לשים בכיכר שום דבר, אסור להזיז כלום".

"אני לא מאמין בלהשתולל עד הסוף. ביצירה, ההתאפקות מרגשת מהצעקה, שאולי מרשימה יותר ברגע הראשון אבל נעלמת ברוח".

"מחלונות המוזיאון רואים חלקים של העבודה כמו תמונה או יצירה דרך ויטרינה, וכך היא נהפכת לחלק מהמוזיאון והאנשים שמסתובבים בה – לחלק מהיצירה". את השם "מעלות" נתן קרוון ליצירה רק בראשית שנה זו, אחרי שעיריית קלן החליטה לקרוא לכיכר על שם הסופר היינריך בל. שש שנים אחרי תחילת העבודה, סמוך למועד סיומה. "בדרך־כלל אני נותן את השם בסוף, כדי שהעבודה לא תהפוך לאילוסטרציה של שמה. יש בעיה עם שם, שיהיה מגביל, שאנשים יראו רק דרכו, ואני לא רוצה לכפות על אנשים לראות מה שאני ראיתי".

אחרי שמשפחתו של הסופר באה למקום והתרשמה – לטובה – מעבודתו, הוא חיפש שם, כדי שיהיה ברור לכל, למרות הכבוד הרב שהוא רוחש לבל, שלא לזכרו תיכנן את העבודה מלכתחילה. דני, אגב, פנה ביוזמתו לבל בזמן העבודה, כשחשב לשלב כיתוב ברצפת הכיכר. בל אמנם נענה להצעה, אך נפטר לפני שהספיק לממשה. "אמרתי שזה סימן שלא צריך לכתוב כלום". את השם "מעלות" בחר בהשראת מזמורי תהילים. בגלל "מעלות של אדם, זוויות, 'מעלות קרושים וטהורים', 'יזכור', מדרגות, שיר המעלות, המקרש", וזה רק חלק. פרשן רדיו קלן אמר לאחר טקס החנוכה כי לא יכול היה להיות שם הולם יותר למשהו ששייך להיינריך בל.

"הסיפור של קלן התחיל ב־1978 ונמשך עד לימים אלה, לא מעט בגלל תיסבוכת ביורוקרטית עירונית. סיפור טוב בשביל אפרים קישון. בסופו של דבר הותר הסבך, החוזה נחתם והיצירה לבשה ברזל וגרניט. "גמרנו 10 ימים לפני הפתיחה כי קבלנים לא עמדו בלוח הזמנים. הייתי מוכה ותשוש פיזית ושבוע הסתובבתי בהרגשת כשלון למרות שקיבלתי מחמאות. היו רגעים שחשבתי ואמרתי שוכול להיות שבעצם כל זה מגיע לי, כי בכל אופן עשיתי עבודה בגרמניה".

קרוון לא רק שלא עשה קודם כל עבודה בגרמניה, אלא שעד אמצע שנות השבעים גם לא הציג שם. (בראיון עם סופרת "מעריב" בבון רחל ברגר, לאחר חנוכת "מעלות", אמר שהכיכר היא עבודת אמנות שנוגעת בזכרונות, אך ללא הגדרה מיוחדת. "אם אנשים יפתרו זאת, זה בסדר. אם האנשים לא יראו כאן מאומה, אני לא אכריח אותם. כשמדובר בגרמניה, יש לי דברים בזכרונותי שאיני יכול להיפטר מהם". בכבר טבעות של גושי גרניט וברזל בצבעי שחור־לבן ושישה חלקים הקשורים ביניהם. כשנשאל מה המשמעות של המספר שש, השיב: "ששת ימי הבריאה, ששת ימי העבודה, שישה מיליוני יהודים"). שנים קודם לכן התעקש שיצירותיו יוסרו מהאניה "שלום" כשזו נמכרה לגרמנים. לפני שבועות אחדים, לאחר שראה במוזיאון "פומפידו" בפאריס עבודות של היטלר שציין כי הושאלו מגלריית "אופיצי" בפירנצה, פנה למוזיאון האיטלקי וביקש במחאה שיסירו יצירה שלו שמוצגת שם. התוצאה: הציון תחת הרישומים של היטלר שמוצגים בפאריס שונה ל"בהשאלה מאוסף פרטי", המוזיאון האיטלקי התחייב שלא להציג אותם. אמירה נוסח קרוון.

יש גם קוצים בערוגת השושנים של מי שהיה חתן פרס ישראל ב־1977 ("הכי מרגש, מפתיע, לא חשבתי שאקבל"), מוזיאון ישראל, למשל. "פנו אלי לעשות עבודה סביבתית. הסכמתי. היתה סחבת. אולי כמו בכל מקום ואולי הייתי אני רגיש מתמיד לאור העובדה שעד היום אין עבודה שלי שם, למרות שבאינוונטר מופיע הדפס לספר, אבל זה אפילו לא ממש הדפס, זה ממה שעשיתי לספר של ליובה אליאב. לאחר פרסום הקטלוג של 80 שנה לאמנות ישראלית – שנוכל לדעתי בשערוריה – הודעתי שאני לא עושה את העבודה ומנתק את הקשרים. אבל זה במסגרת של יחסים לוקליים, היום אני אפילו לא ממורמר, רק חבל לי על אמנים ישראלים אחרים".

היום הוא חושב שהוא כבר חלק מהמימסד. "אי־אפשר להימלט מזה אחרי הכרה בינלאומית. חייבים להכיר באדם גם בארץ בה הוא חי". למרות זאת "אני מקווה מאוד לא להיהפך לפרה קרושה, כי מי שנהפכו לכאלה חדלו להיות אמנים טובים".

הוא מתחיל עבודה מכלום. "אין לי חפצים ורעיונות לכפות על מקום. זו הבעיה של העולם המסחרי. הוא לא יכול להפיק ממני רווחים". הוא לא מוכר רישומים, מודלים או הדפסים של עבודותיו – בשלב זה, בכל אופן, הוא מסיף לאחר הרהור. כרגע מה שמעסיק אותו ביצירה זה השתלבותה בנוף – הסביבתי והאנושי. בוונציה תלה שלט "נא לעלות" ליד היצירה, כדי שאנשים ידעו שמותר לדרוך ולמשש. בפירנצה ביקש שיחלצו נעליים בכניסה כדי שירגישו את הרצפה. "יותר ויותר אני מוצא עצמי עוסק באותן בעיות בהן עסק אבי", הוא אומר. בנו של מעצב הגנים שנלחם כדי שלא ישימו גדר סביב "גן מאיר" (הפשרה היתה גדר נמוכה) כדי שיהיה חלק בלתי־נפרד מהרחוב התל־אביבי, מחפש את הדרך להפוך את היצירה לחלק אינטגרלי מהסביבה.

"אני לא מאמין בלהשתולל עד הסוף. אני מאמין במיגבלות שמהם נובעים הפתרונות. אני מאמין בצמצום והתאפקות. הכוח אינו הצעקה, אלא ההתאפקות. ביצירה, ההתאפקות יותר מרגשת מהצעקה, שאולי מרשימה יותר ברגע הראשון אבל נעלמת ברוח. כשיצירה נראית כאילו תמיד היתה שם, לא רואים את כל הסבל והמאבק שהשקיע האמן וזה טוב, אבל מצד שני יש כעס על שאי־אפשר להעריך את המאמץ שהושקע".

וזהו רק מבוא לאיש שהיה פעם מעצב תפאורות והיום הוא עוסק "לא באדריכלות ולא בפיסול". לא דיברנו עוד על היצירה שהוא רוצה לעצב בירושלים ("כי ירושלים היא ירושלים"), על מגדל ה"אנדרטה לרוח" שהוא מעצב באיטליה, על העבודה בהולנד ועל פרוייקטים בארה"ב. לא הזכרנו ציון־דרך בהיסטוריה שלו שהוא כינה פעם בראיון "שרשרת מקרים מוצלחים" כמו הביאנלה בוונציה, פירנצה ופראטו, מוזיאון "לואיזינה" בדנמרק או "הגשר העצוב" באנטוורפן.

מי שרוצה יכול ללכת אל ההיסטוריה הכתובה, לקטלוגים ולחוברות שהנציחו את האירועים והיצירות האלה. אי־שם, בין כל ההסברים והתמונות יתקל גם, מן הסתם, בתמונה אחת בשחור־לבן מלפני אי־אילו שנים, כה נראה האמן במכנסים מופשלים, רגליו יחפות ובידו מגב, מנקה, ערב הפתיחה, את הבריכה שהיתה חלק מיצירה שהוצגה בפירנצה. נא להכיר: דני קרוון.

אורית הראל

כן, אדוני הלורד

גלימת הקטיפה שלו מאוכסנת בנפתלין. הוא מרגיש בה „מגוחך". למכתבי ההזמנה שקיבל ממלכת בריטניה נענה רק שלוש פעמים, כשביקר בפתיחה השנתית של בית הלורדים. לא מכבר נתמנה כיו"ר קרן התרבות אמריקה־ישראל. לורד סמואל מהר הכרמל וטוקסט, וויקאונט, נכדו של הנציב הבריטי הראשון בא"י, הוא גם פרופ' דיוויד סמואל ממכון ויצמן, מתקרב לגיל 65 שבו יאלץ לפרוש מתפקידו ולהצטרף לשאר ה„פרופסורים בפנסיה שמסתובבים פה כמו נשמות אבודות".

מאת בילי מוסקונה־לרמן
צילומים: שמואל רחמני

הדימוי הסגור־נוקשה־קריר שמעלה התואר "לורד" מתפוגג בשניות הראשונות של הפגישה עם האדם ועושה צחוק מהציפיות שהיו מעוגנות עמוק־עמוק באגדות הילדות. חום ולורדים אינם בדיוק מושגים נרדפים, הרמוניים. כתם הזיעה בבית השחי של זרוע ימין מתפשט, החולצה הכחולה מקומטת, הצווארון פתוח. כף היד מזיזה את השערות לכיוון העורף בתנועות חסרות־סבלנות. התואר המלא: Lord Samuel of Mount Carmel and Toxteh' – לורד סמואל מהר הכרמל וטוקסט. נכדם של הלורד הרברט סמואל, הנציב העליון הבריטי הראשון בארץ ישראל, ושל הבלשן יהודה גרוזובסקי. בתרגום חופשי מקומי: פרופסור דיוויד סמואל ממכון ויצמן.

במשרדו במכון הטלפון מצלצל פעמיים. השיחה הטלפונית הראשונה מתנהלת מהצד שלו באנגלית עם מבטא אוקספורדי. טון רגוע, פסקי זמן מדודים בין משפט למשפט. כשיחה השנייה שוורמת בעברית הוא זורק לפומית: „אל־תבלבל־לי־ת־מוח" והמשפט הבא בתור: „נחכה עד יעבור זעם". העירוב ברכדי השפה מסמל גם, אבל לא רק, את שתי התרבויות שהתנדנד ביניהן, סימליות שמשתקפת גם במראה החיצוני שלו. למרות השרב הכבד ביום בו נפגשנו הופיע הפרופסור בגרבי צמר תורפיים, אפורים, שעירים, רכים. אולי לא בדיוק "הופעה של לורד", אבל בהחלט הופעה מאוד אנגלית.

לורד אמיתי. הלורד היחידי בארץ. אחת לכמה חודשים הוא מקבל מכתב על נייר משובח, מבהיק, עבה ומהודר, מאוייר באריות שואגים, חתום בשעווה. „בן דודי היקר", פותחת המלכה את המכתב: „כפי שידוע לך העולם נמצא במצב גרוע, יש הרבה צרות, מגפות, מלחמות. נשמח לקבל את עצתך הנבונה". ככה, בעצם, היא מזמינה אותו לטקס פתיחת הפרלמנט. באותה תקופה לערך מגיע מכתב מהחברה האנגלית המאכסנת את גלימת הקטיפה שלו בנפטלין, וגם הם מתעניינים בנימוס אם יצטרך השנה לגלימה. גם הפעם, מן הסתם, יענה הלורד בנימוס ש„לא תודה, אין לו צורך בגלימה השנה", וגם לפתיחת המושב המכובד הוא לא יגיע. למעשה ביקר בבית הלורדים שלוש פעמים, והספיק לו. בטקס ההכתרה שלו נכחו המלכה וגברת תאצ'ר. אז, כנהוג, הוא לבש את הגלימה של סבו, ולמען האמת – הוא אומר – הרגיש בה די מגוחך.

הוא מוותר על כל מניירה היכולה להתפרש כמעלה שמץ של חשיבות־עצמית, ומדלג אפילו על אותו סוג של מכובדות שנראית לגיטימית בהחלט. „זה הרבה משחק", הוא אומר על בית הלורדים בראייה לגמרי מפוכחת, נקייה מסנטימנטים. למעשה, סבו ואביו נלחמו לבטל את תארי האצולה שעוברים בירושה. היום יושבים בבית הלורדים האנגלי סוחרים גדולים, אנשי עסקים, שחקנים, אמנים, מרענים, רופאים. אנשים כמו לורנס אוליבייה. פרופסור דיוויד סמואל מצליח להתפעל דווקא מהנשים היושבות שם. „הנשים הן הלהיט האחרון בבית הלורדים", הוא אומר, „חריפות, אינטליגנטיות, שנונות. מכינות שעורי בית לפני כל דיון ולא תתפוס אותן לא מוכנות, לא מעודכנות".

ה"סטטוס הלורדי" שלו נמצא במקום טוב באמצע. וויקאונט. הוויקאונטים נחשבים כבני דודים של המלכה ומכאן הפנייה האינטימית במכתבים. כשנבחר לבית הלורדים צילצלו אליו כל ראשי המפלגות, ביקשו לצרפו לשורותיהן. הוא נטה לכיוון הליברלים, אלא שהגישה הפרו־ערבית שלהם הרתיעה אותו. לכן החליט לבסוף לשבת על ספסלי המעבר, באמצע, בין השמאל לימין, היכן שיושבים אנשי מדע וחלק מהשופטים. ל"סטטוס הלורדי" שלו הוא קורא „העניין הזה" או „הבעייה הזו של להיות לורד". בעצם, כל ההתרחשות הזו קצת הפתיעה אותו. לא „שוק טוטלי", כמו שהוא אומר קצת בציניות, אבל זה בהחלט בא לו „קצת בהפתעה". סבא שלו חי עד גיל תשעים ושלוש, והוא יצא מתוך הנחה שאבא שלו יגיע לאותו גיל. אביו נפטר די בפתאומיות מהתקף־לב ואז "העניין הזה" נפל עליו. למען האמת עברה לו בראש איזו מחשבה לרדת מכל העסק, אבל הסבירו לו שזו פרוצדורה די מסובכת שגוררת גם החלפת שם המשפחה. נרחק אל הקיר והסכים.

מה בעצם נותן התואר הזה?

„כשהייתי לא מוזמן בהופעה של הבלט ההונגרי, בארץ, השגריר הבריטי קרא לי 'לורד'. אולי חשב שכך נכון לעשות. פרקטית זה לא נותן שום דבר. אמרו לי שאפשר לקבל הנחות במסעדות ובבתי מלון, אבל אני מעולם לא ניסיתי. זה כן מקנה את האפשרות להשתייך למועדון מאוד נוח עם מסעדה טובה שאפשר להביא אליה אורחים שלך שאתה רוצה לעשות עליהם רושם טוב. אפשר לקבל אש"ל זעום בעד ימי הדיונים בבית הלורדים. לי לא היה נעים לבקש על הפעם ביובל שאני מגיע לשם. גם הספרייה של הפרלמנט מיוחדת, ואפשר להשיג בה כל ספר שרוצים. פרט פיקנטי: מלצרית יהודייה זקנה במסעדה של בית הלורדים אמרה לי שנורא שמחה לראות אותי שם. היא הכירה את אבי ואת סבי ותשמח לשמור לי שולחן טוב למתי שאצטרך. אבל מאז עבר זמן ואני משער שהיא כבר לא נמצאת שם יותר. גם השוער בכניסה לבית הלורדים הפתיע אותי. כשנכנסתי לשם בפעם הראשונה לא נתן לי לעמוד בפתח ולגמגם אלא ישר קרא בשמי וברך אותי לשלום".

„אותו מקרה קרה לי בקולג' הישן שלי באוקספורד כשהבאתי לשם את אשתי כדי שתראה היכן למדתי. השוער הזקן בכניסה, שבטח לא ראה אותי עשרים שנה, אמר בחביבות: Mr. Samuel, I have'nt seen you for some time. וקשה לומר שאני בנארם שקל לזכור אותו. אני לא מגמגם, אין לי זקן אדום. אנשים בתפקידים האלה פשוט עושים מאמץ מקסימלי. איכפת להם. התופעה הזו מעניינת אותי כי זה קשור למחקר שלי על זיכרון".

תקופת הלימודים באוקספורד צבועה בזיכרונו בצבע אפור. פרופסור דיוויד סמואל הגיע לאוקספורד אחרי שרותו כחייל בריטי בג'ונגלים של בורמה. הוא ם לשם עם ציפיות רומנטיות אחרי כל הסיפורים קרא ושמע על החיים האינטלקטואלים הערים שנהלים בעיר המפורסמת כל־כך. המציאות היתה קה, אפילו קצת אכזרית. באותו אופן דיבור אנגלי, קריין, מאופק הוא אומר: „הייתי שם אומלל מאוד".

האורים שלחו לו מהארץ חבילות מזון שכללו תפוזים, גר בחדרים נוריים, גדולים, חשופים וקרים ופסמן כמוס. השערים נסגרו בשעה תשע בערב. למרות שביקרו שם מותר היה להישאר עד ארבע אחר־הצהריים. מרגרט תאצ'ר, כת מחזור שלו, הסתובבה במסדרונות במצב של פעילות קדחתנית וגרידית. הוא זוכר אותה בתור בחורה צעירה מאוד אביניוזית, עם תסרוקת קצת אחרת מזו של היום. יש לו טינה נגד מה שהוא מכנה „הסנוביזם האינטלקטואלי" של האוניברסיטה. הבחינות, הקורות, הלימודים בכלל היו קשים מאוד, והמגמה היתה לתת לכל אחד לשבור את הראש לבד. בלי המנחה, בלי ייעוץ. „הספרייה שם" – אמרו לו כששאל שאלות. בתור הדגמה הוא מפנה אצבע לכיוון הספרייה על להיות מליימסר מהגוף. זאת היתה העזרה היחידה שקיבל. גם היום בשבילו אוקספורד צבועה באפור. לא סתם אפור, אפור כהה.

הלימודים באוקספורד לא היו החיכוך הראשון שלו עם תרבות אחרת. דיוויד סמואל נולד בבית־החולים אוגוסטה ויקטוריה, ירושלים. בשנות השלושים, כשהיה ילד, תלמיד בית־ספר יסודי, נסע אביו לעשות דוקטורט בארצות־הברית. שני הבנים נשלחו לסבא באנגליה. מהבית באנגליה הוא זוכר שוער בכניסה ומכונית עם נהג. זאת היתה הפעם הראשונה והאחרונה שלמד ספרות והסטוריה כמו שצריך. בבתי־הספר בארץ הקפידו פחות. הוא זוכר את עצמו בתור ילד שכונה כינורות ומגדל חתולים.

בלונדון „הלימודים היו לימודים", והוא מצא שהוא מגלה בהם עניין. למד ללמוד ואהב את זה. הגירויים האחרים היו בבית. „למדתי גם לחשוב. סבי היה אז שר החוץ של אנגליה. איינשטיין גר אצלנו בבית. גאנדי שהה שם בעת ביקוריו באנגליה בתקופת המאבק על חרותה של הודו. בימי שישי הלכתי לבית הכנסת וראיתי את היהודים האנגלים שהתפללו עם צילינדר. סבתא שלי שמרה במאמץ גדול על מטבח כשר. סבא שלי אכל בחוץ כל מה שהתחשק לו ונסע בשבת. אני גם זוכר את הויכוחים הפוליטיים הסוערים שהתנהלו בבית בתקופת עליית הפאשיזם". אחרי שנתיים, כשחזרו שני האחים לפלשתינה עם חבילות של בגדי קטיפה, התברר להם מהר מאוד שאין כל־כך מה לעשות איתם כאן.

היתה לך איזושהי התלבטות, אפילו מחשבתית, בין כאן לשם?

„היתה פעם אחת שהרגשתי שיסוע פנימי. הייתי תלמיד בתיכון ובאותה תקופה היו בבית־הספר ובין החברים הרבה ויכוחים האם סבא שלי צדק כשמינה את חאג' אמין אל חוסייני למופתי של ירושלים. הילדים שלמדו איתי היו מספיק נבונים כדי לא להטיח בי אשמות. לא ידעתי בדיוק מה קרה. זאת היתה סוגייה קשה".

„כשדיברתי עם סבי על זכות היהודים לחיות כאן הוא הפתיע אותי מאוד. השואה, אני חושב, הביאה אותו לאיזושהי מסקנה פילוסופית שמדינה דמוקרטית עם תרבות רצינית עדיפה על כל משטר אחר. במשך השנים בהן כיהן כאן האשימו אותו ביחס אמביוולנטי. השיא היה המינוי של המופתי. סבא שלי היה אדם רציונלי והגיוני. הנימוק שלו למינוי המופתי היה שעל ידי כך הוא יצליח לנטרל אותו. וזה כמובן לא הצליח. את ההאשמות הוא סחב איתו. יחד עם זה הוא אהב את הארץ ובמכתביו לסבתי כתב שהיה רוצה להשתקע

(המשך בעמוד הבא)

פרופסור דיוויד סמואל ממכון ויצמן: „מנסה לעמוד על היחס בין המוח לגוף".

פרופ' סמואל ואשתו ורוניקה: „הנשים הן הלהיט האחרון בבית הלורדים האנגלי. חריפות, אינטליגנטיות, שנונות. מכינות שעורי־בית ולא תתפוס אותן לא מוכנות, לא מעודכנות"

(המשך מהעמוד הקודם)

בכרמל ולכתוב ספרים. אבל הממשלה הבריטית לא נתנה לו להישאר כאן בנימוק שזה יפריע למושל הבא. היה לו חשוב שכל הנכדים שלו יתחתנו עם נשים יהודיות. הוא מאד שמח שאנחנו חיים כאן, ועודד אותנו לזה".

„אגב, בשנת ארבעים ותשע סבא שלי בא לביקור בישראל. נסעתי איתו למפקדה של יגאל אלון בנגב. בדרך עצרו אותנו ליד פאלוג'ה. היה שם כיס של חיילים מצריים שפונו. ביניהם, כך התברר לנו אחרי־כן, היה גם קצין מצרי צעיר בשם נאצר".

„לאבא שלי שהתחיל כבן של הנציב והמשיך כבעל לאשה די מיליטנטית לא היה קל כאן. יחד עם זה הוא היה רומנטיקן. היה תומך נלהב בתנועה הקיבוצית. היתה תקופה, אפילו, שעבד כמתנדב בכביש צמח. כל העניין הזה עם הכביש היה ממש רומנטי. גם כשהיה מנהל הדריו, הוא הביא לשם מין אווירה חלוצית. עובדים וותיקים בדריו סיפרו לי כי בזמנו של אבי היו שם יחסים טובים מאוד".

אחיו הצעיר של דיוויד סמואל הוא איש עסקים ניו־יורקי. את פרופסור סמואל הפרט העובדתי הזה מצער. יש לו הסבר. אחיו למד בוושינגטון בבית־הספר לדיפלומטים ע"ש ג'ון הופקינס. אחרי־כן חזר לארץ לקבל תפקיד, ומשה שרת, אז שר החוץ, אמר לו שכל המשרות תפוסות ושיחכה עד שמשהו יתפנה. ההמשך ידוע. אגב, בניו של האח הצעיר, זה שיושב בניו־יורק, יירשו את התואר. פרופסור סמואל הוא אב לשתי בנות.

גדלת במשפחה חמה?

„המשפחה של אמי, שמוצאה מרוסיה, היתה חמה. הצד הבריטי חי 'לפי המסורת' והיה יותר מאופק. אני מתנדנד בין כאן לשם. יש אנשים, כאן במכון וויצמן, שחושבים שאני מתרוחק מכל אפשרות לקירבה, שאני מנותק. זה בכוונה. לי זה ברור שאם מתקרבים יותר מרי אחד לשני, זה מפריע לחיים".

באיזו שפה אתה חושב?

„בעברית ואנגלית סימולטנית. אני מודה שאני קורא אנגלית ביתר קלות. עד היום, כאשר אני מרצה בעברית, אני צריך לחשוב פעמיים לפני שאני אומר משהו – האם זה זכר או נקבה. ורק אם יש סופר או משורר ישראלי שיש סביבו הרבה רעש תקשורתי אני עושה מאמץ לקרוא אותו בעברית". בסלון שלו אין רמז לטלוויזיה. הוא, כמו אשתו, מעדיף לנצל את השעות הפנויות לקריאה. את ההשכלה הספרותית שלו רכש בתנאים יוצאי דופן. כשהיה סטודנט באנגליה התגלתה אצלו שחפת. מיד שלחו אותו לבית־חולים ומשם לסנטוריום מפורסם שבו בילה כשנה וחצי. בכל יום גמר ספר. אופן הקריאה שלו, כדבריו, „מאוד אינטואיטיבי, לא מודרך", אבל בכל זאת ובסך הכל היה מרוכב במאות ספרים.

ליד תארי האצולה קיים גם רקורד אקדמי מרשים למדי. בוגר החוג לכימיה באוקספורד, דוקטורט בפילוסופיה מהאוניברסיטה העברית בירושלים, מרצה־אורח באוניברסיטאות האמריקניות הארוואורד, קליפורניה, ברקלי. היום, אחרי הרבה שנים של עבודות מחקר סולידיות, רציניות, מדוייקות, עבר לתחום חדש, „מאוד לא פופולרי". פרופסור דיוויד סמואל מנסה לעשות סינטזה ולקשור חוטים דקים בין המדע, המוסר, הפילוסופיה והאסטתיקה. את תחילת הרעיון טווה למעשה הסבא האנגלי שלו.

„אני זוכר שעוד בתקופת לימודי הראשונה באנגליה הוא דחף לי לידיים ספרים שעוסקים בפילוסופיה של המדע. באותה תקופה הגישה שלי למדע היתה קרה ועניינית, והפילוסופיה היתה רחוקה ממני. היום אני מנסה לעמוד על היחס בין המוח לגוף, כיצד משפיע המוח, המערכת המושלמת והמסובכת הזו, על הלב, הגוף, מערכת העיכול. כאמור, נושא קצת בעייתי וכהחלט לא פופולרי. אבל אני מרגיש מספיק וותיק ומנוסה כדי לא לעסוק בדברים טריוויאלים. תת־הכרתית אני חש שאת הניצוץ הזה הדליק אצלי סבא שלי, אבל יחד עם זה אני גם מאמין שיש קשר בין העיסוק הזה לבין גילו של האדם".

פרופסור דיוויד סמואל הוא אדם שאיכפת לו. האיכפתיות הזו מיתרגמת לשורה של עשיות חברתיות בארץ ובעולם. הוא מרגיש, הוא אומר, שהוא שייך לאיזשהו גרעין מוחות בינלאומי שהמטרה המשותפת שלו, בהפשטה, היא לנסות לבנות עולם טוב יותר. בארץ הצורך בעיסוק הזה בא אולי גם כדי לענות על רגשי אשמה קלים שמציקים לו לפעמים משום שהוא איננו מעורב בפוליטיקה הישראלית. יחד עם זה הוא יוזם פרוייקטים חינוכיים־חברתיים בתחומים שונים, מעורב בנסיונות לשיפור הוראת הכימייה בארץ, חבר בחבר הנאמנים של "בצלאל", "האוניברסיטה הפתוחה", "שנקר", מוזיאון תל־אביב.

כחודש שעבר התמנה פרופסור דיוויד סמואל ליושב הראש של קרן התרבות אמריקה־ישראל, שתקציבה – שני מליון דולר. תקציב לא קטן. מינויו בא על רקע מחלוקת בין המעורבים בהנהלת הקרן שחלקם טוענים כנגד „הקולוניאליזם התרבותי של אמריקה". במלים אחרות אפשר לומר שיש הטוענים כי האמריקנים רוצים לשלוט גם על אופי ההחלטות. את פרופסור סמואל הציעו לתפקיד בנימוק שהוא אדם „המקובל גם על האמריקנים וגם על הישראלים, ויצליח להפיס את דעת שני הצדדים". משפט שיכול להיחשב גם למחמאה, וגם לא כל־כך.

פרופסור סמואל: „את הנינוחות ירשתי מהמסורת המשפחתית שלנו. אני לא אוהב לנקוט בעמדות קיצוניות ולהיתקע בהן. מצד שני, אני נוהג לנתח כל צעד לפני כל החלטה. אני טולרנטי. במשך שנותי הרבות למדי במכון ויצמן היו לי מעט מאוד חילוקי דעות קיצוניים עם אנשים. זה אולי קשור לגישה האירופית־יהודית הטוענת שבעצם, בשום עניין חשוב אין מנצחים מוחלטים ואין מפסידים מוחלטים".

אתה בעד או נגד צנזורה?

„בעיקרון אני נגד צנזורה. כך גם הצבעתי. קראו לנו את הקטעים שגרמו למבוכה בכתיבה של יצחק לאור שלא זכה במילגה. האמריקנים פתאום נהפכו רגישים לזה שהנה אנחנו תומכים במשהו קיצוני. גם היה ויכוח בשאלה האם הדברים איכותיים מבחינה אמנותית. חבל לי מאוד שעל הרקע הזה התפטר אדם כמו חנוך ברטוב. הוא אדם טוב, ישר ופיקח. אני, בעיקרון, לא מסכים להתערבות של האמריקנים וכהחלט לא בלי התייעצות איתנו. עד עכשיו לא היה מספיק מגע, לא היה אימון הדדי. ישבנו יחד עם החברים האמריקנים בקרן במשך חמישה ימים. למדנו להכיר אחד את השני, לטוב ולרע. יש להם אמונה בנו שנשתדל לספק להם את מירב המידע הדרוש להם".

יום לפני הראיון עמו נערכה בביתו של פרופסור דיוויד סמואל מסיבת הפרידה לחברים האמריקנים של הנהלת הקרן. עכשיו מקפל הפועל את כיסאות־הגן הפזורים על הדשא. מקום מאוד פסטורלי. לא שומעים שום דבר חוץ מציוץ הציפורים. בתשובה לשאלה האם המקום הזה הוא בבחינת בועה המנותקת מסביבתה, הוא אומר שהשקט הזה נחוץ כדי שיהיה אפשר להתמודד עם הבעיות של החוץ.

שולף תמונה של ורוניקה אשתו. מסכים איתי בשמחה מהולה בגאווה שהיא אשה יפה מאוד. בכלל, יש לו יחס של הערכה מעורבת בחיבה כלפי הנשים. כשהוא מדבר על נשים – אמו, אשתו, בנותיו וכל אשה אחרת – הוא מצרף למלים תארים כמו "נאות", "תוססות", "אינטליגנטיות". אשה ישראלית מוכרת שנשאלה עליו אמרה „הוא מקסים, אינטלגנטי, נעים מאוד אבל... אנגלי, את יודעת!".

יודעת. החומה שבינינו בנוייה מחומרים רכים, מחוייכים, מאופקים, מסוייגים. הכל רחוק מאוד מגילויי־לב מסעירים, דרמות או התרגשויות. גם כשפרופסור דיוויד סמואל מזכיר מקרה שחרה לו, טון הדיבור המאופק אינו משתנה. למשל בשבוע שעבר, באמצע המסיבה, „מסיבה פרטית" – הוא חוזר ואומר, כאילו לשכנע את עצמו – הגיעו שני גברים מהרבנות של רחובות ובדקו את תוכן הסירים. בטח שהוא מתרגז. „לא", הוא מתקן את עצמו, „לא מתרגז, עצוב". אפילו חשב לכתוב מכתב־תלונה, אבל הוא יודע שהרבנות ברחובות מאוד קשוחה. לא איש של מהפכות.

במקום הזה, עם הדשא והציפורים, הוא גר כבר ארבעים שנה.

מה הלאה?

„יש בעייה. עוד שנה וחצי אהיה בן שישים וחמש. גיל הפרישה. כמו כולם, גם אני אקבל מכתב בו יהיה כתוב שאני צריך לעזוב את הבית, והאמת היא שאין לי לאן ללכת. פרופסורים בפנסיה מסתובבים כאן כמו נשמות אבודות".

המכון לא דואג למגורים אחרי הפנסיה?

„לא.כל מנהלי המכון קיבלו דירה עד סוף חייהם, כך שאף אחד מהם לא נלחץ עד כדי טיפול בבעייה".

אולי כדאי לקנות דירה ברחובות, בסביבת המכון?

„אין ממה".

מה יהיה?

„אני לא רואה פיתרון קל בלי מהומות גדולות. ורוניקה, אשתי, מאוד כועסת על כך שאני לא עושה משהו בעניין".

אתה מוטרד?

„כן, מאוד".

פרופסור דיוויד סמואל. לורד. תולה עיניים בדשא הירוק. מנקודת המבט של העיניים המעט מודאגות, נראה בוודאי בית הלורדים בלונדון זה מרוחק מאוד, אפילו קצת מגוחך. ■

כיסוי לכל עת

אם אתם מתכוונים לקנות בסתיו הזה רק בגד חדש אחד ושוברים את הראש במה לבחור, לכו על "מגן אבק" – שם זמני עד שימציאו שם עברי אחר ל"Duster", מעיל גדול וקל שעשוי לא מצמר כבד אלא מכותנה, ג'ינס או פוטר, דומה מאוד למעיל־גשם גדול ורחב. אבל הוא אינו מעיל של ימים רטובים אלא להפך, מעיל המיועד לימים וערבים בהירים שמטרתו אינה להגן עלינו מפני המטר אלא לתפוש את מקום המקטורן.

המעילים הגדולים והקלים האלה עשים כבר הצגה שלישית בעונות השנים האחרונות. המציאו אותם בתחילת המאה שלנו יחד עם המכוניות הראשונות, שהעלו בנסיעתן בדרכים הלא־סלולות של אז ענני־אבק כבדים. הנוסעים לבשו אותם לא מתוך אופנתי אלא כמגן שנועד לשמור על הבגדים בדרכים המאובקות, ומכאן הכינוי "דאסטר". אחרי־כן הפכו אותם לבגד אופנתי ובשלב מאוחר יותר הוסיפו להם גם מעטה גומי לימים הגשומים.

בשנות החמישים חזרו המעילים הקלים לככב, עשויים מכותנה, פשתן וקטיפה, ונלבשו גם בשעות הערב. עכשיו הם שוב איתנו (לאחר הופעת־בכורה מחודשת בשנה שעברה), ונראים כמעט אצל כל מעצב/יצרן/בוטיק.

המעילים הקלים הם תידוש בשביל עונה שאין בה הרבה כאלה, הם בגד צעיר, נחמד ומעשי לסתיו הים־תיכוני ממוזג ולימי החורף הנעימים שלנו. ועל כמה בגדים אפשר לומר דברים טובים כאלה? השנה זו הם עשויים מג'ינס עם קישוטי מסמרי־מתכת נוצצים, מכותנה עבה – לבנה או צבעונית – מפשתן רך, גאבארדין קליל, פוטר שווי וגם מסאטן מבהיק מבריק ורכה, כביסוי הולם לבגדי ערב ובגדי אלגנטיים.

בדרך־כלל אין להם בטנה, ממש כמו המקוריים של תחילת המאה. לעתים מוסיפים להם בטנה מחוממת ומתפרקת שאפשר להסירה בהתאם לתצניות, אז הם נהפכים למעילי־חורף ממש. אצלנו רק בודדים מהם יש בטנה.

הם הולכים טוב עם כל בגד, במיוחד אם בוחרים מעיל בצבע ניטראלי ולובשים אותו מעל מכנסיים ומיני וחצאיות ארוכות, צרות ורחבות. אפשר להשתמש בהם לא רק כמגן מפני רוח ואבק אלא גם כהסוואה לכל חטאי־הזלילה של הקיץ ושל עונת החגים, ובימים קרים – כביסוי על גבי שכבות של בגדים.

ה"דאסטרים" מוצעים אצלנו במחירים שונים, ממאה ש"ח בעבור מעיל מג'ינס או פוטר ועד 300־400 ש"ח ל"דאסטר" אמנותי עם הדפס סטיל באטיק, או קישוטי אפליקציות של עור.

מאת יהודית חנוך

אה, יחד עם המכוניות הרא־שונות שהעלו בנסיעתן בדר־כים הלא־סלולות ענני־אבק כבדים. הם נלבשו בעיקר כמגן שנועד לשמור על הבג־דים, ומכאן הכינוי שהודבק למעילים הגדולים והקלילים האלה – "דאסטר". הם מת־אימים מאין כמותם לחורף הישראלי הבהיר, גם ככיסוי יעיל מפני רוח ואבק, וגם כהסוואה לכל חטאי־הזלילה של הקיץ ועונת החגים.

מעילון מג'ינס מקושט במסמרים נוצצים, שיכסה יפה את כל מה שמתחתיו (עיצוב: אלי ולאה אדוני, "יופי־דו"; צילום: מנחם עוז).

כותנה עם מירקם בולט כמעיל ליום וגם לערבים לא כל־כך קרים (עיצוב: ... צילום: מולה).

מתחת למעיל גדול אפשר ללבוש גם מקטורן (עיצוב: נועה ברלב, "מיפ"; צילום: מולה).

עסקות מאחורי הגלימות

(המשך מעמוד 6)

...נטרס הציבורי, אשר אותם תובעים התחנכו על ...ות במקלסה למשפטים.

יש שופטים המקשים מתוך עיקרון על עסקות ...קן, כיוון שנדמה להם שהופכים אותם לחותמת ...מי, כרוניו של עורך־דין אחד. אבל לא חסרים ...פטים שאינם נקיים מרבב. לפי החוק אסור לשופט ...יות מעורב בעיסקת הטיעון. אבל גם במישור הזה ...מצוי צופן של רמזים. לא אחת רומז שופט כלשהו ...צדדים (בצורה לא פורמלי, כמובן) אם העיסקה ...תקבל או לא. למשל, הקטגור והסנגור שוטחים ...לפני השופט את העיסקה, ולפי הרמז הברור ...שלושתם הם מסיקים האם השופט יקבל את העיסקה ...זאת.

השופט לשעבר חיים שפירא אומר: "אסור בשום ...אופן לשופט לתת מראש רמז על דעתו בקשר ...לעסקה. אבל בתשעים ותשעה אחוז מהמקרים, עסקות ...טיעון מנווטות את השופט לגבי גזר הדין. צריך ...לזכור שהשופט הוא בן־אדם. הוא לא אמור להשליט ...סדר על העולם אלא לפסוק בין הצדדים. זו ...לבנו. ואיני מבין מדוע השופט צריך להחמיר יותר ...מדרישותיו של התובע אינן חריגות במיוחד".

אולם הגרוע מכל טמון באותם מקרים בהם השופטים הם אשר מפעילים לחץ על הצדדים לגמור בעיסקת טיעון. וגם זה באותו צופן של רמזים. מקובל שהשופט מאותת לצדדים אם היה מוכן לקבל עיסקת טיעון, כמו למשל: "אולי תצאו ...לשתות כוס קפה". זה מקובל כרמז גס. אבל לקנת מן ...מה שיחה פסולה בין שופט לנאשם באונס שלא היה ...מיוצג בידי סניגור, בה הופעל עליו לחץ בוטה. ...הנאשם טען שלא אנס את הבחורה. הוא סיפר שהחל ...לקיים איתה יחסי מין ובמהלכם רבו. השופט, שלא ...רצה להתעסק עם נאשם לא מיוצג, לחץ את הנאשם ...עד זה סרב להודות. הוא פשוט שאל אותו 'אתה לא

...משחק פוקר

...שלום, נאשם ל. בסחר בסמים, ...עסקת הטיעון, הוצע לך עונש של מאסר ...שיודה בסעיפי האישום ...הוא סרב, הורשע ונדון

...רוצה להודות?' וזו כבר שאלה פסולה. כשהנאשם ...המשיך לסרב אמר לו השופט שהוא מוכן לקבל את ...גירסת הנאשם בתנאי שיודה במעשה מגונה. במשך ...השעות ראיתי כיצד השופט מנסה להכריח את ...הנאשם להודות, כביכול, למרות שטען שגם לא היה שום ...מעשה מגונה, הוא בפירוש הודה להודות בכך, ...והסכים לעסקה. זה מעשה שלא יעשה".

תקווה ארביב (מימין) ושרה אנג'ל: אינטרס הציבור ביטל את העיסקה.

למרות החריגים הללו ממשיכים כל הצדדים לתמוך בקיומן של עסקות הטיעון. אחד הגורמים החשובים להמשך קיומן, הוא האמון שנותנים הנאשמים בתביעה שתקיים את חלקה בעיסקה. מעטים המקרים בהן חוזרת בה התביעה מהתחייבותה. מעטים, אבל קיימים. כמו זה שהחל בחודש נובמבר 1984, ביום בו נעצרו חמישה חשודים בסחר בסמים, ביניהם שרה (שמוליק) אנג'ל ותקוה ארביב. לפי כתב האישום רכשו השתיים את הסם מעבדאללה נטשה מרמאללה, ואיחסנו אותו על גג ביתן שבשדרות נורדאו בתל־אביב.

המשטרה שנכנסה לדירה ללא ידיעתן מצאה ליד הסמים שני אקדחים גנובים. עו"ד יורם שפטל, סניגורה של ארביב, ביצע עיסקת טיעון לפיה תוותר התביעה על סעיף החזקת הנשק שלא כדין, בתנאי שהנאשמת תודה בעבירות הסמים. ביום עריכת העיסקה התברר לתובעת שאחד האקדחים הוברח לכלא רמלה, לבעלה של ארביב היושב באגף השמור "דקפת" בו כלוא גם בעלה לשעבר של שרה, שמעיה אנג'ל. עם לגילוי הפרט הזה סברה התביעה שהקשר בין שרה אנג'ל לאקדח מבוסס יותר מאשר הקשר של ארביב. יום לפני ביצוע העיסקה בבית משפט חזרה בה הפרקליטות והודיעה לסניגור שלא תקיים את תנאי ההסכם.

"ביקשתי לדחות את המשפט כדי לעתור לבג"ץ שיתן צו שמחייב את המדינה לכבד את העיסקה, וקיבלתי צו על תנאי שמחייב את המדינה להסביר את צעדה", אומר עו"ד שפטל, "בסופו של דבר דחה בית־המשפט העליון את העתירה וקבע שעיסקת טיעון היא הסכם מחייב שצריך לפעול על פיו, אך הואיל ומדובר כאן באינטרס ציבורי יש למדינה זכות לחזור בה מהתחייבותה".

התביעה זכתה בבג"ץ, אבל תקווה ארביב זוכתה מהאשמה של החזקת הנשק.

לפי עו"ד נירה לירסקי, עסקות הטיעון שנערכות עם התביעה יש בהן בדרך כלל מיצוי הדין. לדעתה לא מחלקים מתנות בחינם. אם התביעה שמייצגת את הציבור מסכימה לעסקות טיעון חזקה עליה שלא תמעל באמון הציבור, ותלך לקראת הנאשם רק אם יש מקום ללכת לקראתו מבחינה מוסרית. גם עו"ד אורי סלונים אמר בהזדמנות כי בסופו של דבר הצדק נעשה בתשעים ותשעה אחוז מעסקות הטיעון. אף צד במשא ומתן לא יעשה דבר בניגוד לאינטרס שלו. התביעה וההגנה מנהלים משפט קטן ביניהם ובסופו של דבר מגיעים לאותה תוצאה שבית המשפט היה מגיע אליה. מותר לסמוך עליהם. את קבלת עיסקת הטיעון הוא רואה במתן קרדיט שמגיע לסניגור ולקטגור, שמפגש רצונותיהם הוא נכון, אמיתי, והוגן.

ועדיין נותרה פתוחה השאלה היכן מתממש יותר האינטרס הציבורי: האם כאשר דנים נאשם לשנת מאסר בעקבות עיסקת טיעון, מיד לאחר ביצוע העבירה, או במצב בו גוזרים על אותו נאשם מאסר על תנאי וקנס כספי בתום משפט שנסחב חמש שנים, מתוך התחשבות בעינוי הדין הממושך שעבר עליו.

מיכל קפרא

כולנו גששים

(המשך מעמוד 20)

פיו, אני מכיר את זה. כעוד שעה בפגישה האישית הוא ישאל: "לשם מה זה מה הרווחת מהעלבתו? ידעת שדעתך תתקבל אז למה ההתנשאות הזו?".

לא פעם הוכיח אותי כך. הוא היה רגיש מאוד לנקודה זו. בדרך שיטתית לאורך השנים, כך נדמה לי, שיפר את עצמו בנושא זה. חכמתו של איינשטיין, כמו גובהו של כרים עבדול ג'אבר או כשרונו של ישה חפץ, ניתנו להם בחסד עם לידתם.

כשרוננו אינו קניננו, היה אומר, רק הישגינו הנובעים מהדרך בה בחרנו להשתמש בכשרוננו, והחתירה לשלמות עצמית, שלנו הם.

לא פעם ישבנו וחזינו בטלוויזיה יחד. לא בסרט מופת אלא במשחקי כדורסל מהליגה האמריקנית ומשחקי כדורגל אמריקני ביום שני. גם זכרון לשנים יפות באוניברסיטה בארה"ב היה בזה, אך גם הצורך וההנאה לחזות בשלמות או בחתירה אליה במקצוע כל שהוא, בעומק כל שהוא. השלמות הזו היתה תמיד ראויה בעיקרו לחזות בה וללמוד ממנה.

ללא הפסק שאל האם אנחנו באמת ובתמים חותרים לשלמות במקצוענו המיוחד או שמעייפות אנו מסתפקים רק ביוקרה שבנדירותו.

אשר היה איש קשה... כן הוא היה איש קשה. ניצוצות מבזיקים מאבני צור, התבן רק ניצת בהם.

הוא היה תוקפני אך לא פוגע, עוקצני לעתים, אך לעולם לא וולגרי ומעליב.

בחיל האויר השאיר רושם עמוק של דרך ביטוי, מלים וסגנון שהפכו לחלק מתחיל. בחלקם נבעו מהחומור המיועד לו, אך ברובם, כך נדמה לי, מניתוח מאוחר של דיונים משותפים שנועדו לקלף מסיכות מעושות ולברר דברים כפשוטם.

וכי איך תוכל להתמודד אחרת בדיון אחד מתוך עשרה באותו יום, דיון חשוב על שכלולים עם מהנדס מתחכם הזורק שמות ומושגים ארוכים ומסובכים כדי להמום את שומעיו.

בסוף הצגה כזו היה שואל: "בסדר, אז מה עם המכונה הזו? מה היא בדיוק עושה?" כך, מכונה במ"ם פתוחה. כעת יש צורך להסביר באמת, השמות לא יעזרו שוב. הדיון נותב למסלול חדש, יותר פשוט, יותר מובן, יותר ענייני. האם זו הסיבה שאהב את אלתרמן? על שהצליח להרטיט את הרגש גם ללא שפה ומבנים מסובכים?

לא שאלתיו.

לא טסתי אתך בטיסות מבצעיות ואיני יודע אם היית טייס מעולה, טוב כמו השם שהוצא לך. לא תחסר לי כטייס יש טייסים טובים רבים בחיל. לטייסים יש תחליף.

הכותיך כמפקד יעיל והגון וגם כמפקד לא תחסר לי. מפקדים אחרים עשו זאת לפניך ויעשו זאת אחריך.

תחסר לי כחבר לפרץ צחוק מתוסכל לאחר שעתיים של דיון סובב במעגלים ולא מתכנס אל מטרתו, כשפתע יצוצו הגששים עם "אז מה היית לנו? פלגים, פלטינות, לא לשכוח את האלמנט..." ושוב מנסים הכל מהתחלה.

תחסר לי כשותף לצחוק על "טיל קרקע חומוס" לא כבעל הטיפש שלהם אלא הטיפש שלנו, אנחנו עצמנו, הטיל הנפלא שהמצאנו, שאולי אינו יותר מטיל קרקע חומוס. כולנו גששים. שוב מהתחלה ננסה שוב טוב יותר.

לא תחסר לי כלוחם מבריק אלא כאדם היומיומי שהמשכת לחיות למרות ועל אף תהילה. לחבר אין תחליף.

קח לך את זמנך. רדוף אחרי הרוח והשמש. המשך לרדוף אחר שלמותך בשטחים שמנעת מעצמך בשל הרגשת החובה לתפקיד.

נוח בשלום חבר.

קובי ריכטר

חיים ואוהבים

האשה המסרסת

מאוד התפלאתי על כך שהסרט החדש "שובו של הנוסע השמיני" הוגבל אצלנו רק לבני 14 ומעלה. לדעתי יש לאסור על כל הגברים והילדים בכל גיל שהוא לצפות בו. זהו סרט נשים מובהק שנועד לחזק את האמונה בכוחנו, כוחה העולה של האשה, והוא יוצק בנו משנה־כוח להמשיך במאבקנו להאדרת מעמדה של האשה.

• על מה, בעצם כל הבלה־בלה־בלה הנ"ל? והרי מדובר בסרט של מדע בדיוני עם מפלצות שכמותן לא ראיתם אפילו בחלום בלהות, סרט בו נשלחת משלחת של אנשי מרינס אל כוכב לכת אחר וההרפתקאות העוברות עליהם במשך 16 המערכות עשויות להספיק לשלושה סרטים מבהילים אחרים.

אלא שכאן זוהי חגיגה של האשה: גיבורה, רבת כוח ותושיה, אמיצת לב, בעלת כושר מנהיגות, דבקה במטרה והעיקר: שמה בצל את כל הגברים הגיבורים במשלחת. הדברים מוצגים באורח כה ברור מאליו, כאילו מעולם לא היתה קיימת דמות שונה של בת המין החלש. ליד גיבורת הסרט הקרוייה ריפלי, והאשה השניה במשלחת האסטרונאוטים המופיעה כאשה־נינג'ה מטילת־אימה – נראים יתר גיבורי החיל כה רכרוכיים, סמרטוטיים, חסרי תעוזה, זקוקים לעזרתה של האשה עד כי קיימת סכנה מוחשית לסירוסו של כל גבר הנמצא בסביבת סרט זה. ילדים שיעברו על איסור הצנזורה ויצפו בסרט הנ"ל – עלולים להתחיל לדמות לעצמם את האשה ככל־יכולה, ואת בן המין החזק, מי שהגיע לדרגת־על בגבריותו והוא אפילו אסטרונאוט – כחסר תושיה ואומץ לב. ריפלי, גיבורת הסרט, לא רק מצטיינת בגבורתה אלא גם מצטיירת כדמות אמהית ומסורה המוכנה להקריב את חייה – ככל אמא יהודיה מסורתית –, למען ילדתה, או מי שממלאה אצלה פונקציה של ילדה.

ובעצם מה יש כאן להתפלא, כאשר המפיקה של הסרט – גייל אן הורד, רעייתו של במאי הסרט ג'ים קמרון – היא טיפוס האשה המסרסת? כך, מכל מקום, היא מוצגת בירחון האמריקני "באזאר" מחודש אוקטובר במסגרת סידרה על "נשים הישגיות צעירות".

בצורתה החיצונית – זערורית, יפה ולבושה בגדי משי עד הקרסול – היא מעוררת רושם שונה מאשר טיפוס האשה המסרסת. מתאים לה יותר להפיק סרטי אהבה קטנים, שמאלציים וסוחטי דמעות. עתה, משנתברר כי הסרט "שובו של הנוסע השמיני" אמור להכניס לקופה עד סוף השנה 100 מיליון דולר, היא נחשבת כאחת הכשרונות הלוהטים ביותר בהוליבוד. זו לא היתה הצלחה מטאורית: כבר סרטה הראשון – "משימה קטלנית" – הצליח להדהים את עמיתיה ולמלא קופות, כאשר בהוליבוד של היום נדיר למצוא נשים בצמרת התעשיה. גייל ובעלה מגדירים עצמם מטורפים לעבודה ולקולנוע. כאשר בעלה כתב את התסריט הוא ראה לנגד עיניו את דמותה של אשתו אשר "כמו הגיבורה, ריפלי, לאו־דווקא סופרמן אלא בעלת רצון אדיר, אינטיליגנטית ובעלת יכולת להתמודד עם בעיות מסובכות". היא עצמה מתארת את הסרט כ"פרו־פמיניסטי".

גייל נולדה בלוס־אנג'לס אך לתעשיית הסרטים הגיעה בצורה לא מתוכננת. היא נישאה לסטודנט לרפואה, סיימה לימודי משפטים באוניברסיטת סטנפורד והתעתדה להישאר באיזור סן־פרנציסקו ולהתחיל לעבוד במקצועה. אלא שאז הוצע לה תפקיד של אסיסטנטית לנשיא חברה קולנועית שהתמחתה בסרטים סוג ג'. היא השאירה מאחוריה את נישואיה המתמוטטים וחזרה להוליבוד על מנת ללמוד את העסק מן ההתחלה. לאחר זמן קצר כבר היתה מעורבת בכל מוקדי ההחלטה של החברה, כולל ניתוח תסריטים, ליהוק, הערכות כספיות של הפקות, ולבסוף התמנתה להיות ראש מחלקת הפרסום של החברה.

את בעלה הנוכחי פגשה, כמובן, במסגרת העבודה, והיא לא הכחישה מעולם כי עזרה לקידומו בסולם התפקידים. לשניהם נודעה חיבה מיוחדת למדע בדיוני, והם החליטו על פרוייקט משותף. גייל יסדה חברת סרטים שהפיקה את "משימה קטלנית", והיא מודה: "חשתי אז מאחורי גבי את חוסר האמון בכוחותי. אנשים אמרו: איך אחת קטנה כמוה מסוגלת לקחת על עצמה אחריות עצומה כזו. אבל אחרי שעשיתי זאת פעמיים, אנשים כבר מחפשים אותי".

נוסחת העבודה שלה היא: "מה ששלך – שייך לי, ומה ששייך לי – הוא שלי. אני אפיק את כל הפרוייקטים שבעלי מביים, אבל לא בהכרח הוא יביים את כל מה שאני מפיקה. וכך, כשאני עסוקה בהפקה שלי – הוא יכול לנצל את הזמן לכתיבת תסריט". בהתאם לכך הם יצרו שלוש חברות הפקה: שלה, שלו ושלהם. הסרט הבא שלה, בלי ג'ים קמרון, יעסוק בבעיות האפרטהייד בדרום־אפריקה.

הזוג מתגורר בבית לא חדיש (משנות ה־50) על אחת מגבעות הוליווד, עם הרבה משטחי דשא. היא מודה שקשה להם לעסוק במשהו אחר פרט למקצוע. וכאשר לזוג הנ"ל יש כמה שעות פנויות הם הולכים לבית קולנוע, משלמים שישה דולר וצופים בסרטים של אחרים.

לא. איש בלוס־אנג'לס לא יכנה אותה טיפוס האשה המסרסת. האשה האמריקנית בעולם העסקים, בעמדת ניהול, כבר ייצרה נורמה מסויימת – וגייל הורד אינה יוצאת־דופן בתמונה הכללית. אבל דבר אחד ברור לנו: אילו היה "שובו של הנוסע השמיני" נוצר בתחילת שנות ה־60 או ה־70 – לא היו מוצגות בו שתי הנשים שבסרט כפי שהוצגו, אם בכלל. גם הן תוצר התקופה.

גייל אן הורד כפי שצולמה ל"באזאר": בהוליווד לא יכנו אותה "אשה מסרסת".

שירי מולדת

בלילה יצאנו לשתות בירה ליד הבית, וגם לשיר שירי מולדת. המולדת שלי קצת השתנתה מאז שרנו את השירים הללו ליד המדורה, אבל לא תיארתי לעצמי עד כמה.

היה קצת קשה למצוא חניה במקום בתל־ברוך אליו באים בלילה לשיר שירי מולדת. החוף אמנם גדול אבל המכוניות גדולות הרבה יותר ממנו. לכן הלכנו לחנות מן הצד, ושם, לפתע, בחשכה, ראינו דמויות מתכתשות ביניהן. דמות אחת היתה שמנה מאוד וערומה מאוד. זונה שהפסיקה את המעשה באמצע ולא ברור למה. גבר אחד עם מכנסים מופשלים חצה את הכביש בריצה לידינו וברח למצוא מסתור בצד השני. היתה מהומה, ומשום מה החלטנו לא לדעת למה. והרי אנחנו בסך הכל הגענו למקום כדי לשיר שירי מולדת. אז חזרנו למועדון הזה בתל־ברוך בדיוק כאשר שרו שם את "הו, ארצי מולדתי".

מולדת זו, בין השאר, גם ארץ נורמלית עם זונות ו"ארסים" ליד הבית שלך.

תמר אבידר

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 31 באוקטובר ל־6 בנובמבר

עקרב (23 באוקטובר עד 21 בנובמבר) בימים אלה אתם עשויים לבלות הרבה ב"מופעי תרבות" למיניהם, תיאטרון, קונצרטים ובסוף השבוע – בטיולים שיוצאו אתכם מהשיגרה. על שיו העניינים מתחילים להסתדר כמות או [illegible] כפי שרציתם. בשיחות עם קרוב משפחה, [illegible] את האגו בצד.

קשת (22 בנובמבר עד 21 בדצמבר) יש לכם מחסור בשעות שינה, וזה זמן [illegible] לים את החסר ולהירגע. פרויקט שנשכח [illegible] זה מוחזר לשימוש. לפרוייקטים [illegible] עדיפות בימים אלה. אתם מקיבים להם [illegible] הסובבים אתכם.

[illegible] (22 בדצמבר עד 19 בינואר) [illegible] הקאריירה, מומלץ לקבל את עצתו של [illegible] החברה יהיו סוערים מאוד השבוע וי[illegible] את רוב זמנכם. גם הרומנטיקה עולה עתה [illegible] הקלקלו את העניינים במריבה על כסף.

[illegible] (20 בינואר עד 18 בפברואר) [illegible] עכשיו תוכניות שקשורות לקריירה, [illegible] נעמיים לפני שאתם מבזבזים כספים, יכול [illegible] שתצטרכו למלא התחייבות חברתית כלש[illegible] איתכם, ואתם אינכם צריכים להתעקש [illegible]

[illegible] (19 בפברואר עד 20 במארס) [illegible] במומחה לפני שתעשו צעד שכרוך בביז[illegible] [illegible] שינויים בתוכניות לימודים או נסי[illegible] [illegible] החברה יסבו לכם הנאה מרובה, אל [illegible] בבית – צאו לסיבובים בעיר. עניין השכל [illegible]

[illegible] (21 במארס עד 19 באפריל) [illegible] שקורה נותן לכם גישה אחרת לנושא [illegible] או עסקים. בשעות הבוקר שימו דגש על [illegible] ימים אלה יש לכם נטיה לוויכחנות. אתם [illegible] בראש פעולויות חברתיות, אך יש גם רו[illegible]

[illegible] (20 באפריל עד 20 במאי) [illegible] אתם עשויים לראות מישהו קרוב באור [illegible] הפרשות עלולות לשבש כוונות טובות בש[illegible] [illegible] גישה שמרנית בעסקים – מועדפת. זה [illegible] לענייני הלב, אך פחות טוב לשותפויות [illegible]

תאומים (21 במאי עד 20 ביוני) אתם נוטים להתעייף עכשיו מבילויים ולקבור עצמכם בפרוייקט הקשור לעבודה. ההשראה תעזור לכם לקיים את מה שהתחלתם. בענייני הקריירה המזל לצדכם, אך אל תנסו להשיג הכל בבת אחת, ומהר.

סרטן (21 ביוני עד 22 ביולי) הסיכויים לגבי בילויים ורומנטיקה נראים טובים, ורגשות שכבר קיימים יילכו ויעמיקו. ילדים יסבו לכם הנאה. אל תניחו לכסף להיות עילה לוויכוח עם מישהו, נסו להשיג רגיעה ולהתחמק מעימותים.

אריה (23 ביולי עד 22 באוגוסט) יהיו לכם רגשות מעורבים לגבי יציאה לבילוי. ענייני הבית נמצאים במוקד תשומת הלב שלכם. בתחום הקריירה, כדאי להסתמך על החוש. זה זמן טוב לארח בבית, אם כי עלולות להתרגש עליכם מריבות משפחתיות.

בתולה (23 באוגוסט עד 22 בספטמבר) השבוע לא כדאי לערוך קניות חשובות. בתחום הבילוי, מתחשק לכם לעשות משהו שונה ומיוחד. זה זמן טוב לפגישות רומנטיות. אתם נוטים לדקדק בפרטים, והכונה זאת עלולה לקלקל משהו יפה.

מאזניים (23 בספטמבר עד 22 באוקטובר) זה זמן טוב לרכוש פריטים חדשים לאופנה אישית – או מכשירים אלקטרוניים. השתדלו לא להיות אימפולסיביים מדי. השיפוט שלכם נבון עכשיו, אך יותר מדי פרטים עלולים לענות אתכם.

פנטהאוז

יואל לב

מלחמת שוורים

יורם חזר מספרד, ולניר נדמה היה שמשהו קרה לידידו. מאז שובו הוא חסר מנוחה, חסר סבלנות. כנראה שהנסיעה לארצם של לוחמי־השוורים עשתה משהו לצעיר בן ה־24.

כבר שנים שגליה עוקבת בסקרנות אחר התפתחות ידידותם של בנה וחברו יורם. השניים גדלו [illegible] באותו בית־ספר. התחרו ביניהם [illegible] על מגרש הכדורסל וגם על חסדי הנערות. שניהם [illegible] בעלי שיער מתולתל, כתפיים רחבות, סנטר חזק, [illegible]

רק אחרי השירות הצבאי נפרדו דרכיהם. ניר הלך ללמוד משפטים ואילו יורם נכנס כשותף לעסקי האלקטרוניקה של אביו. התותח, קיבל מההורים דירה [illegible], שתי מכוניות. דומה שבגיל 24 הוא כבר השיג את כל אותם השגים חומריים שעליהם נלחם בזמנו [illegible] ההורים – אביו שלו, אורי, אחרים – במשך הרבה [illegible] בעבודה קשה ובחירוק שיניים.

מדרך הטבע, כאשר צעיר נושא אשה, הוא מתחיל לנתק את מערכת היחסים ההדוקה שהיתה לו לפני־כן עם ידידיו הרווקים ומוצא לעצמו חברים חדשים, לרוב זוגות צעירים. הנשים מתיידדות זו עם זו, והגברים מחפשים שפה משותפת. ובכל־זאת, יורם עדיין עולה לפעמים אל הפנטהאוז, נכנס לחדרו של ניר וכאילו שם פורק מעל עצמו את משא המשפחה, את עובדת היותו "אדם מסודר בחיים". חוזר להיות נער פרוע, שובב. אף־על־פי־כן לא תמיד הוא מצליח לגשר על פני התהום שנפערה בינו לבין ניר.

★

ניר עדיין נשאר, במובן מסויים, ילד. נער. כאילו קו ישר נמתח מבית־הספר העממי לגמנסיה, משם לצבא ומשם לאוניברסיטה. ניר עדיין רואה בעצמו את הפוטנציאל שטרם מוצה. רואה לפניו אין־סוף אפשרויות. צעיר שטרם הגשים את עצמו הוא עדיין "צעיר מבטיח".

יורם כבר "הגשים את עצמו", וגילה חיש מהר "שאני נוגע בתיקרה".

באותו יום שבו חזר מספרד בא אל ניר, לחלק עמו את חוויות הקורידה, מלחמת השוורים הססגונית. כבדרך אגב אמר: "לא תצליח לתאר לעצמך כמה למדתי מהמלחמה המטורפת הזאת" ואחרי־כן, כאילו נותק חוט מחשבתו, בישר לניר בפשטות: "אני נוסע לניו־יורק. לשנתיים, שלוש, ארבע – השד יודע עד מתי".

ושוב חזר לתאר את מלחמת השוורים: "חשבתי שהיה צריך לקרוא לזה 'מלחמת פרים', שהרי השור הוא בעצם פר מסורס, ואתה יודע שפר מסורס – כמו גבר מסורס – לא שווה הרבה. הצבעוניות הזו. הזירה. התרועות. הפר שנכנס למרכז המעגל, מחפש את האוייב, קצר־רוח, עורו שחור והוא בוטש באדמה ברגליו, מרכין את ראשו".

דווקא אז נדמה יורם עצמו בעיני ניר כמו פר חסר סבלנות הבוטש בזעם בקרקע מוצקה, קרקע בטוחה שלפתע מאס בה.

"נמאס...". הוא אמר את המלה הזו ללא הרגשה מיוחדת, אבל מיד חזר עליה, ביתר פירוט. כאילו באותו משפט ניסה למצות את כל המסרים שביקש להעביר לחברו: "פשוט נמאס. בגיל 24 יש לי הרגשה שהישגתי הכל, ולא נותרו לי יותר אתגרים. אתה מכיר את התחושה? כאילו שאתה נכנס לחדר עם תקרה נמוכה מאוד, מנסה להזדקף, להתיישר, ו... טראך – אתה חוטף את הגג על הראש. בגיל 24 להיות נשוי, עם עבודה קבועה, קריירה מבטיחה, דירה מפוארת, שתי מכוניות. פגישות של יום שישי עם החבר'ה, כולם במצב דומה לשלך. מדי פעם יוצאים לקולנוע, מדי פעם יורדים לחוף הים לאכול אבטיחים, לפעמים הולכים לאיזו הצגה, הכל כל־כך מסודר ומאורגן. כמו תלם אחד ארוך שכאשר אתה מתחיל לחרוש אותו נדמה לך שתגיע לסופו כאיש זקן".

ניר מעולם לא הבין מדוע בעצם התחתן יורם בגיל כל־כך צעיר. בעיני ניר, הנישואים עדיין נראים כמין תחנה רחוקה: "אחרי שאגמור משפטים, אחרי שאעשה סטאז', אולי אחרי שאסע לארה"ב עם מילגה כדי לעשות את התואר השני והשלישי. רק אחרי־כן הבן־אדם יכול להתחתן. כל זמן שאתה עצמך עדיין לא 'בנוי', אין לך זכות לקחת אחריות על מישהו אחר".

אבל ליורם היו הנישואים תהליך טבעי שתאם את אופיו, ספונטני וחם. "אני עושה מה שאני רוצה. אני עושה בדיוק מה שבראש שלי לעשות", הסביר לניר ערב נישואיו. עכשיו, בגיל 24, יש לו הרגשה שהוא נוגע בגג, והגג מעיק.

לא, הוא אינו יודע מה בדיוק ממתין לו בניו־יורק. אולי ילמד מינהל־עסקים. אולי ישתלם במחשבים. אולי... "אתה יודע", אמר לניר, "שאני עושה מה שבא לי לעשות. עכשיו בא לי לברוח. לברוח מההתחייבויות הקטנות. לברוח מעצם הרעיון שבגיל 24 כבר נהפכתי לזעיר־בורגני. למי שבשבילו הכל כבר מוכן, ערוך, מסודר, קבוע מראש".

משהו קרה לו בספרד. יורם נסע לשם עם אשתו הצעירה. חצו את סאן־סבסטיאן, השער המוליך מצרפת לספרד, עברו את חבל הבאסקים, דהרו אל מדריד. כששאל ניר את יורם מה בעצם קרה לו בטיול, הוא חייך, ואמר: "קבלתי שיעור בלתי־רגיל במלחמת השוורים, באיצטדיון המרכזי של מדריד. שיעור מאלף".

★

"ישבנו מתחת לבמה המוצלת. אני זוכר שהתפעלתי מאומץ לבו של הפר. הוא לחם בגבורה, וגם נפל בגבורה. אחריו הכניסו את הפר השני והשלישי. כולם נתנו לקהל 'שאו' יפהפה. אבל כולם גם נפלו, אחד אחרי השני, לתרועות הקהל המריע. אז הופיע השור הרביעי. ענק, שחור כמו פחם. זוג קרניים אדירות שגם מרחוק יכולת לראות שהן חדות כמרצע, מבריקות בשמש. מעולם לא ראיתי פר אדיר מימדים כזה".

יורם צחק: "אז קרה משהו משונה. מגוחך, בעצם. הפר המפואר הזה שנבחר להיות הרביעי בשורת הלוחמים שעתידים ליפול, החליט כנראה שכל המשחק האידיוטי הזה לא בשבילו. בשביל מה לו לרוץ בזירה אחרי ברנש לבוש בגדים עשויים כסף וארגמן שמנפנף מולו בסמרטוט? הפר החכם החליט שהמלחמה הטפשית הזו לא בשבילו. מי שרוצה להילחם – שילחם. הוא לא נכנס למשחק. עמד כך בזירה, מקשיב לשריקות הבוז בראש מורכן, אדיש לניפנופי הגלימות של המטאדורים".

"יש להם מינהג להוציא מהזירה פר המסרב להילחם. במצב המביך הזה משליך השופט מטפחת כחולה, וזה האות לסלק את השור. ואיך מסלקים אותו משם? גם זה סיפור יפה, דרך שהספרדים גיבשו במרוצת השנים. מביאים לזירה שתי פרות מיוחמות, ולמען ממהר הפר לנטוש את זירת הקרבות המפוארת".

"בזירה הזו", סיים יורם, "קבלתי את השיעור הכי בלתי־מוסרי שקיבלתי בחיי. אם אתה לא רוצה להיות גיבור ואתה לא נלחם, אתה מקבל את הפיצוי העסיסי ביותר שגבר יכול לחלום עליו...".

מאת אייל בר

מעריב
השבוע לפני 35 שנה

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע המקביל של 1951. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

ב־2 שקלים תועלה תוספת היוקר

כל העובדים השכירים במדינת ישראל יזכו מ־1 באוקטובר בתוספת שכר של שתי לי"... לאחר שאינדקס יוקר המחיה עלה במשך שלושת החודשים האחרונים ב־18 נקודות. בספטמבר עלה האינדקס ב־9 נקודות, העליה הגדולה ביותר באינדקס מאז שנת 1947. אינדקס יוקר המחיה הגיע כעת ל־389 נקודות, שיא שטרם הושג עד כה בארצנו.

ביום א' עומד להיחתם הסכם ... ואינדקס החיש בין התעשיינים וההסתדרות... הם יתבעו החל מ־1 בינואר 1952 שינוי בבסיס לחישוב תוספת היוקר, שיעלה את ערך הנקודה בתוספת היוקר מ־111 ל־736 פרוטות.

העליה הניכרת בספטמבר נגרמה ע"י עלית מחירי המזון וכלי בית.

השמרנים ניצחו – ברוב קטן

השמרנים ניצחו בבחירות הבריטיות, אך לא ברוב גדול. דבר זה ניתן להסיק מהתוצאות שהגיעו עד הבוקר מ־323 אזורי בחירות ... ובאזורים אלה איבדו הלייבוריסטים 12 מנדטים, השמרנים זכו ב־11 מנדטים חדשים ... הליברלים זכו במנדט אחד ...

„אניה ישראלית בחוף עזה"

אניה ישראלית התקרבה לחופי עזה ונורתה ע"י תותחי החוף המצריים – מוסרת תחנת השידור הערבית, ראדיו דמשק טוען, כאילו האניה הישראלית גם נפגעה.

ממקורות ישראליים לא נתקבל כל אישור לידיעה זו.

הפגישה הישראלית – מצרית שנקראה ע"י הגנראל ריילי להיום בעוג'ה אל־חפיר נדחתה לפי בקשת המצריים למועד אחר.

סכסוך במפ"ם סביב ההזמנה למושב האינטרנציונל בברלין

סכסוך פנימי חריף פרץ במפ"ם בקשר להזמנה למועצת האינטרנציונל הקומאינפורמי, שתתכנס בקרוב בברלין.

ההזמנה נשלחה אל מנהיגי מפ"ם אחדים וביניהם גם לבאלה, הנמנים על סיעות „אחדות העבודה"־„פועלי ציון שמאל".

נציגי המיעוט במפ"ם הודיעו על התנגדותם הנמרצת להיענות להזמנה, מכיוון שהמועצה מתכנסת בברלין שבגרמניה, נראה, שהשומר הצעיר גמר אומר לשגר משלחת רשמית למועצה זו.

בויכוח שהתנהל בועדה המרכזית של ההסתדרות על נושא זה הודיע נציג מפ"ם מר ס. בנדרי, שהוא חבר „לאחדות העבודה", כי גם הוא קיבל הזמנה להשתתף במועצה, אך אינו חושב להיענות לה.

המזכיר הכללי של ההסתדרות, מ. נמיר, הזהיר את החלק השמאלי בתוך מפ"ם מפני התירה מתמרות תחת סמכות ההסתדרות, שתוליכה לפרוש מהאינטרנציונל הרמו, כי אם מפ"ם תשגר משלחת רשמית למועצה בברלין, תנקוט ההסתדרות באמצעים חריפים ביותר נגד חברת משמעת כזו.

„מרכא העמלים"

ד"ר ח. ווייצמן, נשיא מדינת ישראל, הגדיר בכרך השביעי של האנציקלופדיה העברית, שיצא לאור השבוע במוסקבה, כריאקציונר, משרת האימפריאליזם ומרכא העמלים והמיעוט הערבי.

הערך „חיים ווייצמן" הוא קצר ובו נאמר, שהוא היה נשיא ההסתדרות הציונית, שהיא תנועה ריאקציונית, בורגנית ולאומנית. במלחמה הראשונה היה סוכן המעברה באדמירליות הבריטית ... ניצלה אנגליה את הציונות להשתלט על א"י. ... והפך את ישראל לקולוניה אמריקנית ...

קו אוטובוסים ירושלים – יפו

עם העברת המלחמה „הוטמה" על קו האוטובוסים ירושלים – באר־שבע לשלב של מלחמה „קרה", מתנהל עתה דיון במשרד התחבורה בקשר להקצבת קוים חדשים לאוטובוסים שעלולים להביא לידי התנגשויות ... הקו החשוב ביותר שעומד להימסר הוא קו ירושלים – יפו ...

יותר ממחצית יהודי הונגריה נרשמו לעליה

ממאה עד מאה ועשרת אלפים יהודים עודם נמצאים בהונגריה – מסר מר יהושע ... המנהל הכללי של משרד העליה הממשלתי ... מתוך מאות אלף יהודים אלה נרשמו לעלות לישראל ...

המועמדים לעליה הם ברובם הגמור אנשי ... טוב ומועיל למדינת ישראל: פועלים בעלי מקצוע, בעלי מלאכה, מהנדסים, אדריכלים, רופאים ועוד.

תלמיד חדש

מועדון מטיילי מעריב

נוטים: „מועדון מטיילי מעריב"
מערכת „מעריב", רח' קרליבך 2, תל־אביב, טל' 03-439207
פתוח ברציפות בין השעות 8.30 עד 18.00

טיולי יום בארץ

★ לשומרון, הבקעה וחמת גדר.
תאריכי היציאה: 8.11; 15.11.
המחיר: 25 ש״ח לאדם.

★ לקיסריה, עתלית ושוויצריה הקטנה.
תאריכי יציאה: 8.11; 15.11.
המחיר: 20 ש״ח לאדם.

הטיולים כוללים: אוטובוס תיירים מפואר, הדרכה ודמי כניסה לאתרים.

„שרשים" מרכז לימודים יהודיים בשיתוף משרד החינוך והתרבות, המחלקה לחינוך מבוגרים

המרוקאים

סמינר מיוחד על תולדות הקהילה היהודית במרוקו • קבלה ומיסטיקה • מדינאות ופייטנות • ערגה לא״י • ציונות ואוטונומיה בקהילה • שירה ופילוסופיה • מוסיקה וספרות • פוסקי הלכה ויוצרים בכל תחומי החיים, מגירוש ספרד ועד לעלייה לא״י.

בסמינר יטלו חלק: פרופ' מיכאל אבוטבול, המחזאי ד״ר גבריאל בן־שמחון, ד״ר מנחם בן־ששון, הזמר שלמה בר, ד״ר שלום בר־אשר, עו״ד אלי דיין – ראש עיריית אשקלון, פרופ' יוסף הקר, ד״ר אפרים חזן, מר עמיר פרץ – ראש מועצת שדרות.

המקום: מלון גני שולמית, אשקלון.

המועד: ימי שישבת, י״ב-י״ג חשוון תשמ״ז, 14-15 נובמבר 1986.
המחיר: 105 ש״ח לאדם בחדר זוגי.
פרטים והרשמה: „מועדון מטיילי מעריב", רח' קרליבך 2 ת״א, טל. (03) 439207.

ספארי בקניה

9 ימי ספארי בשמורות המערביות והר קניה.
או
16 ימי ספארי בשמורות המערביות והמזרחיות של קניה.
ביצוע: „נאות־הככר"
תאריכי היציאה: 25.12 (חנוכה) 26.2

ימי יצירה ונופש בטבע לחובבי ציור

לאור הצלחת המחזור הראשון
נקיים מחזור נוסף של יצירה בנופי צפת
תאריך החופשה: 16–21 בנובמבר במלון „נוף־הגליל"

בהדרכת:
★ מר אריה צרפתי – צייר ויו״ר קרית האמנים בצפת
★ כטה מר יצחק דה לנגה – מורה לציור במכללת תל־חי
★ מר עמנואל קיפניס – אמן וצייר.

חגיגת כדורגל בלונדון

4 משחקים
8 קבוצות
במשחקי חג המולד וראש השנה האזרחית

תאריכי יציאה: 26.12 – 5.1.

טיולי סתיו וחורף למצרים

„מועדון מטיילי מעריב" וחברת „נאות־הככר" ממשיכים במסורת הטיולים למצרים.

★ 8 ימים לקהיר לוקסור ואסואן.
הלינה במלונות בדרגת דה־לוקס. המחיר: 475 $.
תאריכי היציאה: 26.12; 27.12; 11.1

★ 8 ימים לקהיר לוקסור ואסואן.
הלינה במלונות בדרגה ראשונה. המחיר: 415 $.
תאריכי היציאה: 16.11; 7.12; 26.12; 27.12; 25.1.

★ 6 ימים למצרים תחתית
המחיר: 235 $. תאריך היציאה: 28.12

כל הטיולים כוללים: נסיעה הלוך ושוב באוטובוסים, חצי פנסיון, מלונות ע״פ רמת הטיול, כניסות לאתרים וההדרכה המעולה של מדריכי „נאות־הככר".

טיולים לדתיים ושומרי מסורת

★ 8 ימים בלונדון – 30.11; 28.12 (חנוכה)
★ 12 יום פריז ולונדון – 26.11; 24.12 (חנוכה)
★ 19 יום בארה״ב – 1.12; 22.12 (חנוכה)

ביצוע הטיולים: „גשר"

חגיגה של תיאטרון בלונדון

5.1 – 26.12

כולל: טיסות הלוך ושוב ★ 10 לילות במלון בדרגה ראשונה וארוחות בוקר ★ 5 הצגות מהמובחרות בעונה !! ★ CHORUS OF DISAPPROVAL ★ LES MISERABLES ★ I'M NOT RAPAPORT ★ „CHESS" והצגה שייקספירית אחת ★ יום סיור לאוקספורד וסטרטפורד ★ ביקור מאחורי הקלעים בתיאטרון הלאומי ★ ליווי והדרכה בנושאי תיאטרון.

ביצוע: „נאות־הככר".

35 יום למזרח־הרחוק

במסלול הכולל את הודו, נפאל, תאילנד, פיליפינים, הונג־קונג, טיוואן ויפן.
תאריכי היציאה: 4.12 (חנוכה); 26.2 (פורים).
ביצוע הטיולים והדרכתם: „נאות־הככר".

הכונו לטיולי דרום אמריקה

המגוון הגדול ביותר של טיולים איכותיים לדרום אמריקה
ביצוע והדרכה: נאות הככר
★ פרטים בקרוב ★